

e-ISSN 2651-379X

İBN HALDUN ÇALIŞMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF IBN HALDUN STUDIES

| Cilt / Volume 8 | Sayı / Issue 1 | Ocak / January 2023 |

İBN HALDUN
ÜNİVERSİTESİ

Açık Erişim Dergi / Open Access Journal

İBN HALDUN ÇALIŞMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF IBN HALDUN STUDIES

| Cilt / Volume 8 | Sayı / Issue 1 | Ocak / January 2023 |

e-ISSN 2651-379X

İBN HALDUN
ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

İbn Haldun Çalışmaları Dergisi

| **Yayıncı:** İbn Haldun Üniversitesi / **Publisher:** *Ibn Haldun University* |
| **e-ISSN** 2651-379X | **Sıklık:** Yılda İki Sayı / **Frequency:** *bi-annually* |

İbn Haldun Üniversitesi Adına Sahibi / Owner on Behalf of Ibn Haldun University
Atilla Arkan, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye

Yayın Kurulu Başkanı / Editor in Chief
Atilla Arkan, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye

Editörler / Editors
Sönmez Çelik, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye
Vahdettin Işık, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye
Savaş Cihangir Tali, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye

Yardımcı Editör / Associate Editor
Kübra Bostancı, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye

Yayın Kurulu / Editorial Board
Syed Farid Alatas, Singapur Ulusal Üniversitesi, Singapur
Atilla Arkan, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye
Sefa Bulut, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye
Savaş Cihangir Tali, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye
Miriam Cooke, Duke Üniversitesi, ABD
Sönmez Çelik, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye
Ahu Dereli Dursun, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Türkiye
Tahsin Görgün, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Türkiye
Vahdettin Işık, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye
Ali Osman Kuşakçı, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye
Bruce B. Lawrence, Duke Üniversitesi, ABD
Mehmet Öncel, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Türkiye
Hüseyin Yılmaz, George Mason Üniversitesi, ABD

Yazı İşleri Müdürü / Managing Editor
Sönmez Çelik, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye

İbn Haldun Çalışmaları Dergisi (e-ISSN 2651-379X), İbn Haldun Üniversitesi tarafından yılda iki kez yayınlanan hakemli bir dergidir. 2016 yılında yayımlanmaya başlanan dergi; dil, edebiyat, tarih, sanat, mimari, sosyoloji, ilahiyat ile insan ve toplum bilimleri alanlarında özgün bilimsel Türkçe, İngilizce ve Arapça makaleler yayımlar. Yazılarda belirtilen düşünce ve görüşlerden yazar(lar)ı sorumludur.

Journal of Ibn Haldun Studies (e-ISSN 2651-379X) is published by Ibn Haldun University, which is a referred bi-annual and blind peer-review. It has been published since the year of 2016. The journal publishes original Turkish, English or Arabic articles on the subjects of language, literature, history, art, architecture, sociology, theology and human and social sciences. The views expressed in the papers are under the responsibility of authors.

Yönetim Yeri / Head Office: Başak Mahallesi, Ordu Caddesi, F-05 Blok No:3 34480- Başakşehir, İstanbul, Türkiye
Telefon / Telephone: +90 212 692 0212 | **E-Posta / E-mail:** journal@ihu.edu.tr, **URL :** <https://journal.ihu.edu.tr>

İbn Haldun Çalışmaları Dergisi

| **Yayıncı:** İbn Haldun Üniversitesi / **Publisher:** *Ibn Haldun University* |
| **e-ISSN** 2651-379X | **Sıklık:** Yılda İki Sayı / **Frequency:** *bi-annually* |

Cilt / *Volume* 8

Sayı / *Issue* 1

Ocak / *January* 2023

İçindekiler / *Table of Contents*

Üzeyir Ok, Ayşe Burcu Gönen

Kampüste Manevi Bakım: İngiltere Örneği ve Türkiye İçin Çıkarımlar /
*Spiritual Care in Campus: The Case of Britain and Implications for
Turkey*..... 1-40

Şafii Önk

Okul Yönetiminde Etkili Olan Baskı Grupları / *Pressure Groups Influential
in School Administration* 41-55

Mehmet Akın Bulut

An Evaluation of Canvas LMS through Universal Design for Learning
Principles and IMS Standards / *Evrensel Tasarım İlkeleri ve IMS
Standartları Kapsamında Canvas LMS'in Değerlendirilmesi* 57-62

Elif Kara

Pandemi Süreci ve Yardım Etme Davranışı: Nitel Bir Çalışma (Aksaray İli
Polis Memurları Örneği) / *Pandemic Process and Helping Behavior: A
Qualitative Study (Example of Aksaray City Police Officers)* 63-83

Jibril Swalleh Mawejje

Book Review / *Kitap Tanıtımı*. Islamic Commercial Law –
Contemporariness, Normativeness, and Competence 85-88

Düzeltilme / *Correction*

İbn Haldun'un Metodolojisi / *Methodology of Ibn Khaldun*
Sefa Altay 89

Kampüste Manevi Bakım: İngiltere Örneği ve Türkiye İçin Çıkarımlar

Spiritual Care in Campus: The Case of Britain and Implications for Turkey

 Üzeyir Ok⁽¹⁾, Ayşe Burcu Gören⁽²⁾

⁽¹⁾ İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye

⁽²⁾ Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye

⁽¹⁾ uzeyir.ok@ihu.edu.tr, ⁽²⁾ ayseburcu.goren@erbakan.edu.tr

Geliş Tarihi: 09 Kasım 2022

Kabul Tarihi: 15 Aralık 2022

Yayın Tarihi: 31 Ocak 2023

Öz: Ergenlikten yetişkinliğe geçiş aşamasındaki üniversite öğrencilerini kampüste bilişsel ve sosyal gelişim bakımından önemli görevler, güçlükler ve sorgulamalar beklemektedir. Aileden ayrılma ve yaşanan bu tür gelişim sorunlarının zamanında, yerinde ve yabancılaşma olmadan onların değerleri çerçevesinde çözümlenmesi son derece önemlidir. Aksi takdirde zamanında müdahale edilmeyen ve çözülemeyen sorunlar onların marjinal tutumlar ve yaşam tarzları geliştirmelerine ve ruh sağlığı bakımından daha fazla zorlanmalarına yol açabilir. Bu çalışmanın amacı İngiltere'deki üniversitelerde din görevlileri tarafından yürütülen kampüs manevi bakım (MB) hizmetlerinin nasıl yürütüldüğünü göstermek ve benzer bir modelin Türkiye üniversitelerinde geliştirilmesine ön ayak olmaktır. Bu amaçla çalışmada İngiltere'nin Birmingham şehrindeki iki üniversitede çalışan biri Müslüman 4 MB görevlisi ile yapılan nitel çalışmaya yer verilmiştir. Nitel veriler iki ayrı araştırmacı tarafından literatür bilgileriyle karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Sonuçta kampüs MB hizmetleriyle ilgili aşağıdaki ana konular ortaya çıkmıştır: Kampüs MB hizmetlerinin tanımı, yapılması ve organizasyonu, amacı, görevlilerinin eğitimi, uygulamada kullanılan yeterlilikler ve beceriler, temel destek biçimleri, genel stratejiler, danışanlar ve sorunları (sosyal kimlik, aidiyet, inanç ile ilgili konular, ruh sağlığı konuları, yakın ilişkiler), MB görevlilerinin karşılaştıkları güçlükler ve yapılan öneriler yer almaktadır. Çalışma literatür incelendiğinde Türkiye'de ilk çalışma olması bakımından tarihi önemli bir konuma sahiptir ve bu alandaki bulgular Türkiye'de benzer bir modelin geliştirilmesine öncülük edebilecek niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Manevi Bakım, Kampüs, Müslüman, Dini Bakım ve Danışmanlık, Maneviyat

Abstract: University students, who are in the transition period from adolescence to adulthood, face serious developmental and cognitive tasks, including challenges and questioning regarding their faith, difficulties in separation from the family, and other relational issues. It is important that such developmental problems are resolved timely, promptly and appropriately within the framework of their own values, preventing their alienation from their cultural and religious heritage. This study aims to show how spiritual care are carried out by Christian and Muslim

chaplains in the university campuses in England and suggest a similar service for Turkish universities. For this purpose, four qualitative semi-structured interviews were conducted with four chaplains, including one Muslim advisor, working at two British universities. Qualitative data were analyzed by two researchers independently using a thematic qualitative approach. Following themes emerged regarding campus chaplaincy: campus chaplaincy, its structure, function and organization, education, competencies and macro skills required, student clients and their problems regarding social identity, faith-related issues, and well-being issues, intimate relations among others, and the difficulties chaplains faced. Suggestions made about the devised campus chaplaincy services in Turkey. Considering the lack of literature on Turkey's on-campus chaplaincy, it is assumed that the study will play a pivotal, stimulating and historical role in the development and application of campus chaplaincy in Turkey.

Keywords: *Spiritual Care, Campus, Muslim, Religion and Counselling*

Giriş

Kampüs MB hizmetleri birkaç açıdan önemlidir. Üniversite yıllarında öğrencilerin manevi kimlikleri genel kimlik gelişimlerinin bir parçası olarak ciddi anlamda kırılma aşamasındadır. Perry'nin yıllar önce belirttiği gibi (1970) öğrenciler mutlak düşünceden göreceliliğe doğru düşünsel evrilme yaşayabilmektedirler. Bu aşamada aileden ve toplumundan öğrendiği inançları konusunda kriz yaşayabilirler. Sosyal olarak dışlanma korkusundan dolayı düşüncelerini paylaşabilecekleri kişileri bulamazlarsa kendilerini yalnız hissedebilirler. Zira inanç krizleri kişileri sosyal gruplarının bir üyesi olmaktan çıkmaya karar vermelerine götürebilir. Bu aşamada sağlıklı karar verebilmelerini sağlamak için hem inançlarını özgürce yaşayabilecekleri bir ortamın sağlanması hem de sonucu ne olursa olsun manevi alanda alacak oldukları kararları sağlam bir zeminde, eğitimi ve yetişkin birinin rehberliğinde almaları önemlidir.

Diğer taraftan üniversite hayatı özellikle üniversiteye yeni başlayan öğrenciler için başlı başına bir sorundur. Kalabilecekleri bir yer bulma, karşıt cinsle ilişkiler, sosyal aidiyet sorunları, akademik yönelimdeki belirsizlikler vb. birçok konu bulunmaktadır. Bu konularda sağlanacak destek organize edilirse gençlerin kendilerini iyi hissetmeleri konusunda yüksek verim elde edilebilir.

Bu çalışmanın amacı kampüste manevi bakım konusunu İngiltere örneğinde farklı yönleriyle derinlemesine ele almak, anlamak ve benzer bir MB hizmetlerinin Müslüman kültürlerde ve topluluklarda inşasının imkânı üzerinde durmaktır. Batılı üniversitelerde olduğu gibi Türkiye'de de öğrenci popülasyonu oldukça çeşitliliğe sahiptir. Bu çeşitliliğe hitap eden bir din hizmeti anlayışının geliştirilmesi kaçınılmazdır (Kosmin & Keysar, 2013; Rockenbach vd., 2014; Mayhew vd. 2016). Özellikle Türkiye'de Müslüman nüfusun

çoğunlukta olduğu bir bölgede Kampüs MB tarzında bir uygulama gelişmemiştir. Bu araştırmamızın amacı da böyle bir yapılanmanın Türkiye için imkânı ve uygulanabilirliği konusunda bir ilk çalışma olması ve sonraki çalışmalara öncülük etmesidir. Çalışmanın bu bakımından son derece anlamlı olduğu söylenebilir.

Kampüste MB: Tanım ve Amaç

Tanım: Bir tanım vermek gerekirse, MB, bir din görevlisi tarafından bireyler, aile ve topluluk ilişkilerine yönelik herhangi bir kişisel din hizmeti görevi olarak görülebilir (Amos, 2007). Burada verilen din hizmeti sadece dini ritüeller şeklinde değil aynı zamanda topluluğun sosyal sorunlarıyla da ilgilenen daha geniş bir yelpazede yer alır. Bu hizmet, verilen toplumun sahip oldukları inancın teolojik bakış açısına uygun olarak verilir (Hunter and Ramsay 2005, akt. Johannessen, 2022). Bu hizmet hastane, askeriye, bakım evleri, ceza infaz kurumları, üniversite kampüsleri gibi pek çok kurumda yürütülebilir.

MB görevi, yıllar boyunca net olarak tanımlanamamıştır (Forster-Smith, 2015). Kampüste MB önceleri farklı görevlerle tanımlanırken (Smith, 1954) günümüzde, manevi rehberlik etmek/manevi yolculuğunda öğrenciye eşlik etmek, öğrencilerin daha hoşgörülü ve geniş perspektifli bir inanç anlayışına sahip olmasını sağlamak, dinler arası ilişkilerde öncülük ederek tüm insanlara ve tüm inançlara saygı duyan bireylerden oluşan bir toplum yaratmak, ibadet ve dua gibi etkinlikler düzenlemek (Schmalzbauer, 2014), öğrencilerin meslek seçimi gibi yaşamlarıyla ilgili seçimlerine yardımcı olmak, sosyal adalet konusundaki duyarlılıklarını geliştirmek (Schmalzbauer, 2021), farklı inanç grupları arasında köprü kurmak, topluluk oluşturmak ve üniversitenin maneviyatıyla ilgilenmek (Barton vd., 2020), öğrenciler ve personel için bire bir destek ve danışmanlık gibi pastoral faaliyetlerde bulunmak, dini hizmetleri yürütmek ve dinler arası etkinlikler düzenlemek (Aune vd., 2019), öğrencilerin dini ve manevi yaşamını beslemek (ACSLHE, n.d.) gibi geniş bir repertuarı kapsamakta ve benzersiz bir görev icra etmektedir (Aune vd., 2019).

Sherwood (2007) ise kampüs MB hizmetlerini, dini toplumsal bakım (danışmanlık, destek ve tavsiye), dinin içeriğini (barış, adalet, çevre düzenlemesi ve etik fikirleri) insanlara tebliğ, din hizmetleri görevliliği (evlilik, cenaze, ibadet, dua gibi görevler) ve pedagojik/eğitsel (eğitim programları) olarak belirlemektedir.

Daha özeldir Müslüman MB görevlileri, kampüslerde okul idaresi ve diğer din görevlilerine karşı Müslüman öğrencileri temsil etmek, öğrencilere danışmanlık yapmak ve dini konularda eğitim vermek, dini bakım sağlamak, dinler arası diyalogu desteklemek ve tüm öğrencilerin genel refahı için çalışırlar. Diğer MB görevlileri ve şehirdeki diğer

gençlerle de bağlantılar kurarak çeşitli çalışmalar yapmak gibi pek çok rol ve sorumluluğu üstlenmektedirler (Khoja–Moolji, 2011).

MB görevlilerinin amaçları arasında (a) topluluğa yönelik manevi bakım (yardıma ve desteğe ihtiyaç duyduklarında yargılamadan dinleyen ve gelişimlerini destekleyen biri olmak), (b) din hizmetleri (dini anlayışı ve uygulamayı kolaylaştırmak, inançlar arası saygıyı desteklemek, inancın birey ve toplum yaşamındaki önemini göstermek), (c) hazır bulunurluk (müsait ve dinlemeye hazır olmak), (d) manevi farkındalığı artırmak (seküler bir üniversitede maneviyat merkezi olmak, öğrencilerin ve personelin maneviyatlarını keşfetmeleri için alanlar yaratmak), (e) dini rehberlik (öğrencilerin ve personelin hızla değişen dünyada inançların yol gösterici olarak görmesini sağlamak), (f) dinsel/düşünsel (insan haklarını, inanç ve ibadet özgürlüğünü savunmak, insanlara görünenin ötesindeki değerleri hatırlatmak), (g) ilişki geliştirmek (kurum ile öğrenciler arasında ve farklı inanç grupları arasında bir köprü görevi görmek (Barton, 2020) ve (h) kurum içinde destekleyici bir topluluk oluşturmak (Vinding, 2021) olduğu ifade edilmektedir. (Aune vd., 2019).

Yine, her inancın kutsal alanını saygılı kullanma, üniversitenin farklılık ve eşitlik politikalarını takip etmek, gerektiğinde ihtiyaçlarını karşılayabilecek diğer yardım hizmetlerine yönlendirmek, öğrencileri bağımsız olmaya ve kendi yollarını bulmaya teşvik etmek, faaliyetlerin kayıtlarını tutmak, kendi inancının dışındaki inançlara sahip kişilerle ya da inançsız kişilerle işbirliği ve saygı içinde olmak da amaçlar arasındadır (The Methodist Church, n.d.).

Kampüs MB İhtiyacı, Önemi, Yararı ve İşlevi

Öğrenciler, değerleri, inançları ve eylemleri ile kampüsteki yaşama maneviyatı katma, geleceklerini planlarken, kampüs içindeki ilişkilerini düzenlerken ve yaşamlarındaki trajik olayları anlamlandırmaya çalışırken maneviyata yönelme gereği duymaktadır. Birçok öğrencinin yaşamında maneviyat ve dinin belirgin bir rolü olmasına ve öğrencilerin bu konularda tartışmak istemesine rağmen, dini kimliklerini açıkça paylaşamadıkları belirtilmiştir. Bu öğrenciler kendilerini yalnız hissetmekte ve kampüsteki tek dini/manevi ilgisi olan kişi zannetmektedir (Moran, 2003).

Bu tür paylaşımların yapılması için öğrenciler güvenli buldukları bir alana, benzer inançtan bir gruba ya da bir görevliye ihtiyaç duyabilmektedir (Moran, 2003). Bu noktada öğrencilerin maneviyatı paylaşımları için ortam yaratmak, “evrensel manevi kavramlar” kullanarak yönlendirici olmadan, aktif, hoşgörülü dinleyiciler olmak önemlidir.

MB görevlisi ile görüşmelerde bulunan öğrencilerin, maneviyatı günlük yaşamlarına alma, yaşam içinde büyük sorunlarla mücadele ederken desteklenmiş hissetme ve manevi gelişim yaşama olasılığının önemli ölçüde daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. İlaveten öğrencilerin manevi ihtiyaçlarını karşılamak üzere katıldıkları dini cemaatlerden koparak üniversite içindeki MB merkezine yöneldikleri de gözlenmiştir (Van Stee ve ark. 2021). Öğrencilerin manevi ihtiyaçlarının kampüs güvenli alanı içinde karşılanabilir olması, ülkemiz için de anlamlı bir kazanım olarak düşünülebilir.

Gençlik, kimlik gelişim sürecinde bireyin yaşam tarzı, kariyer yolu, inanç ve değerleri, yakın ilişkileri gibi hayata dair kritik seçimleri yaptığı ve bu yolla kimliğini belirlediği önemli bir dönemdir (Astin vd., 2010). Bunun yanı sıra, üniversite öğrencisi olmanın getirdiği akademik stres, zaman baskısı, ekonomik sorunlar ve geride bıraktığı destek sistemlerine (aile vb.) yenilerini henüz koyamamış olmak özellikle üniversitenin ilk yılında öğrenciler için zorlayıcı olabilir. Bu dönemde zamanının büyük kısmını geçirdikleri kampüs alanı içinde, MB merkezi, öğrenciler için bu kritik konular üzerine düşünebileceği, danışabileceği, fikir alışverişinde bulunup sosyalleşebileceği, yeni destek sistemlerine ulaşabileceği güvenli alanlar olarak sunulmaktadır (Sherwood, 2007).

Dini/manevi kimlik gelişimi için de kampüs din hizmetleri önemli bir işlev görmektedir. Her ne kadar yaygın kanaat genç neslin dinden uzak/seküler anlayışı tercih ettiği yönünde olsa da bazı araştırmalar öğrencilerin kurumsal din hakkında oldukça olumsuz, ancak bireysel manevi yolculuk hakkında oldukça olumlu görüşlere sahip olduğunu göstermiştir (Sherwood, 2012).

Üniversite yıllarında dini katılımı düşüş, maneviyat konusunda ise ilginin büyüdüğü gözlenmektedir. Bu gelişim döneminde gençlerin aktif olarak manevi bir arayışa yöneldiği, manevi büyümenin akademik performans, psikolojik iyi oluş, liderlik gelişimi ve üniversiteden memnuniyet gibi diğer sonuçlara olumlu yönde katkısı olduğu, öğrencilerin manevi gelişiminin, anlam ve amaca ilişkin sorular sormaya teşvik edildiklerinde arttığı gözlenmiştir (Cooperman, 2015; Mayhew vd., 2016).

Son yıllarda öğrenci çeşitliliğinin artması, üniversitelerin farklı inanç ve kültürlerin bir arada yaşadığı bir ortama dönüşmesi ve öğrenci maneviyatının genel yaşam mutluluğu ve akademik başarı üzerindeki etkilerinin bilinir hale gelmesi ile üniversite yönetimlerinin MB görevlisi istihdamına ve MB görevine verdiği önem artmaya başlamıştır. Artık üniversiteler, çok inançlı, çeşitliliğe açık ve farklılıklara saygılı olarak

beyan ettikleri misyonlarına MB ofislerinin hizmet edeceğinin farkına varmaktadır (Vinding, 2021; Sherwood, 2007; Karlin–Neumann & Sanders, 2013).

Kampüs topluluğu, doğası gereği sürekli değişen ve tüm bağılıklarına meydan okuyan bir topluluk olarak, bir MB görevlisi için çalışılacak en zor yerlerden biridir. İlgilendiği öğrenciler her dört yılda bir tümüyle değişir. Yeni gelenlerin önyargı, şüphe ve eleştirel duruşlarını kırmak ve güven oluşturmak için yeni baştan dürüstlük, özgünlük ve zengin bir kullanılabilirlik sunması gerekir. Muhatap olduğu soru ve sorunlar yaşamın ve ölümün anlamı gibi, varoluşsal düzlemedir, bu ise MB görevlisi için sürekli yenilenen bir sorgulama atmosferi içinde bulunmak demektir (Nouwen, 1969).

Öğrenciler üzerinde yapılan diğer birkaç araştırmada da, kampüs içinde dini gruplara katılımın öğrenciler üzerinde özgüvende artış, zaman kontrolü, akademik başarı ve üniversiteden memnuniyet gibi alanlarda olumlu etkisine vurgu yapılmaktadır (Bryant, 2007; Mooney, 2010; Park & Bowman, 2015; De Soto vd., 2018).

Nouwen MB görevlisinin üç işlevinden bahseder;

Ortam oluşturmak: Öğrencinin anlam ve amaca ilişkin sorularına cevap bulmaktan önce, asıl ihtiyacı olan bu sorularını rahatça ifade edebileceği bir ortamdır. Bu soruların sorulamaması ve zihindeki bu sorulardan ötürü duyulan suçluluğun depresyona neden olabileceğini belirten yazar, sorular sormanın ve şüphe duymanın teşvik edildiği bilimsel bir ortamda öğrencilere korkmadan ve utanmadan sorgulama şansı verilmesinin önemine vurgu yapmaktadır.

Kendini ifade etme olanağı sunma: MB’da klinik bir yaklaşım sergilemek, öğrencinin eşsizliğinin farkında olmak ve buna göre bir sunumda bulunmak önemlidir. MB mesleği, en bireysel ihtiyaçları karşılamakla ilgilidir, genellemeci yaklaşımlar ve otomatik cevaplar öğrencinin anlaşılmadığını hissetmesine ve uzaklaşmasına neden olur.

Sıcaklık Hissetme: Üniversitenin zorlayıcı, mücadelecı ve stresli ortamında öğrenciler için yakınlık, sıcaklık, şefkat ve olduğu gibi kabul görmek ciddi bir ihtiyaçtır. Yakınlık, genç yetişkinlikte önemli bir meseledir. Öğrencinin aidiyet duygusu yaşayabileceği bir topluluk yaratmak, yakınlığın ve mesafenin dengelendiği grup etkinlikleri düzenlemek, samimi, açık, misafirperver ve besleyici ortamlar oluşturmak önemlidir (Nouwen, 1969).

MB hizmeti “başvuru mercii” ve “hazır bulunmak” en önemli destek biçimlerinden iki temel unsur olarak vurgulanmaktadır. Kullanılan diğer yöntemler arasında, MB alanını “evden eve” bir mekân haline getirmek, bazen ibadet, bazen tartışma, bazen de yemek pişirme, sosyalleşme ve hatta bazı öğrenciler için konaklama yeri olarak açmak,

öğrencilerin uğrayıp kahve içebileceği ya da oturup kitap okuyabileceği, piyano çalabileceği, arkadaşlarıyla buluşabileceği şekilde bir rahatlama alanı olarak kullandırmak, sıcak bağlar kurmak amacıyla öğle yemeğini öğrencilerle yemek, akademik yılın ilk haftası “hoş geldiniz” temalı sosyal etkinlikler düzenlemek ve bu tür etkinlikleri yıl boyunca devam ettirmek (örgü grubu, yemek ve münazara etkinliği ve futbol takımı, ayın sonrası sandviçler ve yakındaki ilgi çekici yerlere geziler, film geceleri ve sınav geceleri, gelen herkese servis haftalık çorba ve sandviç tarzı öğle yemeği ikramı) gibi MB görevlisinin kişisel özveri ve yetenekleriyle zenginleştirebileceği geniş çeşitlilikte etkinlik ve yöntemler bulunmaktadır (Aune vd. 2019).

Hedef Kitle ve Ele Alınan Konular

MB görevlilerine göre, kendilerini ziyaret edenler öncelikle kendi inanç geleneklerinden olan öğrencilerdir, bunu diğer din veya inançlara mensup öğrenciler takip etmektedir. Öğrenciler arasında genellikle dindar/manevi olanlar, çeşitli nedenlerle marjinal durumda kalan (farklı bir ülkeden gelmiş olmak, LGBT gruplarından olmak gibi) öğrenciler, uluslararası öğrenciler ve etnik azınlık gruplardan olan öğrenciler bu hizmetlere daha fazla yönelmektedir (Bryant, 2007; Guest vd., 2013; Aune vd. 2019). Dindar personel yerine, dindar olmayan personel öğrencilerden sonra MB görevlilerinin en yakın çalıştıkları kişiler olarak belirtilmiştir. En az çalıştıkları gruplar ise üniversite yöneticileri, öğrenci birliği, üniversite dışındaki dini kuruluşlar ve yerel dini topluluk olarak sıralanmaktadır (Aune vd. 2019).

Öğrencilerle yapılan bir çalışmada ise, çoğunluğu Hristiyan bir ülkede dini azınlıkta olan Budist, Hindu, Musevi ve Müslüman öğrencilerin bu hizmetlerden en fazla faydalanan gruplar olduğu belirlenmiştir (Van stee vd. 2021). Öğrenciler, MB merkezini, bir MB görevlisi ile bire bir görüşme yapmak; sosyalleşmek ya da dini bir topluluğun toplantısını yapmak; MB tarafından düzenlenen bir grup etkinliğine katılmak; dua ve manevi rabita (spiritual reflection), manevi destek almak, üniversite deneyimlerini geliştirmek, kampüs içinde inançlarını yaşayabilmek, sosyal bir ağa ulaşmak, sıcak ve güvenli bir alanda dostça karşılanmak, yaygın olmayan görüşlerinin yargılanmadığı nadir mekânlardan birinde bulunmak gibi nedenlerle ziyaret ettiklerini belirtmektedir (Aune vd. 2019).

MB ofisinde ırkçılık, cinsiyetçilik, eşcinsellik gibi konularda paylaşımda bulunmak, barış, adalet, iklim değişikliği, çevre gibi konularda duyarlı olup yaşadıkları stres için destek almak (Johannessen, 2022) söz konusudur. Bir kriz durumunda olup manevi destek almak, intihar düşüncesinde olup manevi destek almak, dinle ilgili eleştirel düşüncelerini

paylaşmak, LGBT gruplarından olup yargısız kabul görme arayışı gibi konular da MB'da yer alır (Sherwood, 2007).

MB Görevlisi: Niteliği, Eğitim ve Donanımı

Kendi duygu durumunu kontrol altında tutmak önemlidir. MB görevlisi sessizlik, arkadaşlık ve iç görü sahibi olmak durumundadır. MB görevlisinin kampüs ortamında öğrenciyi anlama ve anlaşılır olma çabası ve maruz kaldığı çok sayıda fikir, kavram, argüman içinde merkezini kaybetmemek için zaman zaman kendi özüne dönmeye, sessizlik ve içe dönme anlarına ihtiyaç duyar. MB görevlisi, arkadaşlık ihtiyacını onlarla karşılama yoluna giderse onlar üzerindeki MB görevlisi kimliği ile olan etkisini kaybetmesi muhtemeldir. Dine yaklaşımın çoğu zaman mesafeli ve eleştirel olduğu kampüs ortamında MB görevlisinin kendine ve mesleğine ilişkin sağlam bir bakış açısına sahip olması, öğrencileri ile etkileşiminde onların inançlarını dönüştürmeyi hedeflememesi ve başarısını buna bağlamaması önemlidir. Bu ihtiyaçların karşılanması MB görevlisinin uzun süreli, bütünsel ve verimli bir MB görevi sürdürmesi için gereklidir (Nouwen, 1969).

Profesyonel bir MB görevlisi, MB verdiği kişinin manevi, dini, duygusal ve ilişkisel, sosyal ihtiyaçları ve kaynakları hakkında bilgi edinebilme, bunları değerlendirebilme ve buna göre bir müdahale planı yapabilme yetkinliklerine sahip olmalıdır. Çalışmalarının kaydını tutmalı, gerektiğinde ekip arkadaşları ya da öğrenci hizmetleri ile işbirliği yapabilmeli, etik kurallara ve gizliliğe özen göstermeli, farklı inanç, kültür ve kimlikten gelenlere karşı çeşitliliğe saygı ilkesiyle davranmalı, kampüs çalışanları için birebir görüşmeler, danışmanlık ve destekleyici konuşmalarla hizmet vermeli, gerektiğinde ibadetlerine liderlik etmeli, kurumun misyonunun manevi bileşenlerini temsil etmeli, kurumun değerlerine uygun farkındalık ve anma günleri düzenlemeli ve güncel araştırma ve uygulamaları takip ederek kendini geliştirmelidir (The Association of Professional Chaplains, n.d.).

MB görevlisinde yaklaşılabirlik olmak, yeni fikirlere açık ve önyargısız olmak, kendi ve inancı ile barışık/bütünleşmiş olmak, iyi bir dinleyici olmak, değersizlik hisseden öğrenciyeye “şartsız bir kabul ve destek” ortamı sağlamak ve şefkatli olmak gibi özellikler aranır (Aune vd., 2019).

MB görevlisinin eğitim bakımından İlahiyat alanında lisans ve yüksek lisans derecesine sahip olması ve klinik pastoral eğitim sertifikası sahibi olması, profesyonel uygulama teorisi ile bütünleştirilmiş bir MB yaklaşımına sahip olması, MB uygulamasını psikolojik

ve sosyolojik disiplinler ve dini inanç ve uygulamalar ile bütünleştirebilmesi, uygulamalarında ilgili literatürden faydalanabilmesi, grup dinamikleri ve örgütsel davranış konularında bilgi sahibi olması beklenir. Ayrıca öz farkındalığa sahip olması (güçlü ve zayıf yanları, duyguları, değerleri, duygusal ve fiziksel sağlığı gibi konularda) ve bu özelliklerinin mesleki uygulamasına etkilerinin farkında olması, etkili iletişim becerilerine sahip olması, öz-bakımına özen göstermesi, otoritesini uygun biçimde kullanabilmesi, etik kurallar dâhilinde çalışması aranan diğer özelliklerdir. Son olarak görevlinin MB ilişkilerini, duyarlı, açık, çeşitliliğe ve farklılıklara saygılı biçimde kurması, derinleştirmesi ve sonuçlandırması, kriz yönetmesi, yas ve kayıp danışmanlığı yapabilmesi, kişinin manevi bakımını kayıt tutarak etkili bir şekilde belgelemesi gibi becerilere sahip olması aranır.

Diğer taraftan görevlinin MB hizmetlerini kurumun yaşam ve hizmetlerine entegre edebilmesi, profesyonel disiplinler arası ilişkiler kurabilmesi, kurumsal kültürü ve sistemi kavrayabilmesi, inanç gruplarıyla iş birliği içinde olması, devamlılığın sağlanması için her beş yılda bir akran değerlendirme sürecine katılması, yılda 50 saat eğitim alması, ortak etik kurallara bağlı hareket etmesi gibi genel MB görevlileri ağı dahilinde bir kontrol sistemi içinde bulunulması da aranan niteliklerdendir (The Association of Professional Chaplains, n.d.; Vinding, 2021).

MB görevlisinin alması önerilen derslerden bazılarının isimleri bir fikir vermesi bakımından aşağıdaki gibidir:

- MB görevlisi için Sosyoloji ve Psikoloji,
- MB Uygulamasında Teoloji ve Dini Metinler,
- MB Modelleri ve Yöntemleri,
- Çağdaş Dini ve Kültürel Ahlak.
- İslami MB'de uzmanlaşmak için Müslüman Din Hizmetleri Teolojisi temel dersler arasında yer alır.

MB ve danışmanlık becerileri için en temel ihtiyaçlardan biri de üst-gözetimdir (supervision). Olmaması halinde MB görevlisi kendi deneme yanılma yöntemleriyle daha sonra düzeltilmesi çok zor olan hatalı davranış kalıpları geliştirebilir (Nouwen, 1969). Bunlara ek olarak, kampüste biri kadın biri de erkek olmak üzere en az iki Müslüman MB görevlisi bulunması önerilmektedir. Zira İslam dinine göre bazı ibadetlere erkek liderlik etmektedir. Bazı durumlarda ise kadın öğrenciler ve personel tarafından tercih edilebilirliği nedeniyle kadın MB görevlisinin aktif rol alması da ideal olur (Khoja-Moolji, 2011).

MB Binası ve Organizasyonu

Kampüs MB görevlisi ile ilgili yapılan öneriler aşağıdaki gibidir: tam zamanlı çalışma, ülke çapında kampüslerde yaygınlık kazandırılması, MB görevlisine yönetim tarafından daha fazla bilgi ve destek verilmesi, daha fazla görünürlük sağlanması, MB görevlilerinin baskıcı ya da pasif olmamaları, öğrenci ve personel tarafından tanınmasının sağlanması, kim olduğu ve yaptığı işin tanıtımı, pozitif psikoloji alanlarında katkıda bulunması, ruh sağlığı dışındaki konularda hayata bakışla ilgi destek vermesi.

Ayrıca MB merkezinin fiziksel yapısı insanlara dostça bir ortam sunması açısından önemlidir. Fiziksel imkânlar bireylerin inançlarını rahatça paylaşmalarına, kendilerini güvende hissetmelerine ve ruhsal gelişimlerini yaşayabilmelerine olanak sağlarken hâlihazırda birçok üniversitede bu ideal fiziksel imkânların yeterli olmadığı belirtilmektedir. Kampüste bu birim için özel bir alanın ayrılması ve doğrudan raporlama sisteminin oluşturulması yönetimin MB'ı açıkça desteklemesinin bir kanıtı olarak algılanmaktadır (Davis vd., 2004). Ayrıca MB görevlisinin kampüs içinde öğrenci ve personel üzerindeki en büyük etkisinin MB görevlisinin tam zamanlı çalıştığında, ücret aldığı ortaya çıkmaktadır (Aune vd. 2019).

Fiziksel alanların farklı dini grupların rahatça kullanabileceği, ibadet, toplantı, sosyalleşme ve MB görevlisi ile görüşmeler için farklı odaların olacağı tarzda sağlanması şeklindedir. Ayrıca verdikleri hizmetin daha profesyonel hale gelmesine ihtiyaç olduğunu belirten MB görevlileri, MB'nin üniversitelerdeki öğrenci hizmetleri birimine tam entegrasyonunun sağlanması, hizmet içi eğitimlerin artarak devam etmesi ve MB çalışmalarında etkinin kayıt altına alınması yönünde öneriler sunmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Bu çalışma Hristiyan kültürü bağlamında kampüs MB hizmetlerini anlamayı amaçlamaktadır. Bunu da önce ilgili literatür incelenerek ve ardından alanda çalışanların görüş ve deneyimlerinden yola çıkarak yerine getirmeyi hedeflemektedir. Bütün bunların ötesindeki amaç ise Hristiyan tecrübesinden yola çıkarak Müslüman topluluklar için bir MB hizmetleri modeli geliştirmektir. Buna yönelik araştırmanın problemleri şöyle sıralanabilir:

- Kampüs MB hizmetleri nedir, nasıl çalışır ve işlevleri nelerdir?
- Kampüs MB hizmetlerini Türkiye'de başlatmak ve geliştirmek mümkün müdür?

Yöntem

Bu araştırma, anlamacı–yorumsamacı bir paradigmaya dayalıdır ve bu paradigmaya uygun biçimde nitel bir yöntem tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 48–69). Kampüs Dini Hizmetlerini çok yönlü biçimde anlamayı amaçlayan bu çalışmada, durumu gerçekçi, bütüncül ve derinlemesine biçimde ortaya koymaya imkân sağlaması (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39) nedeniyle nitel araştırma yönteminin bu çalışma için uygun olacağı düşünülmüştür. Araştırmada, nitel araştırma desenlerinden, okuyucunun bir durum, bir program hakkında çok az bilgisinin olduğu hallerde betimleyici, yorumlayıcı ve değerlendirmeci inceleme sağlayan Açıklayıcı/Tanımlayıcı Durum Çalışması deseni kullanılmış, (Datta, 1990; akt. Davey, 1991) veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme tekniği benimsenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak ekte yer alan görüşme soruları kullanılmıştır. Sorular, birinci yazarın daha önce yayınladığı çalışmalar çerçevesinde, kampüs danışmanlığında yer alabilecek konular üzerine yürütülen düşünce sürecinden sonra oluşturulmuştur. Buna göre soru alt başlıkları;

- Kişi (yaş, bu alanda çalışma süresi),
- Kampüs MB konusundaki görüşünüz (tanımı, mevcut durumu, önemi, nihai hedefi, inanç grubunu uygulamada diğer gruplardan ayıran özellikler, üniversitenin bu konudaki tutumu),
- Kampüs MB uygulamanız (yoğunluk, yaşanan ikilemler, çalışma saatleri, danışanların inanç grupları, etkinlikte nelerin yer aldığı, ele alınan konular, uygulamada bilimsel bir yöntemin ya da danışma yaklaşımının kullanılıp kullanılmaması),
- MB becerileri konusundaki görüşünüz (olması gereken beceriler, Türkiye'deki üniversiteler için öneriler, eklenebilecek son konular).

Şeklinde 4 ana konudan oluşmaktadır.

Veri Toplama Süreci

Örneklem seçiminde, yeni bir uygulamayı/programı tanıtmak için bu uygulamanın yapıldığı ortamda, uygulamanın çalışanları arasından en tipik birkaç tanesinin saptanarak çalışıldığı tipik örnekleme (typical case sampling) yolu tercih edilmiştir (Patton, 2002). Bu amaçla araştırmanın örnekleme, Kampüs Dini Hizmetlerinin uygulandığı İngiltere Üniversiteleri arasından Birmingham şehrinde yer alan Birmingham (n=3) ve Aston (n=1) üniversitelerinden olmak üzere bu görevi yerine getiren kişilerden seçilmiştir. Çalışmada katılımcıların gerçek isimleri değiştirilerek rumuz kullanılmıştır.

Bu araştırmanın veri setini oluşturan mülakatlar Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi aracılığı ile 2004 yılında İngiltere'ye 3 aylık bir mesleki araştırma ziyaretini içeren Leonardo da Vinci Hareketlilik Programı kapsamında yürütülen Faith Development and its Facilitation: An Attempt to Develop a Model of "Faith" Compatible With the Process of Pluralisation of Turkish Muslim Society temalı bir çalışma çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara Birmingham üniversitesinde çalışan bir öğretim üyesi aracılığı ile mail yoluyla ulaşılmıştır. Görüşmeler konusunda randevu alınmış ve belirlenen tarihte mülakatlar onların çalıştığı ofislerde yürütülmüştür. Sadece Müslüman katılımcı ile yapılan görüşme onun evinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 30–40 dakika sürmüştür. Görüşmeye başlamadan önce ses kaydı için izin alınmıştır ve çalışmanın raporlarında danışanların isimlerinin geçmeyeceği taahhüt edilmiştir. Mülakatlar ekte yer alan sorulardan da anlaşılacağı gibi İngilizce olarak yürütülmüştür. Yazıya geçirilen ses kayıtları iki araştırmacı tarafından analiz edilip Türkçe 'ye tercüme edilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgi

Katılımcı Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Kurum	Mezhep/Din	Kıdem	Çalışma Şekli
David	E	45	Aston Ün.	Free Church MB görevlisi	6. yıl	Tam zamanlı
Gerard	E	45	Birmingham Ün.	Baptist Kilise MB görevlisi	14. yıl	Tam zamanlı
Makul	E	34	Birmingham Ün.	Müslüman Muslim Advisor	3. yıl	Yarı zamanlı
Arthur	E	36	Birmingham Ün.	Anglikan MB görevlisi	5. yıl	Tam zamanlı

Veri Analiz Süreci

Yazıya geçirilmiş ses kayıtları 1. yazar tarafından NVivo yazılım (8.0) programı ile analiz edilirken, 2. Yazar tarafından da manuel yöntemle analiz edilmiştir. Nitel analiz tematik nitel analiz yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşme metinleri üzerinde tekrarlı okuma yapılmıştır. Sonra analiz programı ile metin bölmeleri (yapı, cümle, paragraf) içeriklerine göre yazarlar tarafından oluşturulan ana temalara (AT) (başlıklara) atanmıştır. Bu işlemler, görüşmelerin orijinal dilinde (İngilizce) gerçekleştirilmiştir. Ana temalara ayrılan metin kendi içerisinde de ikincil derecedeki ikincil tema (İT) gruplarına ayrılmıştır. Ardından her AT tekrar baştan sona okunarak kendi içerisinde tercüme edilmiştir. Tercüme yapılırken fazlalıklar gruptan çıkarılmıştır. Böylece metnin tekrarlı okunması yoluyla oluşturulan temaların uygunluğu tekrar ve tekrar doğrulanmıştır. Bazı noktalarda yoğun düşünme (reflection) sonucu akla gelen konular nedeniyle az sayıda AT ve İT grubunda değişiklikler yapılmıştır. Analiz ilk yazar tarafından taraflı tema oluşturmaktan

kaçınmak amacıyla literatür okunmadan gerçekleştirilirken, ikinci yazar önce literatür okuması yapıp, daha sonra metnin nitel analizine geçmiştir. Böylece ikinci yazarın literatür ışığında metinden oluşturduğu temalar ile metin içeriğini literatürden bağımsız okuyan birinci yazar tarafından oluşturulan temalar karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada Tablo 2’de görüldüğü gibi %80 üzerinde benzerlikler bulunmuştur. Bu karşılaştırma aşağıdaki tabloda görülebilir.

Tablo 2. Başlıklar Konusunda Değerlendiriciler Arası Anlaşma Düzeyi

1. Araştırmacı (Nitel Analiz)	2. Araştırmacı (Nitel Analiz)
MB görevlisinin demografik özellikleri: görev süresi, deneyim vb.	MB görevlisinin demografik özellikler
MB'nin tanımı	
MB'nin önemi	MB'nin önemi
MB'nin amacı	MB'nin amacı
Becerileri, nitelikleri, yeterlilikleri ve uygulamaları	MB görevlisinde olması gereken nitelikler
MB'nin eğitimi	MB görevlisinin eğitimi ve kullandığı bilimsel yaklaşımlar
Destek biçimleri/yöntemleri	Etkinlikler (yapılan grup faaliyetleri, konferanslar, yemekler, eğlenceler) Danışmanlık becerileri
Arkada yatan felsefe/varsayımlar	
Türkiye için öneriler (Mekanla, MB görevlisi sayısı, bakış açısı, mali destek, kaynakları, mesai saati)	Türkiye için öneriler
Çok inançlı (multifaith) MB	Çok inançlı MB
Hedef kitle/danışanlar	Hizmet verilen kişilerle ilgili konular
Yoğunluk	Görülen öğrenci/personel sayısı Öğrenci nasıl haberdar ediliyor
Ele alınan konular	MB görevlisine hangi konular geliyor Farklı inançtan danışanlara tutumu
MB görevlilerinin karşılaştığı sorunlar	MB görevlisinin zorlayıcı bulduğu hususlar
İnançla ilgili sorular	MB görevlisinin inançla ilgili sorulara tutumu
MB görevlisinin yaşadığı sorunlar (yönetimle vb)	Üniversite yönetimiyle yaşanan zorluklar
MB'nin mali kaynakları ve sürdürülmesi	Finansman konusunda yaşanan zorluklar
Üniversitenin, kilisenin, yönetimin ve öğrencinin MB'ne bakışı	Kilisenin, öğrencinin ve yönetimin MB görevlisine bakış açısı
MB görevlilerinin farklı gruplarla ilişkileri	
MB'linin dini hizmetlerden farklı oluşu	MB görevlisinin üniversitelerdeki din kürsülerinden farkı
-----	MB nasıl denetleniyor?
-----	Ülkeler arası farklar (modeller)

Son aşamada birinci yazarın nitel analizi ikinci yazar tarafından, ikinci yazarın nitel analizi de birinci yazar tarafından gözden geçirilerek karşılıklı kontrol (cross-check) ve değerlendiriciler arası uzlaşma gerçekleştirilmiştir.

Nitel analiz sonucu belirlenen temalar bütün katılımcıların verilerinin genel okunması sonucu oluşturulmuştur. Dolayısıyla temaları birbirinden bağımsız olarak tek tek katılımcıların her birinden ayrı ayrı oluşturmak yerine bir bütün resim sağlamak amacıyla odaklı olarak gerçekleştirilmiştir. Buna bağlı olarak da her tema ve alt temaya ilişkin katılımcı görüşlerine, ilgili başlığın altında yer verilmiştir. Bu yapılırken alıntılanan parçaların anlam bütünlüğünü bozmamasına, anlam kaymasına yol açmamasına özen gösterilmiştir. Katılımcıların başka birinden aktardığı alıntı tek tırnak işaret (') ile verilmiştir. Köşeli parantezlerin ([ ]) içeriği yazarlara aittir.

Bulgular

Bu bölümde, yapılan analiz sonucu Kampüs Din Hizmetleri/Görevlilerine ilişkin elde edilen konular on bir başlık altında sunulacaktır. Her başlık kendi içinde bazı alt başlıklara ayrılmıştır.

- A. Kampüs MB Hizmetlerinin Tanımı
- B. Kampüs MB Hizmetlerinin Önemi
- C. Kampüs MB Hizmetinin Yapılanması ve Organizasyonu
- D. Kampüs MB Hizmetlerinin Amacı
- E. Kampüs MB Görevlisi Eğitimi
- F. Kampüs MB Hizmetlerinde Kullanılan Beceriler/Uygulamalar
- G. Kampüs MB Hizmetlerinde Danışan Grubu: Öğrenciler ve Çalışanlar
- H. Kampüs MB Hizmetlerinde Ele Alınan Konular
- İ. Kampüs MB Görevlilerinin Yoğunluk Düzeyi
- J. Kampüs MB Görevlilerinin Karşılaştıkları Sorunlar
- K. Müslüman Kampüs MB Hizmetleri ile İlgili Öneriler

A. Kampüs MB Hizmetlerinin Tanımı

1. Hazır oluş / Hazır bulunuş

Kampüs dinî topluluk hizmetleri konusundaki en kapsamlı tanım Arthur tarafından yapılmıştır. Tanımında ihtiyacı olan herkes için hazır olmak, orada bulunur olmak vurgusu yapmaktadır. Buna göre Kampüs MB yapmadan çok hazır oluşla ilgilidir.

Bulunuş/Hazır oluş din hizmetleridir. ... üniversite topluluğunda meydana gelen her ne olursa orada yer almak. .... öğrenci, çalışan, akademik çalışan, yönetici topluluğun bütün üyeleri için orada hazır olmak. Kampüs topluluğunda kilisenin hazır oluşunu temsil eden biri olarak bulunmak. .... hizmete ihtiyacı olan herkes için burada olmak. Bu ihtiyaç kendilerine dua olabilir, konuşma olabilir, ona hizmet olabilir. (Arthur)

Hazır oluş / Hazır bulunuş vurgusunu diğer katılımcı ifadelerinde de görmek mümkündür. Bu da bize, bu tanımın Kampüs MB'de birincil derecede önemli görülen bir husus olduğunu düşündürmektedir.

Zil ya da telefon çaldığında elimdeki işi bir kenara bırakırım. Çay suyu ısıtırım, çay, kahve ya da sıcak çikolata alırız. Burada ofiste ya da güvenli bir yerde konuşuruz. Ciddi bir görüşme varsa stresten uzak kapıyı kapatırız. (David)

2. Eşlikçilik

Kampüs MB ile ilgili belirlenen ikinci tanım "eşlikçilik" olarak belirlenmiştir. Bu ifadeden kastedilen, öğrencilerin inanç gelişimi yolculuğunda onlara eşlik etmektir.

İnanç yolculuğuna eşlik etme.... Bazen dinlenmek için bir yerlerde mola veririz, yemek yeriz, bakımları tamamlarız, atlar sulanır, yedirilir, tazelenir tekrar yola koyuluruz. İnsanların ... inançları üzerine düşündüğü bir yerdir (...). Bir kere gelebilirsin, iki kere gelebilirsin, on dört kez gelebilirsin, istediğin kadar gelip bizimle sohbet edebilirsin, kapı açık, her zaman hoş gelirsin. (David)

3. İlahiyatçı olmaktan farklı bir iş

Katılımcılar, görevlerinin "ilahiyatçı akademisyen olmaktan farklı bir iş" olduğunu belirterek ayırt edici bir tanım getirmektedir.

İlahiyat bilimi teolojik gerçeğin ne olduğu ile ilgilenir. Biz ise ilahiyat konularıyla ilgilenmekle birlikte burada daha ziyade pratik [uygulamalı] sorunlarla ve konularla ilgileniyoruz. (Arthur)

4. Din merkezli yaklaşım

MB'ne yönelik bir diğer tanım, bu hizmetlerin oldukça din merkezli (dini savunmayı ön planda tutan) yaklaşımına dikkat çekmektedir. Önceki tanımlarla karşılaştırıldığında, birinci tanımda (hazır oluş/bulunuş) daha genel bir kitleye hitap eden bir yön bulunurken bu tanımda din merkezlilik öne çıkmaktadır.

Benim rolümle ilgili kendimi algım, halkına tanrıyı ve tanrıya da halkını temsil eden bir papaz şeklindedir. Kendimi insanların günlük yaşantılarında tanrıyla ilgili öğrenebilmelerini sağlayan biri olarak görüyorum. (Arthur)

5. İslami tanım

Katılımcılar arasında tek Müslüman MB görevlisi olan Makul, görevini tanımlarken 'Chaplain' kelimesi yerine Müslüman Tavsiye Verici (Muslim Advisor) kelimesini tercih ettiğinin altını çizmiştir.

Bu İslam'daki kardeşlik kavramıyla ilgilidir. Orada Müslüman veya gayr-i Müslim bütün insanlık için bulunma konseptidir. Gücün yettiği kadar bölge sakini olarak orada yer

almaktır. Dışarı çıkmak ve diğer insanlara yardım etmektir. Bu yapabildiğin her neyse fiziksel olabilir, psikolojik, ruhsal olabilir. (Makul)

Bir kampüs MB görevlisi her şeyden önce bir manevi önderdir, bir dini liderdir ve peygambervari bir role (psudo-prophetic role) doğru adım atmaktır. (Makul)

6. Üniversitenin perspektifi

Üniversiteler MB'ni öğrencilerin güçlükleri çoğalıp strese dönüştüğü anlarda birine derdini anlatma ihtiyacı olduğunda sorunlarını dinlemek, öğrencilere yardım etmek için bulundurulur. Gerard'in anlattığına göre bazı üniversitelerde din görevlisi uçta bir konumda ("seküler bir üniversitede ne işi olabilir" diye sorgulanma) kalmakta, oldukça yalnızlık çekilen bir rolde yer almaktadır.

Hatta bazı üniversitelerde MB bulunmamaktadır. Oralarda özellikle de öğrenci hizmetleri bölümünde öğrencilere bir iki mekân ayrılmaktadır. Öğrenci yönetimi bölümü onlara önemli destek sağlamaktadır. (Gerard)

B. Kampüs MB Hizmetlerinin Önemi

Kampüste "gerektiğinde dini yardımda bulunabilecek" birilerinin bulunması bazıları tarafından "marjinal" bulunabilir olmasına rağmen katılımcılar tarafından "çok önemli" görülmektedir. Kampüs MB "gücü olmadan belirli düzeyde etkide bulunabilen kampüsteki birkaç yer ve gruptan biri" sayılmaktadır. Dahası "biz üniversitenin emniyet kemeri olabiliriz" şeklinde ifade edilmektedir. (Arthur)

Kampüs MB "kampüste yer alan kişiler kadar önemli" addedilmekte, Bu işi önemli hale getiren, böyle bir yapılanmanın öğrencilerin ihtiyaçlarına özellikle de dini ihtiyaçlarına cevap verme olanağı sunmasıdır. Bu durum aynı zamanda Müslüman öğrencilerle ilgili 11 Eylül olayları çerçevesinde potansiyel terörist kalıp yargılarının giderilmesinde, tehdit görülmelerinin haksızlığını savunmada "son derece önemli" bir işleve sahip olmaktadır. Çünkü bu hizmet gençler arasında "köprüler" kurulmasına yardımcı olmaktadır. (Makul)

C. Kampüs MB Hizmetlerinin Yapılanması ve Organizasyonu

1. Kampüs MB görevlilerinin organizasyonu

Katılımcılar, ABD'de campus ministry (kampüs din görevlileri) ve İngiltere'de chaplaincy (MB) modeli kullanıldığını belirterek bir ayrımın altını çizmiştir.

Amerika'da üniversitelerde MB görevlisi bulunur ve genellikle üniversiteler tarafından istihdam edilir. Aynı üniversiteler kampüs atanmış din görevlileri da bulundurulur. Kampüse atanan papazlar mezhepler tarafından yerleştirilir. İngiltere'de kampüste bu işi

yapan herkes chaplain olarak isimlendirilir. İngiltere’de MB görevliliği genellikle gönüllülüğe dayanır. (David)

2. Müştemilat ve mali yönetim

İngiltere’de kampüs MB’nin finansmanının üniversite tarafından karşılanmaz.

İster kiliseler veya bir cemaat tarafından görevlendirilsin, ister gönüllülük esasına göre yapılsın burada bu hizmet için üniversite tarafından maaşı ödenmez. Yani burada İngiltere’de kişi bir kilise ya da dini topluluk tarafından çalıştırılır veya bir rol verilir ancak bu dini görevi üniversite kendisi tanır ve yetkilendirir. (Gerard)

Bu sistem içinde ödenekleri bağlı buldukları ve kendilerini üniversitede görev yapmak üzere atayan kiliseler/kilise cemaati tarafından karşılanmaya çalışılan kampüs MB görevlisi, üniversitenin mali katkısının yalnızca mekan sağlamak ve mekanın elektrik–su gibi giderlerini karşılamakla sınırlı olduğunu ifade etmektedir.

Benim ödeneğimin çoğunu kilise sağlamaktadır ... Üniversite binanın bakımı, elektrik vb. faturalar ve hizmetli gibi az sayıda harcamalara katkıda bulunmakta ve binayı sağlamaktadır. ... (ayrıca Gerard). Bunun dışındaki her şey, benim maaşım, ev kiram, kişisel seyahat masraflarım kilise tarafından karşılanmaktadır. (Arthur)

Sekülerleşmeyle birlikte kiliselerin finansal kaynaklarının daraldığına, bu durumun MB finansmanına olumsuz etki ettiğine dikkat çekilmektedir.

Dinî topluluk hizmetlerini desteklemek zorlaşmaktadır. Zira sekülerleşme söz konusudur. Manevi hizmet sunanların güçleri azalmaktadır. Gittikçe daha az sayıda MB görevlisinin ücreti kilise tarafından ödenmektedir. (Arthur)

Bu hizmet için üniversite tarafından maaş ödenmemektedir. Bana [farklı mezhepler] biraz mali katkıda bulunur. [Bazı çevreleri] MB görevlisi istihdam etmesi konusunda görüşmeler yürütüyoruz onları teşvik ediyoruz. Para az, istihdam edilebilecek MB görevlisi az. (David)

D. Kampüs MB Hizmetlerinin Amacı

1. Dini ve manevi bir kaynak olmak

Katılımcıların amaç ifadeleri arasında “dini amaç” önemli bir yer tutmaktadır. İnsanlara varlıklarıyla “Tanrı’nın günlük yaşamınıza dair söyledikleri olduğunu hatırlatmak” bir dini amaç ifadesidir.

Amacımın İncil’in değerlerini desteklemek, ... İncil’ni tanıtmak olduğunu söyleyebilirim ve bu, insanlara İsa’nın yaptıklarını anlatmak yoluyla ya da üniversitede işler yolunda gitmediğinde eleştirel dini bir söylem oluşturmak yoluyla yapılabilir... Amaç, insanların günlük yaşamları, iş yaşamları ve ders çalışmalarıyla ilgili Tanrının söyledikleri olduğu konusunda farkındalık yaratmaktır. (Arthur)

Öğrencilere kendi inançları konusunda sorular sorma fırsatı sağlamak dini amacın bir diğer boyutudur.

Kendimi insanların günlük yaşamlarında Tanrı hakkında bilgi edinmelerini sağlayan biri olarak algılıyorum. ...Sorunuzu yanıtlamak için oradalar. (Arthur)

Dini amacın "nihai olarak bir inanca bağlı insanlar oluşturmak olmadığı", aksine, "Bütün bir üniversite için dini merci kaynağı oluşturmak" olduğu da dile getirilmektedir. Bazı üniversitelerde İsa'ya havari yetiştirmek bir misyon olarak benimsenmiş olsa da, katılımcılardan Gerard böyle bir amaç konusuna sıcak bakmadığını belirtmektedir.

Bunun [din yaklaşımın] ...desteğin küçük bir parçasını oluşturduğunu düşünüyorum. Bunun asla bir bütün olarak MB'nin hedefi olduğunu hiç düşünmedim. Bu sadece ... yan ürünüdür. (Gerard)

Makul için kampüs dinî topluluk hizmetlerinin amacı dini olanın da ötesinde temel İslami bilgilerin öğretilmesini de kapsamaktadır. Bu İslam'ın daha derinden anlaşılması şeklindedir. Diğer taraftan böyle bir eğitimin içerisinde bilimle Kur'an'ın içeriğinin uyumlu olması arzulanmaktadır.

Müfredat dışı olarak İslam'ı, anlamasalar da Kur'an okumayı öğreniyorlar. Derinlemesine değil ritüel olarak. Mesela bilim ile dinin bazı prensipleri konusundaki derin sorulardan önceki aşama olarak bunları öğreniyorlar. Kurandaki embriyoloji ile ilgili betimlemeler tıp öğrencilerinin çok hoşuna gidiyor. (Makul)

2. Kurum sosyal kimliğine entegrasyon

Bir diğer amaç üniversitenin bünyesinde toplumsal bütünlüğü inşa etmeye çalışmak şeklindedir. MB görevlisi, kurumun genel yapısına alışmaları ve üniversiteyi tek bir topluluk göreyerek ilgilenmeleri gerektiği hususunda hemfikirdir.

Rolümü temelde 'bir topluluk duygusu oluşturmak' olarak görüyorum. Üniversitenin genel yapısıyla ilgilenilmeli ve üniversite bir topluluk olarak ele alınmalı, topluluk yaşamı oluşturmaya çalışmalıyız. (Gerard)

3. Akademik verimi artırmak

Diğer bir amacın, öğrencilerin "üniversitedeki zamanını verimli bir şekilde kullanmalarına katkıda bulunmak" (Makul) olduğu görülmüştür. Makul bu amacı, "öğrencilerin üniversite yaşamlarında kendilerini güçlendirecek ve üniversite sonrası yaşama hazırlayacak olumlu deneyimler yaşamaları" olarak açıklamaktadır.

4. Topluluk ve aidiyet duygusunu beslemek

Katılımcılar, MB merkezinin amaçlarından birinin de, kapısı tüm üniversite öğrencilerine açık güvenli bir alan sunmak olduğunu belirtmektedir. Bu anlamda, MB için ayrılan

mekân yalnızca kutsal/dini organizasyonlara ev sahipliği yapmanın ötesinde, öğrenciler için sosyalleşebilecekleri, kendilerini güvenilir bir topluluğun parçası olarak hissedebilecekleri bir alan olarak sunulmaktadır.

MB sadece kutsal bir yer değildir. Bir bütün olarak öğrenciler arasından bir araya gelmiş bir topluluktur, diğer mezheplerden Hristiyanlarla da çok güçlü bir şekilde çalışırlar ve bir bütün olarak çalışırlar. İnsanların ait olduğu topluluktur ve genellikle onların arkadaş grupları, ev arkadaşları da dahil, üniversite hayatları boyunca inançlı insanların toplanıp bir araya geldiği güvenli bir yer. (Arthur)

5. Genel bakım sağlamak

MB görevlisi, temsil ettikleri inancın mensubu olan öğrencilerle ilgilenmeyi görevlerinin önemli bir parçası olarak görmelerinin yanı sıra, görevlerinin ve amaçlarının bununla sınırlı olmadığını vurgulamaktadır. Tüm üniversite için, her inançtan öğrenciler için desteğe hazır bulunmak amaçları arasında önemli bir yere sahiptir.

Burada bulunmanın amacı farklı inançlardan olan öğrencilere destek ve bakım sunmaktır. Bunun da ötesinde illaki bir inanca sahip olmaları da gerekmez, bir inanca sahip olmayanlara destek sunmak için de buradayız. Dinlenmek, konuşmak ve sesini duyurmak için gelen tüm insanlar için buradayız. (Gerard)

İnsanlar olarak hepimizin benzer endişeleri, benzer zorlukları, benzer sorunları var (David)

6. Ruh sağlığı ve kişisel gelişime destek olmak

Katılımcılar, kendilerine başvuran öğrenciler arasında klinik boyutta psikolojik sorunlara sahip olanları ilgili üniteye yönlendirdiklerini, bunun dışında pek çok öğrencinin stresle başa çıkma, yaşamında gerçekleşen değişimlere uyum sağlama, dini kimlik gelişiminde destek arama, sosyal yaşamda yaşadığı sorunlarla ilgili destek arayışında olma gibi sorun ve ihtiyaçlarla kendilerine başvurduğunu belirtmektedirler. Bu anlamda, bir diğer amaç ifadesi, öğrencilerin stresle nasıl daha iyi baş edebilecekleri ve gerilimi nasıl çözüme ulaştırabileceklerini öğrenme, değişimler sırasında öğrencileri destekleme ve cesaretlendirme ve dini kimliğin olumlu deneyimlerle gelişmesi için onlara eşlik etme şeklinde ifade edilmiştir.

Öğrencilerin yaşadıkları güçlükleri onlara doğru bir şekilde yansıtacak birine ihtiyacı var. 'Bu benim çıkmazım; düşündüğüm kadar kötü değil' veya 'oldukça kötü ama geçmişte bununla bu şekilde başa çıktım. Sadece MB görevlisi ile konuşmak bu zor zamanı inancımınla atlatacağım konusunda bana biraz cesaret verdi diyorlar. (David)

7. Hazır bulunuş/merci oluşturmak

Bir amaç ifadesi de "hazır bulunmak" tır. Bir katılımcının "MB yapmakla değil, olmakla ilgilidir" (David) ifadesi bu amacı net biçimde vurgulamaktadır. Öğrencinin ihtiyaç

duyduğu anda başvurabileceğini bildiği güvenilir bir merci olmak MB'nin temel amaçlarından biri olarak görünmektedir.

Gerektiğinde stres zamanlarında başvurabileceğimiz, soru sorabileceğimiz, görüş danışacağımız bir merci olmak. İslam'ın temel unsurlarından biri de birbirimiz için var olmaktır. (Makul)

Benim için öğrencinin, ulaşılabilir olduğumu, açık olduğumu, müsait olduğumu, arkadaş canlısı olduğumu bilmeleri önemlidir. Eğer bana bir şey söylerlerse, bunu güvenle tutabildiğimi, bana bir konuşmada söyledikleri her şeyin gizli kalacağını ve bunu kimseye paylaşmayacağımı. Gizlilik, samimiyet, açıklık, öğrencilerin MB görevlisi olarak rolümü görmelerini sağlamak için çok önemli değerlerdir. İşler zorlaştığında burada olduğumu bilmelerini isterim. (David)

E. Kampüs MB Görevlisi Eğitimi

Yapılanmış (formal) temel eğitim

Görüşmelerde, katılımcıların Kampüs MB görevine yönelik aldıkları yapılanmış eğitimin çeşitlilik gösterdiği görülmüştür. İlahiyat eğitiminden sonra bir süre kilisede çalışıp MB görevlisi olarak atananlar olduğu gibi, pastoral bakım ve psikolojik danışmanlık alanında mastır yaptıktan sonra bu göreve atananlar da vardır.

Eğitim bakımından ben atanmış bir Metodist din görevlisi (minister) olarak genel bir eğitime sahibim. Özellikle üniversite MB için eğitim almadım. Temelde Hristiyan teolojisi eğitimi aldım. Yeni ahitte yer alan Tevrat ve İncil metinlerini çalıştım. Akademik nitelikteki Pastoral Teoloji kursu aldım. Uygulama fikirleri aldık sonra yerel bir kiliseye papazlık atamam yapıldı. (Gerard)

Katılımcılardan biri kendini psikolojik danışman olarak isimlendirememekle birlikte bazı temel psikolojik danışmanlık becerilerine sahip olduğunu, görüşmelerinde herhangi bir danışmanlık yaklaşımı kullanmadığını (Arthur), diğeri ise psikolojik danışmanlıkla ilgili pek çok şeyi bilmediğini (Makul) dile getirmiştir. Bununla birlikte, katılımcılar genel olarak, kullandıkları görüşme teknikleri ve iletişim becerilerini papaz eğitiminin bir parçası olarak öğrendiklerini ifade etmiştir. David ise, ilahiyat lisans eğitiminin ardından uzmanlık alanı olarak pastoral bakım ve danışmanlığı tercih ederek bu alanda mastır eğitimi aldığını belirtmiştir. Bu eğitim dâhilinde klinik pastoral eğitim gördüğünü, üst-gözetilme imkânı bulunduğunu da eklemiştir.

Mastırda pastoral bakım ve danışmanlık çalıştığım da klinik pastoral eğitimi görme fırsatı da oluyor. Bunu hastane MB'nde ya da bazen öğrencilerin gidebildiği psikiyatrik hastanede de kullanabilirsiniz. Oralarda biz öğrenciler kabul edilir ve öğrencilere danışman olmak için eğitilirdik. Dolayısıyla hastanelere gider oralarda çalışırdık. Hastaları ziyaret ederdik.

Hastalarla olan konuşmalarımızı hatırlıyorum, kaydederdik, kayıtları grupta vaka konferanslarında tartışırdık. Böylece büyüklerimiz danışmanlarımız olup biteni dinleme şansı olurdu. Tekrar aynı konuşma geçseydi ne derdin. Pastoral bakımı bu soruyla ilgili nasıl daha iyileştirebilirdin. Şunu duydun şunu kaçırdın. Şimdi duyabiliyorum anlıyorum. Bir şey sorarken aslında başka bir şey soruyor. (David)

Sürekli eğitim

Katılımcılar, aktif olarak görev yaptıkları bu süreçte kendilerini geliştirecek bir takım eğitim etkinliklerine katıldıklarını belirtmişlerdir.

Yapılanmış (formal) eğitim sonrası alanla ilgili konferansları, eğitim etkinliklerini takip etmek gerekir. (Arthur)

Meslektaşlar arası iş birliği

Katılımcılar özellikle meslektaşlar ile bir araya gelerek fikir alışverişinde bulunma ve iş birliği yapmanın önemine vurgu yapmıştır.

Meslektaşlarla birlikte çalışmayı çok faydalı ve olumlu bir deneyim olarak görüyorum. David ile mesela düşünce paylaşımı, ulusal ve uluslararası öğrencilere, çalışanlara nasıl fayda olunabileceğini konuşuruz. (Makul)

Yeterlilik (Kalifikasyon)

Bir katılımcı günlük uygulamalarında herhangi bir bilimsel kuram ya da danışma yaklaşımı kullanmadığını ancak eğitim sonrası okuduğu kitaplardan, konferans ve kurslarda öğrendiklerini uyguladığını belirtmiştir. Ayrıca eğitimli bir danışman olmadığının ayırdında olduğuna özel bir vurgu yapmıştır.

Danışman olmadığımı genellikle onlara iletirim. Onlara dinleyen bir kulak olduğumu, belirli/sınırlı beceri ve eğitimim olduğunu açıkça belirtirim. Eğer gerçek bir danışmaya ihtiyaçları olduğunu söylerlerse danışma servisine yönlendiririm. Genellikle dinlemekten memnunum. (Gerard)

F. Kampüs MB Hizmetlerinde Kullanılan Beceriler/Uygulamalar

1. Genel felsefe ve varsayımlar

Katılımcıların bazı ifadeleri kampüs MB hizmetlerinin arkasında yatan ve içinde ontoloji ve epistemoloji konularının yer aldığı daha genel felsefeyle ilgili gözükmektedir.

İki farklı versiyon

Yukarıda Kampüs MB'nin yapılanması ve organizasyonu bölümünde de görüldüğü gibi kampüste hem mezheplerin finanse ettiği ve görevlendirdiği din merkezli kampüs din görevlisi hem de kampüs MB yapan kişiler görev yapabilmektedir. Birincisinin amacı dinin tebliğ (Prophetic) yönünü vurgularken diğeri daha çok danışanların dünyevi sorunları

merkezli olmayı hedeflemektedir. Birincisinde MB dinî hizmetlerin bir parçası olarak algılanmaktadır: David'a göre MB dini bakımın bir parçasını oluşturur. Gerard'e göre "MB din hizmetleri için de önemlidir".

Makul bir "bagajı", "perspektifi" ve "değerleri ve düşünceleri" olduğunu ve belki yaklaşımın bunlar tarafından şekillendiğini dile getirir. Bundan dolayı "tamamen objektif olabileceğini söylemen mümkün değildir" düşüncesinin altını çizmiştir. Bununla birlikte kendi yapmaya çalıştığı şeyin "dinin ifade etmeye çalıştığı şeyin özü" olduğunu belirtmektedir. Böylece Müslüman kampüs din görevliliğinin çekirdek değerlerinden birinin kardeşlik ile ilgili olduğunu ileri sürer. Burada Makul'e göre Hz. Peygamberin bir tavsiye verici olması şekillendirici bir yere sahiptir. Ek olarak bu konuda Gazali'nin İslam'daki kardeşlikle ilgili aşağıdaki ifadesine yer verir:

Kendinden çok kardeşinin sorunlarıyla ilgilenmek. Bu tür prensipler en samimi anlamda orada olabilmeyi gerektiriyor. Bu stresli anlarda ihtiyaç duyulduğunda yönümüzü döneceğimiz bir şeydir. Gider onlara hal hatır sorarız, müşavere edersin. Bu şekilde birbirimiz için orada olmamızın İslam'ın temel bir unsuru olduğunu düşünüyorum. Birinin bunu yapabilmesi MB adına müthiş bir değerdir. (Makul)

Makul MB hizmetinin Müslümanların azınlık olarak yaşadığı bir sosyo-kültürel ortamda olması ile onların çoğunlukta olduğu bir bölgede farklı olabileceğini ileri sürmektedir.

2. Temel destek biçimleri

Katılımcılar görevlerinde çeşitli destek biçimlerini kullandıklarını ifade etmiştir. Bunlar; ayaküstü görüşmeler, birebir görüşme/psikolojik danışmanlık, sosyolojik gözlemcilik, konferanslar düzenleme, grup etkinlikleri, sosyal etkinliklere katılma, uzaktan destek (telefon ve internet) alt temalarıyla belirlenmiştir. (Çalışmanın bu kısmında yer darlığı nedeniyle kısaca sıralanan alt temaların her biri ilgili katılımcı ifadeleri ile örneklendirilememiş, yalnızca bir kaçıyla yetinilmiştir.)

Sıradan görüşmeler, yemek yerken, farklı gruplarla görüşme. Mümkün olduğunca çok sayıda öğrenciyle görüşme. Sıradan rastgele konuşmalar, bazen maneviyatla ilgili ama çoğu kez farklı. Üniversiteyi dolaşmak, farklı derslere veya toplantılara katılarak öğrencilerle buluşmak tanışmak binada çalışanlarla yöneticilerle vs. (Gerard)

Psikolojik danışmanlık becerilerini kullanırım. Çoğu kez aktif dinleme. Yansıtma. Onların dilini kullanma benimkini değil. Tercüme etme gereği duymadan ona geri yansıtma. Görmelerine yardım etme, inanç iç yolculuklarında yalnız olmadıklarını gösterme, ben dinleyen bir eşlikçiyim. (David)

Konuşmacıların davet edildiği programlar düzenlemek. İlgili konularda kitap bulundurmak veya belki referans listesi oluşturmak. (Arthur)

Karaokeye gider şarkı söylerim. Müzik var, ekranda kelimeleri görürsünüz ona eşlik ederek şarkı söylersiniz. Öğrenciler de kalkıp söylüyor. Buluşmak öğrencilerle takılmak için iyi bir yer (David)

3. Genel kişilik özellikleri

MB bir takım genel kişisel özellikleri gerektirmektedir.

Kişisel özellikler

Meslekle uyumlu hissetmek, geçmiş deneyimlerinden yararlanmak ve beceri ve yetenekleriyle mesleğinde kendini yeterli hissetmek önemlidir.

Ben doğru yerdeki doğru zamandaki doğru iş için doğru biriyim. Bu iş gerçekten de ... bana tam uymaktadır. Çünkü burada kişisel inançlar gündeme gelmektedir. Sahip olduğum beceriler ve yetenekler pastoral bakıma ve danışmanlığa en uygun olan şeyler olduğuna inanıyorum. (David)

Kişisel gelişim

Öz-düşümselliğe, kendini sorgulama, geliştirme, eleştirebilmeye vurgu yapılmıştır.

Kendimi espri konusu yapar gülerim. MB görevlisi kendi inancı veya inanç yolculuğu üzerine düşünme kapasitesine sahip değilse o kişinin kendisini neşeli ve esprili bir tarz kullanarak ciddi meseleleri ele alamıyor demektir. (David)

Dinî Nitelikler. Dini nitelikler konusunda dini hizmetler verme, diğer dinlerin mensuplarıyla iletişim ve iş birliği yapma ve kendi inancını güçlü tutma özellikleri bulunur.

Günlük yaşamda ibadetleri yürütebilme; İncil'i okuyup yorumlayabilme; insanlarla, kendi inancınla bütünleşik kalabilme; iç bütünlüğünü anlama; kendi inanç bütünlüğünü koruma gibi özelliklere sahip olmak önemlidir (Arthur).

4. Genel stratejiler

Burada beceriler konusundaki daha genel yaklaşımları ya da genel prensipleri ifade eden düşüncelere yer verilmiştir. Bunlar; tarafsızlık, doğrudan iletişim tarzı, kişisel özellikler, bütüncül bakış, sosyal beceriler ve sosyal bağlantıları kurabilme ve çekirdek değerleri iletme alt temalarıyla belirlenmiştir.

Dini tehditte bulunmadan iletişimde bulunmak. Kişinin inanma biçimine katılmasam da onunla o konuda münazaaya girmemek. Bana saygı duymak düşer. Eğer samimi

tavsiye/görüş sorarlarsa o başka. Görevim topluluğun farklı tabakaları arasında köprüler ve bağlar kurmaktır. Enerji vermek dinamikleştirmektir. (Makul)

Yılın başlarında öğrencileri bilgilendirme, onlarla bağlantı kurma, bilgi verme. Listemde yer alan öğrencilere mektup yazarım. Üniversitenin farklı yerlerine posterler asarım vb. şeyler. İnanç paylaşımı adı altında grup oluştururum. Bu farklı inançtan insanların bir araya gelmesi ve tanışma için iyi bir fırsattır. (Gerard)

Temizlikçiden saraylıya her tür insanla çok iyi empati kurabilmeniz gerekir. Genç yetişkinlerle ve farklı kuşaktan gençlerle konuşabilmelidir. Bu anlamda iyi bir dinleyici olabilmek gerekir. (David)

Bilindiği gibi İnsan Merkezli danışmada üç çekirdek değer vardır: empati, koşulsuz kabul ve içtenlik. Katılımcıların belirttiği koşulsuz olumlu kabul, yargılamama, empati, merhametli olma, öz-düşümsellik (self-reflection) gibi değerler bu meyandadır.

Yargılayıcı olmamak çok önemli. Pek çok kişi yargılama konusunda acele eder. (Makul)

Empati, evet, empati kurma! ... İncil'de bir ayet var Paul der ki "ağlayanla ağla sevinenle sevin" işte benim işim bu. (David)

MB görevlisi öz-düşünen biri olmalı. Eğer bir MB görevlisi kendi inanç geleneği üzerinde ve kendi inanç yolculuğu konusunda kafa yormuyorsa bu kişi kendini yeterince ciddiye almıyordur, espri yeteneğine de sahip değildir. (David)

5. Mikro görüşme becerileri

Mikro görüşme becerilerinde, dinleme, empoze etmeme, esprili/güler yüzlü olma, uzlaştırıcı olma, cesaretlendirme, olumsuzluklardan ders almayı önerme, tavsiye verme/vermeme, uzmanlığının dışında kalan konularda sınırlılıklarının farkında olma ve uzmana yönlendirme alt temaları belirlenmiştir.

Ben öğrencilerle şakalaşıyorum. Espriler yaparım. Yaklaşılabilir olduğumu iletirim. Açık olduğumu. Dinlemeye hazır olduğumu, arkadaşça olduğumu. Güvenli olduğumu. Bana ne söylerlerse gizli kalacağını, kampüste gidebilecek oldukları biri olduğumu. (David)

Gerektiğinde ilgili uzmana yönlendirmeleri çok önemlidir. Bu dini veya ruh sağlığı konularında olabilir. Bir Müslüman öğrenciyi dinleyebilirim ama ona imamla konuşmasını öneririm. (Arthur)

Mikro görüşme becerileri içinde ele alınması gereken bir konu da tavsiye verme/vermeme hususudur. Bu konuda katılımcıların farklı yaklaşımları olduğu görülmüştür. Bazıları tavsiye verirken diğerleri bunu uygun bulmamaktadır.

Hemen hemen bütün öğrenciler ... tavsiye beklerler. Hemen hepsine onlara hiçbir tavsiyede bulunmayacağımı söylerim. Bazen bir konuda düşünmesi konusunu tavsiye ederim (David). Benim işim tavsiye vermek değil. (David)

Makul ise, İslam'ın sınırları içinde dini tavsiyede bulunmakta olduğunu şu sözleriyle belirtmektedir:

Ben bir fıkıhçı olmadığımı öğrencilere açıkça iletirim. Öğrenciler örneğin eşcinselliğin haram oluşu ile ilgili vaaz edilmeye ihtiyaçları yoktur. ... Ahirette karşılığını göreceğini, Allah'ın bunu gördüğünü söylerim. İslam'da eş cinselliğin haram olduğunu söylerim. Ama yine de tercihin kendinde olduğunu belirtirim. Aklını kullanarak kendi kararını kendin verebilirsin. Herkes kendi kararından kendi sorumlu diyorum. (Makul)

G. Kampüs MB Hizmetlerinde Danışan Grubu: Öğrenciler ve Çalışanlar

Hedef kitle bakımından MB birbirinden farklı beş farklı gruba ayrılmaktadır: Yaş grupları, tek inanç mensupları, inanç içi çoğulculuk, farklı dinlerden olanlar ve ateizm de dahil farklı yaşam yönelimi olan kişiler.

1. Danışanların demografik özellikleri

Katılımcılar, her ne kadar Kampüs MB kampüs içinde akademisyen, diğer çalışan ve öğrenci olmak üzere tüm topluluğa hizmet vermeyi amaçlıyor olsa da, kendilerine çoğunluk itibarıyla öğrencilerin başvurduğunu ve dolayısıyla ilgilendikleri kitlenin 18–23 yaş aralığında yoğunlaştığını belirtmiştir.

Bize gelen öğrencilerin çoğu 18 yaş ve üstü kişiler. Çok az sayıda 17 yaşında öğrenci var. 18 yaş yetişkin demektir. Dolayısıyla bana gelen herkes yetişkin niteliğinde. (David)

2. Tek inanç tek mezhep yaklaşımı

Görüşülen MB görevlisi, görevlerinin tüm kampüs topluluğuna yönelik bir kapsamı olsa da, temsil ettikleri din ya da mezhebe özel hizmetlerinin de öncelikli bir rol olduğunun altını çizmiştir. Örneğin Arthur'un, "Benim ayrıca daha özelde Anglikan öğrencilerini destekleme rolüm bulunmaktandır" dediği bir rolü de bulunmaktadır. Yani hazır bulunuş rolü, özelde belirli bir dini topluluğun üyeleri genelde ise bütün üniversite mensuplarına yöneliktir.

Free Church adı altında İngiltere'de bulunan geniş bir kitleye sahip küçük ebatlı mezheplere destek vermek için buradayım. (David)

Bilindiği gibi her yıl üniversiteye Müslüman öğrenciler gelir. Onların burada benim başvurulabilecek bir kaynak olarak bulunduğumu bilmeleri gerekir. (Makul)

3. İnanç içi ve inançlar arası çoğulculuk/farklılık yaklaşımı

Gerek aynı inanç içinde gerekse inançlar arası tüm farklılıklara açık olduklarını belirten katılımcılar, MB görevlisinin “dinler arası” bir niteliğe sahip olduğunu, yani “herkes için dinî topluluk hizmetleri” vermeyi amaçladıklarının altını çizmiştir. Örneğin David, ‘Hristiyan olmayanların sorunlarına nasıl yanıt veriyorsunuz’ sorusuna: “bizim bütün insanlar olarak benzer sorunlarımız, benzer güçlüklerimiz ve sorunlarımız var. Dolayısıyla ben her inanç geleneğinde MB görevlisi olabilirim” şeklinde cevap vermiştir.

Katılımcılar, aynı inanç geleneği içinde de farklı yaklaşımların olabildiğini ve bunlara da açık olduklarını ifade etmişlerdir.

İslami gelenek içinde İslam’a yönelik çok farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Zira İslam pek çok konuyu kapsayan büyük bir alandır. Diyaloga imkân vardır. Kampüste Şia var, Sünniler var. İslam’a Ortodoks yaklaşım sergileyenler var. Modern yorumlayanlar var. Çok farklı tutumlar. (Makul)

Pratikte üniversite bütün inançlara ve mezheplere destek sunmaktadır. Bu da sekülerlik (laiklik) algısıyla ilgilidir. Bu destekle öğrenci kendini mevcut yapının bir parçası görebilmektedir.

H. Kampüs MB Hizmetlerinde Ele Alınan Konular

Katılımcıların genel olarak verdikleri hizmette ele alınan konular hakkında ilk yanıtları ‘her konu’, ‘çeşitli konular’ ya da ‘farklı konular’ şekilde olmuştur. Genel olarak MB “insanlar ne konuşmak isterse” veya “her konuya açık” olarak nitelendirilmektedir.

Danışmanlık, öğrencinin akla gelebilecek her türlü sorunu. Pek çok şey, kişiselden tutun da politik konulara oradan çok basit mantıksal problemlere, kalacak yer bulma, akademik başarıların nasıl sürdürülebileceği. Çalışmalarına odaklanabilme, dua etme vs. (Makul)

Bakıyorsunuz bu manevi konular olabiliyor. Tanrı var mı, dualarım duyuyor mu gibi. Bazen günah itirafları. İncil’in onlar için anlamın anlatıyorum. Ev arkadaşı, işte yaşanan zorbalık, istem dışı gebelik ve onunla baş etme, depresyon. Akla gelebilecek her şey. Büyü için yardım isteme. (Arthur)

Görüşmelerin devamında katılımcılar, “çeşitli konular” olarak niteledikleri konulara şu şekilde açıklık getirmişlerdir:

1. Sosyal kimlik ve aidiyet

Kültürel önyargılara karşı koruma. Öğrencilerin önemli bir kısmı göçmen ailelerin üniversiteye başlayan üçüncü nesil çocuklarıdır. Özellikle 9/11 Eylül olayından sonra ne

yapmaları gerektiğini bilmemeleri MB görevlisine başvurmalarına sebep olmuştur. (Arthur)

İslamofobi yükselişte ve Müslümanlar damgalanıyor. Medyada kötü gösteriliyor. Müslüman, İslam ve terörizm birlikte kullanıyor. Böylece bilinçli veya bilinç altında kalıp yargılar gelişiyor. Buna karşı duyarlıyız. Seküler ortamda bu en önemli sorunu halletmeye çalışıyoruz. Doğrudan ya da dolaylı İslamofobik tutum. (Makul)

Kimlik ve yorum

MB görevlisine dini kimlikleriyle ilgili soruları olan Müslüman gençlerin de başvurduğunu ifade eden Makul, bu konuda şöyle demiştir:

Açıkça burada MB görevlisinin din eğitimiyle ilgili bilgi vermesi, öğrencilerin bilim ile dini öğreti arasındaki konularda yaşadıkları sorunlara cevap verme becerisi bulunması gerekmektedir ki bu da ilahiyat biliminde sağlam bilgi ve düşünce gelişimini içermesini gerektirir. (Makul)

Cinsel kimlik

Gençler arasında cinsel kimliği ile ilgili sorunları olanlar da MB görevlisine başvurmaktadır.

Müslüman bir öğrenci Allah ve peygambere inanıyor ama kendi gibi başka bir erkeğe ilgi duyuyor. Bilindiği gibi İslam'da eşcinsellik yasaklı ve günah. Bu genç büyük bir karışıklık (turmoil) yaşıyor. Şimdi bu genç Allaha olan sevgisiyle cinsel duygularını nasıl uzlaştırabilir? (Makul)

2. Akademik sorunlar

Eğitim ücreti/ akademik-bölüm seçimi: Öğrencileri seçtikleri bölüm konusunda kararsızlık yaşadıklarında ya da eğitimin ücretli olduğu İngiltere'de bu ücretle ilgili kaygı ve stres yaşadıklarında MB görevlisinden destek almaktadır.

Üniversite eğitimi ücretinin yarattığı stres. Aksi takdirde aileleri ödemek durumunda veya çalışmak durumunda kalıyorlar. Böylece öğrencilerin pastoral bakım ihtiyaçları daha fazla artmış oluyor. Stres ve gerilimle yeni baş etme yolları bulmak durumundalar. (David)

Motivasyon eksikliği: Üniversite öğrencisi olmanın gerektirdiği sürekli efor için zaman zaman motivasyona ihtiyaç duyan öğrenciler MB görevlisinden destek almaktadır.

Yeterince motive olamamış gençlerin enerjik olması gerekliliği. Ona olumsuz yerine olumlu enerji vermek gerekiyor. (Makul)

3. İnançla ilgili konular

Katılımcılar kendilerine başvuran öğrencilerin her inançtan ya da her inanç aşamasında bulunan bireyler olduğunu belirtmektedir.

İnanç ve değerler

Üniversite dönemi, inanç gelişiminde öğrenciler için kritik bir dönem olabilmektedir. Bu dönemde varoluşsal sorular, inançları konusunda yeniden düşünme ya da inanç sisteminden bir süreliğine uzaklaşma arzusu ortaya çıkması mümkündür.

Neye inanacakları konusu zor sorular; daha önceden düşünmediği şeyler. Bu bazıları için olumlu olabilirken diğerleri için psikolojik kaygılar yaratıyor. Bunlar MB görevlisi için de zor. Böyle konuşulanları dinlemek en uygun nasıl karşılık verileceğini bilememe .... Öğrenciler için daha ziyade varoluşsal sorular genellikle daha zor olmaktadır.

Bazen öğrenciler kısa süre de olsa üniversiteye içinde yetiştikleri ailesi veya kilisesinden biraz uzak kalmak için gelirler. Belki de kiliselerine fazlaca devam etmeden kendi istedikleri ve inançları konusunda düşünme fırsatı bulurlar. (Gerard)

Zaman zaman bazı öğrencilerin MB'ni üniversitenin çoğulcu ortamında sahip oldukları inançları korumak adına bir tür sığınak gibi kullandıkları da ifade edilmiştir.

En çok üzüldüğüm konulardan biri öğrencilerin üniversiteye gelmesi ama inancında gelişme istememesi. İstedikleri, ait olabilecekleri bir grup bulmak böylece kendilerini üniversite hayatının gerçeklerinden koruma altına almaları. Dolayısıyla MB birimine gelen pek çok öğrenci orayı inançlarının meydan okunacağı daha geniş üniversite toplumuna mensup olmanın güçlükleriyle yüzleşmekten kaçınmak için yapıyorlar. Sonuçta maneviyat bakımından üniversiteye başlamadan önce nasıl iseler bitirince de aynı olarak ayrılıyorlar. (Gerard)

İnançta çelişki

Gençlerin bazı tercihleriyle inançları arasında kalması, inançta çelişkiye yol açabilmektedir. Bu çelişkilerini MB görevlisi ile paylaşmayı ve destek almayı tercih etmektedirler.

Cinsel yönelimi konusunda endişeleri olan Müslüman erkek bir genç geldi. Allaha, peygambere inanıyor, inancı güçlü ama erkeklere ilgi duymaktadır. Eşcinsellik İslam'a açık bir şekilde yasaklı ve günah olarak görülür. Dolayısıyla gencin kafası karışık. Şimdi bu genç gerçek cinsel duygularıyla derin inancını ve Allah sevgisini nasıl bir araya getirebilir! (Makul)

Üniversite doğası gereği öğrencilere bilimin yüceltildiği bir ortam sunmaktadır. Bazı öğrenciler için bu, bilim ile din arasında çelişki yaşanmasına neden olabilir. Öğrenciler bu çelişkilerini MB görevlisi ile paylaşmaktadır.

Bazıları için bilim bütün dinleri çürütüyor; diğer bazıları içinse bilimin Tanrının varlığını ispat ediyor. Sonuçta .... öğrenciler ya ailelerinin inancını olduğu gibi yaşıyorlar ya da onu reddediyorlar. İnançın anlamı konusunda mücadele verenler var. (Arthur)

Eğitim eksikliğini giderme

Öğrencilerin MB görevlisine getirdiği konulardan biri de, inançlarıyla ilgili eğitim eksikliklerinden doğan bilgi ihtiyaçları ya da diğer dinler hakkında bilgi edinme istekleridir.

Dinle inançla ilgili konular özellikle Hristiyanlıkla ilgili konularda konuşuruz. Hristiyan olmayan öğrenciler bana Hristiyanlıkla ilgili sorular sorarlar. Sihizmle, Hinduizm'le, İslam ile karşılaştırmalı olarak yaparlar. Her türlü soru gelir. (David)

4. Ruh sağlığı ve pozitif psikoloji konuları

Katılımcılar, kendilerine başvuran öğrenciler arasında çok sayıda ruh sağlığı ve iyilik hali alanında sorun yaşayan öğrenci olduğunu belirtmektedir. Depresyon, bilişsel çarpıtmalar, günlük stres, dengeli yaşam, bağlantı kurma ihtiyacı/sosyal yalnızlık ve az sayıda ciddi psikiyatrik sorunlar olduğunu belirten katılımcılar, ciddi psikiyatrik sorunları olan öğrencileri yardım alabilecekleri birimlere yönlendirmektedirler.

Bazı öğrenciler çok depresif ve üniversite hayatıyla başa çıkmada çok güçlük yaşıyorlar. Çok mücadele veriyorlar... (Gerard)

Çoğunluğun dinleyen bir kulağa, söylediklerini doğru biçimde tekrar onlara yansıtabilecek birine ihtiyacı vardır. Onlar da 'a evet ya benim sorunum (predicament) düşündüğüm kadar kötü değilmiş' diyor. (David)

MB'ye gelen konulardan biri de, öğrencilerin romantik ilişkileri/ayrılma süreçlerinden yaşadıkları sorunlardır.

Sorunlar arasında, alıştığımız bildik ilişkilerde ayrılmalar da yer alır. (Gerard)

Yaşları itibariyle yetişkin kabul edilen gençlerin yaşadıkları bazı üzüntü verici tecrübelerde MB görevlisi önemli bir destek noktası olarak görev yapmaktadır.

Öğrencilerin cinsel ilişki konuları yüzünden eğitimi bırakabiliyor veya güçlük yaşayabiliyor. Bu konuda en iyi yapabileceğim şey, konu açıldığında geleneğe işaret etmek, hepimizin paylaştığı dini geleneğe, en iyisi tek partnere sahip olmak. İlişki sorunuyla ayrılma sorunuyla bana geliyorlar. Güçlük insanların geçirdiği bu acıyı dinlemede, kalp acısını ve duygusal üzüntüyü dinlemededir. (David)

I. Kampüs MB Görevlilerinin Yoğunluk Düzeyi

Katılımcılar, kampüs içinde tam zamanlı ya da yarı zamanlı çalışma durumuna göre farklı yoğunluk düzeyine sahiptir. Örneğin Makul, Cuma namazlarına ve her hafta yarım gün olmak üzere kampüs içinde bulunmaktadır. Kampüs içinde yaptığı faaliyetler ve gördüğü öğrenci sayısı da buna bağlı olarak belirlenmektedir.

Görüştüğüm yüzlerce öğrenci var burada, ben onlara selam veriyorum onlar bana. Öğrencilerle farklı ihtiyaç konularında telefon görüşmelerim oluyor. Her sömestr Cuma namazında pek çok kişiyle (20, 30, 40) görüşüyorum. Üniversitede her hafta yarım gün bulunuyorum. Salı öğleden sonraları. Saat olarak 4-5 saat. (Makul)

Tam zamanlı çalışan MB görevlisi ise görülen öğrenci sayısı ve yapılan faaliyetler açısından doğal olarak daha yoğundur.

İsimlerini bilmemekle birlikte 27.000 öğrenciyle görüştüğümüzü söyleyebilirim. Farklı hesaplamalar yapabilirsiniz. Diğer taraftan Anglikan kilisesine mensup birkaç bin kişi. Düzenli olarak yılda 150 kişiyle görüştüm. Tam zamanlı çalışıyorum burada. Haftada 45-50 saat buralardayım. Ara tatillerde çok daha az, haftada 10-15 saat. (Arthur)

MB görevlilerinin yaptıkları faaliyetleri kendi inanç gelenekleri bağlamında yapılanlar ve tüm üniversiteye yönelik yapılanlar olarak ayırmak mümkündür. Kendi inançları ile ilgili faaliyetlere ayırdıkları zamanın tüm çalışmanın üçte ikisi olduğu söylenebilir.

Ben tam zamanlıyım ama zamanın üçte ikisini bütün üniversitede Metodist MB görevlisi olarak çalışıyorum. Üçte biri ise genel MB görevlisi olarak. (Gerard)

Kendi cemaatleri ile yaptıkları faaliyetlerde doğrudan din hizmeti yer alabilmektedir.

İbadetleri yürüten bir lider olarak halk ekmek-şarap ayini (communion) hizmeti olarak çarşamba günü öğleden sonraları bu ibadete gelirler. Perşembe dua ibadeti vardır. Halk, uluslararası öğrenciler, bütün farklı inançlardan insanlar ekümenik olarak ibadete katılırlar. Yine Pazar sabahları geleneksel Hristiyan ibadete yer alır. O biraz da daha küçük bir gruptur. Cuma gecesi mümkün oldukça onların ibadetlerine de katılırım. Yine perşembe gecesi başka öğrencileri görürüm. (David)

Çalışma saatleri etkinliklerin saatlerine göre bazen hafta sonlarını ve akşam saatlerini de kapsayacak şekilde esnek ve geniştir. Ancak bu yoğunluğun üniversitede kabul görmek, kimlik kazanmakla doğru orantılı olarak arttığını da belirtmişlerdir.

Benim MB çalışmam sabah ve öğleden sonraları yer alır akşamları değişiyor. Her hafta 2-3 akşamı da kapsıyor. Yine her Pazar gece yarısına kadar görüşmeler sürüyor. Haftada 7 gün çalışıyorum. Diğer üniversitelerde çok farklı. Koşullara göre değişiyor. Bazı üniversitelerde bir kimlik kazanmak için çok mücadele veriyorsunuz. Çünkü fazla bağlantılarınız yok. (Gerard)

MB görevlisi, kendi cemaatleri dışında tüm üniversite toplumu için de çalıştıklarını ifade etmektedirler. Genel üniversite toplumu ile yapılan faaliyetler daha çok günlük diyaloglar, yemek, çay, kahve içip sohbet etmek ve bazen manevi konulara değinmek ve sosyal etkinliklerdir.

Çok öğrenci görüyorum ama bunlar sıradan sohbetler, mesela yemek yerken vs. kampüste her keresinde farklı gruplarla buluşmaya çalışıyorum. Mümkün olduğu kadar çok öğrenciye ulaşmaya çalışıyorum. Bunların çoğu sıradan sohbetleri bazen manevi konulara giriyoruz. Sonra üniversiteyi dolaşıyorum, farklı derslere ve toplantılara giderek öğrencilerle buluşuyorum. Tabi binada çalışanlarla, yöneticilerle de görüşüyorum. (Gerard)

Telefonumu mümkün olduğunca aramaya açık tutarım. Bazen telefon çaldığında veya kapı zili çaldığında bir şey yapıyorsam cevap veremeyebilirim. Suyu ısıtırım, kahve veya sıcak çikolata alır konuşmaya başlarız. Orada veya ofiste veya güvenli bir yerde konuşuruz. Eğer kapıyı kapatıyorsak stresten uzak olmayı gerektiren ciddi bir konuşma var demektir. Sonuçta günün farklı dilimlerinde burada olurum. (David)

J. Kampüs MB Görevlilerinin Karşılaştıkları Sorunlar

Çalışmada, MB'nde karşılaşılan en önemli sorunların görev yapacak yeterli MB görevlisi bulunmaması ve bu kişilerin finansmanında yaşanan güçlükler, üniversitelerin MB'ne bakış açısında sekülerizm etkisi, MB görevlisinin kampüs içinde kimliğini kabul ettirmesinde yaşanan güçlükler ve İslamofobi olduğu bulunmuştur.

MB görevlisi kampüs dışı kaynaklar (Hristiyan kiliseleri, dini cemaatler gibi) tarafından finanse edildiği için, kiliseler ve cemaatler kaynak bulmakta zorlanmaktadır. Bu durum da, kampüslerde arzu edilen sayıda MB görevlisi istihdam edilmesini daha güç hale getirmektedir.

Üniversiteler MB yapmaları için dini profesyonellere ihtiyaç duyduklarının farkında olmalarına rağmen sekülerleşme arttığı için Hristiyan kiliseleri böyle bir din görevliliğini mali olarak desteklemekte zorlanıyorlar. Önceki yıllarda dört üniversiteye bakan ikisi tam zamanlı ikisi yarı zamanlı 4 MB görevlisi vardı şimdi sadece iki tam zamanlı MB görevlisi var. Sene sonunda ben de ayrılacağım. Benim yerime tam zamanlı biri atanacağı konusunda bir inancım da yok. (Arthur)

Üniversitelerin geçmiştekinin aksine seküler bir anlayışa sahip olması, MB görevlisinin kampüs içindeki konumunu ve etkililiğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Üniversiteler seküler bir temele dayalı olarak kuruluyorlar. Bu yüzden örneğin bizler bir gözlemci olarak bile üniversitelerin karar veren mekanizmalarında yer alamıyoruz. Zira onlar biz bir laik bir üniversiteyiz ve bunu istemiyoruz diyorlar. ... Çalışanlar arasında ...'biz bununla (MB) ile ilgili hiçbir şey istemiyoruz, teşekkür ederiz' diyen çıkacaktır. Her kültürde din karşıtı ateistler bulunur ve din görevlilerinin kurulda yer almasını istemiyoruz diyebilir. (Arthur)

Katılımcılardan Müslüman bir MB görevlisi olan Makul, yaşanan İslamofobi sorununa dikkat çekmiştir.

Laik bir kurumda çalışmak bazen zor olabiliyor. Örtünme konusu gerilimli bir durum oluşturabiliyor. İdeal seküler bir üniversitede ideal olanın insanların çekinip utanmadan, sınırlanmadan, dini inançlarını özgürce yerine getirmeleri olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla yetkililerle irtibatta olmak lazım [zira sorun olarak taşınan konular] bağlamından kopuk olarak politik biçimde oralara taşınabilir. İslamofobi yükseliyor. Müslümanlar medyada damgalanıyor Müslüman, İslam kelimeleri terörizmle anılıyor. Bir kalıp yargı işleniyor bilinçaltında. Bunun ayırında olmak lazım, buna duyarlıyız. Sorunun çözümlenmesi gerekiyor. (Makul)

K. Müslüman Kampüs MB Hizmetleri ile İlgili Öneriler

Bu kısımda, katılımcılara sorulan “Türkiye’deki üniversitelerde yeni kurulması düşünülebilecek bir MB konusundaki önerileriniz nelerdir?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin analize yer verilecektir. Aktif olarak MB görevi yapmakta olan katılımcılar, kendi deneyimleri ışığında ideal bir MB için önerilerini sıralamışlardır.

1. Birime özgü mekân sağlanmalı

Katılımcıların özellikle vurguladığı en temel öneri, Kampüs MB biriminin kendine özel merkezi konumda, ulaşılabilir, kullanışlı bir mekânının olmasıdır.

Öğrencilerin kolayca ulaşabilecekleri merkezi konumda bir bina. Böylece öğrenciler MB’nin nerede olduğunu ve nasıl ulaşabileceklerini bilirler. İbadet etmeye uygun biçimde donatılmış. Tercihen bütün inançlara uyarlanabilir. Mesela Şapel için “vitray cam pencere” bulundurma gibi. Öğrencilerin gelip dinlendikleri birbiriyle tanıştıkları ve sosyalleşebildikleri bir mekân. Öğrenciler MB binasında her daim bir MB görevlisinin bulunduğunu biliyor. (Arthur)

2. Halkın katkısına açık olunmalı

Kampüs din hizmetlerinde yerel halk ile iletişimde olmak, onların desteğini almak tavsiye edilmektedir.

MB’ni halkın oluşturabileceğini düşünüyorum. Camileriniz ve onların maddi alt yapıları var. Camilerin altyapıları olabilir fakat MB’nin yürümesi halka bağlıdır. Farkı onlar yapar. Onlarla iletişim kurulabilir toplumun farklı katmanları arasında köprü olmalısın. Dinamik olmalısın. Enerji vermelisin. (Makul)

Yerel girişim olmalı. Mesela yerel Müslüman topluluğu bölgedeki üniversiteye gidip burada öğrenciler için dini ve manevi desteğe ihtiyaç var demeli. (Gerard)

3. Ulusal bir dernekle koordine olma

MB iş birliği yaptığı bir dernek tarafından koordine edilmesi, bu derneğin kampüs MB’ne destek sağlaması diğer bir öneridir.

Bir organizasyon tarafından koordine edilme. Bunu iki yılda bir yapılan konferanslarla organize etmektedir. Hizmete geçerlilik kazandırıyorlar. Böylece lokal üniversitelerle ve kiliselerle bir tür iletişim kurulmuş oluyor. Buna bağlı olarak üniversitede de olmalı. Bu konuda yöresel girişimler olmalı, bunu kurmak istiyoruz demeli. .... Üniversitenin politikası konusunda mesela mutlu değilseniz bu kurum aracılığı ile dile getiriyoruz. (Gerard)

4. Çalışanlar maaşlı tam zamanlı çalışmalı

Kampüs Din Hizmetleri personelinin tek ve tam zamanlı işinin bu görev olması, performansını ve adanmışlığını artıracığı için, literatürle uyumlu biçimde (Aune vd., 2019) katılımcılar bu sistemi tavsiye etmiştir.

Bu işi tam ve hakkını vererek yapmak istiyorsan yapan kişiye tam zamanlı olarak maaş ödeyerek çalıştırmak gerek. Yarı zamanlı çalışmada kişi aynı anda iki şeyi yapmaya çalışıyordur bir şeye odaklanamaz. (Makul)

5. Modern/laik ortamlarda çalışmaya uygun bir yaklaşım geliştirilmeli

Türkiye'nin laik yapısına vurgu yapan katılımcılar, bu görevin laik bir ortamda dengeleri iyi kurarak, özel bir sentezleme ile yapılması gerektiğinin, inanç içindeki farklılıklara açık olunması gerektiğinin altını çizmişlerdir.

İnançlı bir mümin olmakla laiklikle veya laik üniversite konusunda bir denge oluşturma. Çok özel bir sentezleme gerekir. İmam ne düzeyde akvaryumun dışına çıkıp tekrar içine girebilir. Pek çok Hristiyan için bu çok zor. Sorgulayınca daha az inançlı olduğunu düşünüyorlar. Türkiye laik ama aynı zamanda İslami ve bir düzeye kadar Doğulu. (David)

6. Birim, üniversite tarafından benimsenmiş olmalı

Katılımcılar, kendi deneyimlerinden yola çıkarak, ["Biz sanki bir yönüyle üniversitenin bir parçası diğer yönüyle onun dışında biriyiz –Gerard] Kampüs MB görevlisi'nin üniversite yönetimi tarafından kabul edilmesinin, verdiği hizmetin değerinin bilinmesinin gerekli olduğunu vurgulamıştır.

Üniversitelerin bunları istihdam etmesi ve tanınması. (Gerard)

MB görevlisine sahip olmanın önemini bilen bir üniversitenin desteklediği birim olması. (Arthur)

7. MB yanlış amaca hizmet etmemeli

Katılımcılar, üniversite bünyesindeki MB biriminin amacının tüm öğrencilere eşit derecede açık biçimde hizmet sunmak olduğunu, bu hizmetin belli bir kesime yönelik gibi algılanmaması gerektiğini ifade etmiştir.

Öğrencilerin üniversitedeki MB'ni sadece belirli bir inanç grubunun bağlantıda olduğu bir birim gibi değil, aynı zamanda kendi yaşamlarına farklı bir şekil vermesine olanak tanıyan bir fırsat olarak görmeleri gerekir. (Gerard)

Katılımcılar ayrıca, üniversite yaşamının gençlerin kendilerini keşfetmesi ve geliştirmesi için pek çok olanak sunduğunu, bazı dindar öğrencilerin bu ortamı kendine bir tehdit olarak gördüğünü ve üniversiteden kendini izole etmeye çalışarak MB merkezini kendi gelişimlerine engel olacak şekilde bir sığınak olarak kullandığını, bunun da önüne geçilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bazı öğrenciler üniversite yaşamını kendileri için bir tehdit görüyorlar ve geri adım atıyorlar (retreat). Dolayısıyla MB bu öğrenciler için bir gerileme yeri olarak görülmektedir. Gözlemim böyle. MB'ne gelen pek çok öğrenci var ve bunların çoğu kendilerini keşfetmek ve ilerlemek istiyorlar. (Gerard)

Tartışma

Bu çalışma kampüs MB hizmetlerini anlamak amacıyla İngiltere'de biri Müslüman olmak üzere 4 kampüs MB hizmetleri görevlisi ile yürütülen görüşmelerden elde edilen bulguları sunmaktadır. Çalışmanın amacı MB hizmetlerini kampüs uygulama alanı çerçevesinde tanıtmak ve böylece farklı bir dini kültür ortamı olarak Türkiye'de ülkenin kendi kültürel ve maneviyat kodlarına uygun olan bir kampüs MB hizmetleri modelinin gelişmesine ilk çalışma olarak öncülük etmektir.

Nitel analizin sonuçlarına göre, genellikle bir dini gelenekten gelen Kampüs MB görevlisi her ne kadar alanda bazı güçlükler yaşasa da orada 'hazır bulunarak', 'danışanlarına eşlik ederek' ve de 'dinleyen bir kulak' işlevi görerek sadece dindar öğrencilere yönelik değil bütün öğrencilere yönelik kimlik gelişimlerini destekleme, yanlarında bulunarak onların yalnızlıklarını giderme, onların üniversite topluluğunun diğer gruplarına entegre olma ve inançları konusunda rehberlik etme gibi önemli işlevlere sahiptir. Öğrencilerin inançla ilgili sorunları kadar diğer yaşamla ilgili sorunları (akademik, ruh sağlığı, ilişkiler vb.) da MB hizmetleri görevlisine arz edilebilmektedir.

MB görevlisi en azından bu çalışmada yer aldığı kadarıyla sosyal iletişim becerisi ve dini bilgisi yüksek kişilerden oluşmaktadır. Bununla birlikte konuyla doğrudan ilgili gerekli eğitimi alarak MB ve danışmanlık sağlayan tek katılımcı olmuştur. Mevcut görevliler iyi bir dinleyici olmak, yargılamamak, empoze etmemek, uzlaştırmaya çalışmak, sınırlılıklarının farkında olmak gibi birtakım beceriler kullanılmaktadır. Diğer taraftan bu alanda çalışanlar danışanlarının sorunlarını onların inançları ile birlikte ele almaktadırlar. Bazı görevliler için dini beklentiler ya da inanç misyonu önde iken

diğerlerinde danışan merkezli olmak ve manevi konuları ele almak birlikte sürdürülmektedir.

Çalışmada yer alan MB hizmetleri amaçlar, tanım vb. gibi pek çok açıdan literatürle önemli derecede benzerlik göstermektedir (Davis vd., 2004; Astin vd., 2010; Schmalzbauer, 2014; Aune vd., 2019; Barton, 2020; Vinding, 2021). MB görevlisi'nde bulunması gereken kişilik özellikleri arasında çalışmada belirlenmiş olan meslekle bütünleşmiş hissetmek, yargılamaksızın koşulsuz olumlu kabul tavrı sergilemek, doğrudan iletişim tarzına sahip, açık, yaklaşılabilir olmak, iyi bir dinleyici olmak, merhametli olmak gibi özellikler, literatürdeki bulgularla örtüşmektedir (Sherwood, 2007; Aune vd., 2019; Van Stee vd., 2021, The Association of Professional Chaplains, n.d.).

Çalışmamızda katılımcıların “herkes için dinî topluluk hizmetleri” vurgusuna dikkat çekilmiştir. Bu vurgu, “çok inançlı MB” anlayışıyla paralel bir yaklaşımdır (Gatrad vd., 2004; Liefbroer vd., 2017; Cronshaw & Daddow, 2021). MB Merkezinde ele alınan konulardan kültürel önyargılara karşı koruma (ırkçılık), cinsel kimlik sorunları, dini kimlik ve aidiyet, inançta çelişki, dini eğitim eksikliğini giderme, inancını koruma ve geliştirme gibi hususlar literatüre göre de MB'de sıklıkla ele alınan konular arasındadır (Sherwood, 2007; Aune vd., 2019). Kimlik gelişimi sürecinin kritik bir döneminde olan üniversite gençlerinin benzer soru ve sorunlara sahip olması şaşırtıcı görünmemektedir.

Türkiye’de Müslüman nüfusun egemen olduğu coğrafyada üniversite kampüslerinde MB hizmetinin başlatılması, halen var olan hastane, ceza infaz kurumları vb. ortamlarda yürütülen MB için tamamlayıcı işlev görebilir. Bu hizmetin ülkenin gençlerinin düşünsel ve ideolojik olarak ayrışmaya başladığı üniversite kampüsünde yürütülmesi son derece önemlidir. Bilindiği gibi ülkenin üniversite gençlerinin kampüs içinde buldukları topluluk ile entegre olması ve köktenci gruplarda kaybolmasının önlenmesi anlamlı olacaktır. Çok inançlı ve yeniliklere açık bir hizmet öğrenciler arasında ideolojik kökenli sosyal çatışmaların önüne geçme bakımından önemli bir işleve sahip olacaktır.

Görüşmelerde, MB hizmetlerinde yapılan müdahalelerin olumlu çıktıları veya yararı konusunda somut bir bilimsel bilgiye ulaşılmamıştır. Ancak bazı ifadelerde bu uygulamaların faydalı olabileceği konusunda izlenimler yer almaktadır. Mesela “bazıları aa benim sorunum düşündüğüm kadar kötü değilmiş. MB görevlisine veya öğrenci danışmanına konuşmak bana inancıyla bu güçlüğü yenebileceğim cesaretini verdi” dediği aktarılmaktadır. Üniversite yıllarında öğrencilerin barınak ihtiyaçlarından dolayı ‘yetersiz’ dini gruplara katılmaları önlenmiş olur.

Bu çalışmanın sonuçlarının cami hizmetlerini gözden geçirmeye katkısı olabilir. Günümüzde cami din hizmetlerinin de cami içi, dini ve ritüel etkinlik ağırlıklı olmaktan çıkarılması ve ağırlığı MB'ne dönüştürebilmesi son derece anlamlı olmaktadır. İnsanların dini kültürlenmeleri ve dini değerler çerçevesinde medenileşmeleri tek yönlü söylem aktarımı ve ritüeller yoluyla değil halkın ihtiyaçları konusunda daha fazla alakadar olma yoluyla yapılmalıdır. Bu anlamda bu hizmeti yürütenler yüksek puanlarla ilahiyat eğitimi alanlar arasından halk ile daha yakından bağlantılı, ulaşılabilir, iletişimi güçlü kişiler arasından seçilmelidir. Türkiye'de kampüs MB hizmetlerini yürütecek görevliler, konuyla ilgili alanda lisansüstü eğitimini tamamlamış, bilimsel ve manevi yönü yüksek, danışmanlık becerileri eğitimi almış, sosyal yönü ve girişimciliği yüksek kişiler arasından seçilmelidir. Kendilerine üniversitede bir ofis sağlanarak bu hizmetin tanıtımı yapılabilir ve yönetimle iletişim halinde bazı sosyal etkinlikler düzenleyebilir. Davet olduğu takdirde diğer birimlere ziyaret gerçekleştirilebilir.

Dolayısıyla yeni kurulacak bir MB bünyesinde MB ve danışmanlık, sosyal hizmet faaliyetleri ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın da katkısıyla gerektiği yerlerde din hizmetleri yer alabilecektir. Bilimsel bir zemine oturtmak ve uzmanlaşma sağlamak için bu hizmetin bir de akademide karşılığı olması gerekir ki bu da içerisinde felsefe-ilahiyat, psikolojik danışmanlık ve sosyal hizmet derslerinin yer aldığı bir eğitim programı ile mümkün olabilir. Bu hizmetin bir memur yapılanması ile değil desteğinin bir kısmını halkın katkılarından diğer kısmını da devletin desteklemesinden alacağı bağımsız sivil bir kurum aracılığı ile yapılması daha anlamlı olacaktır.

MB görevlisinin karşılaştığı temel sorunlar arasında şunlar yer almaktadır: Rol ve görev tanımlarındaki belirsizlik (örn: Müslüman MB görevlisinin imamdan farkının bilinmemesi), kadro sağlanmasında yaşanan zorluklar (Sherwood, 2012; Kowalsky & Becker, 2015), yarı zamanlı çalışmanın doğurduğu zorluklar (raporlama sisteminin dışında kalmak, öğrenci ve personele yeterince zaman ayıramamak ve kurumsal aidiyet hissetmemek gibi), öğrencilerin çoğunun yaşamlarında maneviyata ihtiyaç duymamaları (Davis vd., 2004), MB görevlilerinin ülkedeki diğer MB görevlileri ile sistematik biçimde bir araya gelip birbirini desteklediği, eğitim aldığı ve kendini geliştirdiği, ortak plan, müfredat ve materyalin paylaşıldığı, iş başında eğitim olanaklarının sağlandığı bir sisteme sahip olmaması olarak özetlenebilir. Bir sonraki aşamada bu konularda iyileştirmeler sağlanabilir.

Çalışmanın sınırlılıkları arasında yapılan görüşmelerin ses kayıtlarında bazı noktalarda kelime veya birkaç kelime düzeyinde belirsizlikler yaşanması sayılabilir. Bu konuda yapılan yorumlarda anlam kayması olmamasına özel önem gösterilmiştir. Yapılan alıntı

ve yorumların görüşmelerin bütünü ile tutarlı olmasına özen gösterilmiştir. Diğer bir sınırlılık ise bu çalışmada yer alan mülakatların yaklaşık 20 yıl önce yürütülmüş olması nedeniyle görüşmelerin yapıldığı kurumlardaki güncel düzenleme ve değişikliklerin bu çalışmaya yansıtılmamış olma olasılığıdır.

İlerideki çalışmalar Yahudilik, Hinduizm ve Sihizm gibi farklı dinlerin öğrencileri için bu türden hizmetlerin olup olmadığı, varsa nasıl işlediği konusunda yapılacak çalışmalarla güçlendirilebilir. Diğer bir konu da psikolojik danışmanlık yaklaşımının kampüs MB hizmetlerine dahil edilmesinin diğer kampüs yardım hizmetleriyle karşılaştırıldığında ne düzeyde etkili olabileceği üzerinde karşılaştırmalı araştırmalar yürütülebilir.

Kaynaklar

- Amos, A. (2007). Death in hospital: The place of religion in the care of the patient. *Islam and Christian-Muslim Relations*, 18, 325-331.
- Astin, A. W., Astin, H. S., & Lindholm, J. A. (2010). *Cultivating the spirit: How college can enhance students' inner lives*. Jossey-Bass.
- Aune, K., Guest, M., & Law, J. (2019). Chaplains on campus: Understanding chaplaincy in UK universities. University of Coventry, Durham University and Canterbury Christ Church University.
- Barton, R., Cadge, W., & van Stee, E. G. (2020). Caring for the whole student: How do chaplains contribute to campus life? *Journal of College and Character*, 21(2), 67-85.
<https://doi.org/10.1080/2194587X.2020.1741392>
- Bryant, A. (2007). The effects of involvement in campus religious communities on college student adjustment and development. *Journal of College and Character*, 8(3), 1-25.
- Cooperman, A. (2015). America's changing religious landscape: Christians decline sharply as share of population; unaffiliated and other faiths continue to grow. Pew Research Center.
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri*. (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.). Siyasal Kitabevi.
- Cronshaw, D. & Daddow, N. (2021). An elephant in the room: university chaplains cultivating healthy religious diversity through respectful dialogue. *Journal of Beliefs & Values*, 42(4), 466-481, DOI: 10.1080/13617672.2020.1859792
- Çağatay, N. (1981). *Bir Türk Kurumu olan Ahilik*. Selçuk Üniversitesi Yay.
- Davey, L. (1991). The application of case study evaluations. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 2(9).
- Davis, J. K., Dunn, M. S., Merrily, S., & Hay, D. J. (2004). In their own words: Campus ministers' perceptions of their work and their worlds. *College Student Affairs Journal*, 23(2), 173-184.
- De Soto, W., Tajalli, H., Pino, N., & Smith, C. L. (2018). The effect of college students' religious involvement on their academic ethic. *Religion & Education*, 45(2), 190-207.
- Evans, K. A. (2018). Pastoral care in public settings: A theoretical and theological premise with effective outcomes of chaplaincy. *Testamentum Imperium*, 5, 1-18.

- Forster-Smith, L. (2015). *Crossing thresholds: The making and remaking of a 21st-century college chaplain*. Cascade Books.
- Gatrad, A. R., Brown, E., & Sheikh, A. (2004). Developing multi-faith chaplaincy. *Archives of Disease in Childhood*, 89(6), 504–505.
- Guest, M., Aune, K., Sharma, S., and Warner, R. (2013). *Christianity and the university experience: Understanding student faith*. Bloomsbury.
- Johannessen, C. T. (2022). Belonging to the world through body, trust, and trinity: Climate change and pastoral care with university students. *Religions*, 13(6), 527. <https://doi.org/10.3390/rel13060527>
- Karlin-Neumann, P., & Sanders, J. (2013). Bringing faith to campus: religious and spiritual space, time, and practice at Stanford University. *Journal of College and Character*, 14(2), 125–132.
- Khoja-Moolji, S. (2011). *An emerging model of muslim leadership: Chaplaincy on university campuses. The Pluralism Project*. Cambridge: Harvard University.
- Kosmin, B. A., & Keysar, A. (2013). Religious, Spiritual and Secular: The emergence of three distinct worldviews among American college students (American Religious Identification Survey (ARIS)). Trinity College.
- Kowalski, M., & Becker, W. S. (2015). A developing profession: Muslim chaplains in American public life. *Contemporary Islam*, 9(1), 17–44.
- Liefbroer, A. I., Olsman, E., Ganzevoort, R. R., & van Etten-Jamaludin, F. S. (2017). Interfaith spiritual care: a systematic review. *J. Relig. Health* 56, 1776–1793. doi: 10.1007/s10943-017-0369-1
- Mayhew, M. J., Rockenbach, A. N., & Bowman, N. A. (2016). The connection between interfaith engagement and self-authored worldview commitment. *Journal of College Student Development*, 57(4), 362–379. <https://doi.org/10.1353/csd.2016.0046>
- Mooney, M. (2010). Religion, college grades, and satisfaction among students at elite colleges and universities. *Sociology of Religion*, 71(2), 197–215.
- Moran, C. D. (2003). Spirituality and Religion: Through the Eyes of the “Hidden Educators”. *Religion & Education*, 30(1), 40–58. DOI: 10.1080/15507394.2003.10012317
- Nouwen, H. J. M. (1969). Training for the campus ministry. *Pastoral Psychology*, 27–38.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Park, J., & Bowman, N. A. (2015). Religion as bridging or bonding social capital: Race, religion, and cross-racial interaction for college students. *Sociology of Education*, 88(1), 20–37.
- Rockenbach, A. B., & Mayhew, M. J. (2014). The campus spiritual climate: predictors of satisfaction among students with diverse worldviews. *Journal of College Student Development*, 55(1), 41–62. <https://doi.org/10.1353/csd.2014.0002>
- Schmalzbauer, J. (2014). The evolving role of the college and university chaplaincy: Findings from a national study [Paper presentation]. NetVUE Chaplaincy Conferences, Atlanta, GA.
- Schmalzbauer, J. (2021). Campus prophets, spiritual guides, or interfaith traffic directors? The many lives of college and university chaplains. *Journal of College and Character*, 22(2), 156–162. <https://doi.org/10.1080/2194587X.2021.1898984>.

- Sherwood, T. (2007). The value of university chaplaincy. *Academic Matters, God on Campus*.
<https://academicmatters.ca/print-issues/god-on-campus/>
- Sherwood, T. (2012). Religion and spirituality in student life. In T. Kerry (Ed.), *International Perspectives on Higher Education Continuum*, (pp. 69–86). London.
- Smith, S. (1954). *The American college chaplaincy*. Association Press.
- van Stee, E. G., Winfield, T. P., Cadge, W., Schmalzbauer, J., Steinwert, T., Rambo, S., & Clifford, E. (2021). Assessing student engagement with campus chaplains: A pilot study from a residential liberal arts college, *Journal of College and Character*, 22(3), 215–238. DOI: 10.1080/2194587X.2021.1939721
- van Stee, E., Cadge, W., & Barton, R. (2021). How do colleges and universities support multifaith chaplaincy? The causes and effects of different institutional approaches. *Journal of College and Character*, 22(2), 134–155. <https://doi.org/10.1080/2194587X.2021.1898981>
- Vinding, N. V. (2021). An American example of Islamic chaplaincy education for the European context. *Religions* 12, 969. <https://doi.org/10.3390/rel12110969>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

Ek: Mülakat Soruları

University Chaplaincy Interview

You

- Age etc.
- How many years have you been practicing chaplaincy work?

Your view on campus chaplaincy

- What is campus ministry?
- What do you think about present situation of campus chaplaincy?
- How important, do you think, is campus chaplaincy?
- What is the ultimate aim (mission) of campus chaplaincy?
- What characteristics of your denomination distinguish your approach in your practice of university chaplaincy from the others'?
- What is the university's policy on the chaplaincy? Do you have contradicting views? (There is also theology department here!)

Your practice in campus chaplaincy

- How many students do you see in a year/three semesters? Can you give an approximate number?
- In which conditions do you feel in quandary during the meeting with students?
- How many hours approximately do you work in one university campus?
- From which faith traditions students who are visiting you come from?
- What are the activities of your chaplaincy?

- What kind of student concerns do you deal with in the meetings? (scientific vs. religious values etc.)
- Do you use any social scientific theory or counselling approach in your facilitative practice? If yes what are they?

Your view on chaplains' skills

- What kind of skills/training one needs to have in order to become a chaplain in a university chaplaincy centre?
- What would be your suggestions for a new university chaplaincy in a university campus in Turkey?
- Is there any area we have not discovered so far and at the same time you would be willing to comment upon?

Thanks

Okul Yönetiminde Etkili Olan Baskı Grupları

Pressure Groups Influential in School Administration

Şafii Önk⁽¹⁾, Mehmet Ekinci⁽²⁾,
M. Diyadin Ekinci⁽³⁾, Zikri Demirkıran⁽⁴⁾

⁽¹⁾ MEB Bağacık İlkokulu, Türkiye

^(2,4) MEB Ziya Gökalp İlkokulu, Türkiye

⁽³⁾ MEB Fatih Ortaokulu, Türkiye

⁽¹⁾ mam.21.47@hotmail.com, ⁽²⁾ mtkekinci@gmail.com, ⁽³⁾ mehmetdiyadinekinci@gmail.com,

⁽⁴⁾ zikri2121@gmail.com

Geliş Tarihi: 18 Kasım 2022

Kabul Tarihi: 15 Aralık 2022

Yayın Tarihi: 31 Ocak 2023

Öz: Açık örgütler olan okullar tarihsel süreç içerisinde her zaman baskı gruplarının etkilemek istedikleri yerlerin başında gelmiştir. Gelecek nesillerin yetiştirildiği okullarda ülkenin geleceği de şekillendirilmektedir. Birtakım baskı grupları kendi menfaatleri ve ideolojileri için bu kurumlara müdahalelerde bulunmaya çalışmaktadır ve kimi zaman da bulunmaktadır. Bu baskı grupları arasında dernekler, vakıflar, diplomatlar, yerel yöneticiler, cemaatler, aileler, öğretmenler, ticari kuruluşlar, siyasetçiler vb. pek çok oluşum sayılabilir. Yapılan literatür araştırması sonucunda ailelerin, öğrencilerin devamsızlıklarının düşürülmesi, notlarının yükseltilmesi, okulunun değiştirilmesi gibi talepler yer alırken, ticari kurumların, kantin işletmesi, servis ihalesi, kırtasiye ihtiyaçları için yönlendirmeleri şeklinde talepler yer almaktadır. Vakıf, dernek ve cemaat gibi baskı gruplarının ise ideolojileri doğrultusunda taleplerde buldukları görülmektedir. Sonuç olarak okul yönetimlerini etkilemeye çalışan baskı grupları söz konusudur ve bunun önlenmesi gerektiği ifade edilebilir. Bunu sağlamanın yollarının da yasal düzenlemeler, şeffaflık ve okul yönetiminin tarafsız kurumlarca denetlenmesinden geçtiği düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: Okul Yönetimi, Baskı Grupları

Abstract: Schools, which are open organizations, have always been at the forefront of the places that pressure groups want to influence in the historical process. The future of the country is also shaped in schools where future generations are raised. A number of pressure groups try to intervene in these institutions for their own interests and ideologies, and sometimes they do. These pressure groups include associations, foundations, diplomats, local administrators, congregations, families, teachers, commercial establishments, politicians, etc. many formations. As a result of the literature research, there are requests from families such as lowering the absenteeism of students, increasing their grades, changing their school, while there are requests from commercial institutions such as canteen management, service tender, and referrals for their needs.

It is seen that pressure groups such as foundations, associations and congregations make demands in line with their ideologies. As a result, there are pressure groups trying to influence school administrations and it can be stated that this should be prevented. It can be thought that the ways to achieve this are through legal regulations, transparency and auditing of school administration by impartial institutions.

Keywords: *School Administration, Pressure Groups*

Giriş

Eğitim ve öğretim bireylerin içerisinde yaşadıkları topluma uyumunu ve toplumsal hayatta "sosyal içirme"nin gerçekleşmesinde evrensel bir yoldur. Böylece bireyler, hem kendileri hem de içerisinde yaşadıkları toplumun yararına olacak şekilde insan kaynağı niteliğiyle kazanımlar sağlayabilir (Sapançalı, 2005). Eğitim ve öğretimin kurumsal karşılığı olan eğitim kurumları bireylere sosyal uyum yanında, mesleki kazanımlar sağlamasında ve bireysel gelişimlerinde son derece önemlidir (Özden, 1998). İçerisinde yaşadığımız dönemde etnik köken, toplumsal statü, din veya cinsiyet gibi özelliklere bakılmadan eğitime erişimler sağlanabilmektedir. Bu, modern toplumların önemli bir sosyal gelişim ölçüsü olarak kabul edilmektedir (Oral ve McGivney, 2014).

Ülkeler kendi gelenekleri, kültürel geçmişleri ve sosyo-ekonomik şartlarına uygun şekilde farklı eğitim modelleri ile halkın eğitime erişimlerini sağlamanın yollarını geliştirmektedirler. Eğitim sistemleriyle eğitim örgütleri ve yönetimleri ekonomik duruma, sosyal yapıya, devlet politikalarına, dini ve siyasi görüşlere göre değişebilmektedir. Ülkeler, gelecek nesillerin gelişiminin ve istikrarının sağlanması ve halklarının hayat standartlarını artırmak hedefi ile kaliteli bir eğitim sağlama anlayışla çalışmaktadır (Aytaç, 2013; Özdemir, 2012).

Okullar, çocukların birbirleri ile etkileşim içerisinde oldukları önemli sosyalleşme merkezlerindedir. Okullarda çocuklar yalnızca bilgi edinmekle kalmaz, bununla birlikte farklı gruplarla uyum içerisinde yaşamayı sağlayan sosyal kurallardan ve düzenlemelerden haberdar olurlar. Aynı zamanda sosyal yönden kendilerini geliştirirler (Aydın, 2015; Bozkurt vd., 2018).

Eğitimin önemiyle ilgili öne sürülebilecek çok sayıda görüş bulunmakla beraber bunların ortak düşüncelerinde nitelikli insan kaynağının yetiştirildiği yerlerin okullar olduğu görüşü hâkimdir. Bireylerin eğitiminde temel kurum olarak okulların da, bireysel ve sosyal ihtiyaçların karşılanmasına cevap verebilme sorumlulukları vardır. Başta gelen sorumluluksa bireylerin ve toplumların beklentilerini karşılayabilen kaliteli bir eğitim ortamının tesis edilmesidir. Ayrıca bunun sürdürülebilir olması da önemlidir. Kaliteli bir

eğitimin sağlanması, modern toplumlarda gün geçtikçe önemli hale geldiği gibi eğitim sistemlerinin planlanması, tasarlanması, izlenecek politikalar ve yönetimi daima tartışılan konulardan biri olmuştur (Gül, 2004).

Eğitimle ilgili tartışmalar incelendiğinde öncelikle eğitim modelleri, yöntemi, amacı, içeriği, organizasyon biçimi, hedef kitlesi, süreleri gibi konuların tartışıldığı görülmektedir. Aslında sayılan söz konusu unsurlar eğitimin iç ve dış çevresinin tasarımına ilişkindir. Zira eğitim konusunda öne sürülen teorilerin eğitim sisteminde yer alan herhangi bir çevreyle ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Mesela okul yönetimi kapsamında yapılmış olan bir çalışma okulun iç çevresiyle ilgilenirken eğitim politikası kapsamında yapılmış olan çalışmalar okulun dış çevresiyle ilgilenmektedir. Bu sebeple genelden özele gelindiğinde eğitim konusunun incelendiği çalışmaların okul ve çevre kapsamında bir noktada toplandığı ifade edilebilir (Gül, 2004; Yavuzer, 2000).

Bu çalışmada okul yönetimlerinde baskı grupları konusu ele alınmıştır. Bu amaçla yapılan çalışmada baskı grupları ele alınmış ve ne yönde baskılar yapmaya çalıştıkları ifade edilmeye çalışılmıştır.

Bir Eğitim Kurumu Olarak Okul

Toplumlar, kendilerine ait değerleri ve kazanımları bir sonraki nesle aktarmaya ve geliştirmeye önem vermektedirler. Söz konusu bu süreç toplumların gelişmişliklerine göre şekillenir. İlkel toplumlarda bu aktarım geleneksel olarak mitler şeklindeken gelişmiş toplumlardaysa kurumsal eğitim sistemleriyle gerçekleştirilmektedir (Celkan, 2016).

Okul kavramıyla ilgili olarak içerik ve anlam bakımından çeşitli tanımlar ve yaklaşımlar söz konusudur. Yapılmış olan bazı tanımlara aşağıda yer verilmiştir:

Okul “eğitim sisteminin uzak, genel, özel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, öğrenciye istendik bilgilerin, becerilerin ve davranışların bilimsel yöntemler ile kazandırıldığı bir örgüttür” (Aytaç, 2013). Okullar eğitim sisteminde kilit ve temel rol oynarlar. Bununla beraber okullar çevreleriyle etkileşime girerek toplumsal sınıflar arasında bir dengeleme unsuru olup, yönlendirici etkilere de sahiptir. Aynı şekilde Aydın (2015)’da okulların temel amacının kültürel, etnik ve sosyoekonomik farklılıkları toplumsal bir zenginlik olarak kabul ederek bu farklılıkların hoşgörüsü ile birleştirilmesi şeklinde ifade etmiştir.

Hoy ve Miskel (2015)'e göre okul, çevresi ile farklılaşan, etkileşim kuran, karmaşık sosyal ilişkiler ağı olan ve kendine ait ortak değerleriyle birbirine bağımlı unsurlardan oluşan sosyal sistemlerdir. Özdemir (2013)'e göre okullar, belli amaçlara ulaşmak için oluşturulmuş sosyal örgütlerdir. Okul örgütünün oluşmasındaki önemli etken, bireylerin ve toplumların ihtiyaçlarıdır.

Dalin (1993), okulları toplumların istekleri ve beklentileri ile öğretmenlerin ve öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının birleştiği bir değişim birimleri şeklinde tanımlamıştır. İnandı'ya göre (2016) okullar, modern toplumlar açısından toplumsal hayatta değişen sosyal ve ekonomik yapılanmalarda farkındalık yaratma, yaşanan gelişmelerin anlaşılabilmesi, yorumlanabilmesi için önderlik etmede önemli bir işleve sahiptir. Sayılan bu durumlar dikkate alındığında okulların özel bir çevre oldukları ifade edilebilir (Bursalıoğlu, 2015).

Başar (1999), okulun üç ana işlevinden bahsetmektedir. Bu işlevlerden ilki öğrencileri dış çevrenin zararlı yönlerinden korumak ve onların yaşamını kolay hale getirmektir. Diğer dış çevrede karşılaşılabilecek kumar, alkol vb. kötü alışkanlıkların okul içerisine girmesine engel olmaktır. Üçüncü işlevi de okul dışındaki hayatta uygulanması ve gerçekleştirilmesi güç olan dengeyi okul içindeki toplumsal hayatta sağlamaktadır.

Okullar girdileri ve çıktıları insanlar olan toplumsal örgütlerdir. Sözü edilen girdiler yani insanlar yakın çevreden alınırlar eğitim ve öğretim sürecinden geçirilerek çıktılar olarak yeniden topluma geri verilirler (Balci, 2016). Bu yönü ile okullar açık sistem özelliğinde olan kurumlardır. Açık sistemler ile ilgili bir sınıflandırma yapan Hoy ve Miskel (2015) bunu girdiler, çıktılar, işleme süreci, geribildirim, çevre, sınırlar, güç kaybı, denge ve eş sonluluk gibi ifadeler ile kavramlaştırmışlardır.

Okullar, toplumların ihtiyaçlarına göre iyi vatandaşlara sahip olmak için bireyleri geliştirme amacı güden, bireylerle-toplumun uyumunu sağlama hedefi olan profesyonelleşmiş eğitim amaçlı örgütlerdir (Elmacıoğlu, 2009). Okullar, ülkelerin eğitim sistemlerinde alınan kararların gerektirdiği faaliyetleri eyleme dönüştürmeleri nedeniyle eğitim sisteminin temelini oluşturmaktadırlar. Üstlendikleri bu rol itibarıyla okulların iletişimde ve ilişkide buldukları çevrelerine yansıtıkları esasında eğitim sisteminin kendisidir. Okulların her türlü faaliyetleri hem dış hem de iç paydaşlarını etkilemektedir; bu nedenle okullara karşı oluşacak ilgi esasında eğitime karşı oluşmaktadır. Bu durumda okulların üstlenmiş oldukları toplumsal sorumluluğu daha önemli hale getirmektedir (Yavuz, 2002).

Bununla beraber toplumsal yaşamda var olan siyaset, din, iş hayatı, sivil kuruluşlar ve devlet politikalarına uygun bireyler yetiştirilmesi beklentisi okulları diğer örgütlerden daha fazla açık sistemler haline getirmektedir. Zira adı geçen bu kurumlar ve toplumlar sahip oldukları bakış açısına göre okulları etkilemek istemektedir. Erdoğan (2002), bu konuda okulların kendilerini çevrelerinden soyutlamaksızın toplumsal erklere açık; öte yandan çevrelerine etkin bir tepki gösterme, özerkliğe sahip olma ve çevrelerine uyum gösterme gibi örgütsel davranışlar göstermeleri ve hizmet sundukları toplumla etkin ilişkiler kurmaları gerektiğini dile getirmiştir. Başaran'ın (1996) da belirttiği üzere okullar, girdisi insan olan ve eğitim-öğretim alanında faaliyette bulunan, eğitimin amaçlarına uygun davranışlar kazandıracak veya uygun olmayan davranışları düzeltmeye çalışacak, eğitim sisteminde halkla direkt temasta olan kurumlardır.

Şişman ve Turan (2004) ve Bursalıoğlu'na (2015) göre ise okulların bireysel alanda kişisel gelişimin sağlanması, gereken bilgilerin, becerilerin ve tutumların kazandırılması; sosyal boyutta bireylere içerisinde yaşadıkları toplumların kültürlerinin aktarılması ve toplumlarda kendilerinden beklenen rolleri sergileyerek birey-toplum uyumunu ve bireyin becerilerini geliştirmesi; demokratik yaşamın gerektirdiği ilkeleri ve değerleri özümsemiş, haklarının ve ödevlerinin bilincinde olan vatandaşların yetiştirilmesi ve ekonominin gereksinim duyduğu bireyleri yetiştirme gibi işlevleri ve görevleri vardır.

Okul kavramıyla ilgili tanımlardan hareketle eğitimin sadece okullarda gerçekleştirilen faaliyetlerden ibaret olmadığı ifade edilebilir. Öte taraftan okul, eğitim amacı ile tesis edilmiş özel bir çevre olduğundan eğitimin okullarda kurumsallaştırıldığı söylenebilir. Okullarda eğitim belirli amaçların gerçekleştirilmesi için planlanmış olan programlarla yürütülmek ile beraber okullar bir eğitim kurumu olarak kuruluşları, faaliyet biçimleri, uyguladıkları müfredatları açısından yasal ve idari sınırları belirlenmiş bir yapı ve işleyişe sahip kurumlardır (Aydın, 2015).

Okul-Çevre İlişkileri

Çalışmanın bu başlığı altında kuramsal olarak okul-çevre ilişkileri ve okul-çevre ilişkisinde etkili olan faktörlere değinilmiştir.

Okul-Çevre İlişkisinin Tanımı

Çevre; tüm canlıların etkileşim halinde oldukları fiziki, sosyal, biyolojik, ekonomik ve kültürel ortamlardır. Bir kurum olarak okullar da bu sosyal ortamların önemli bir yerinde konumlanmaktadır. Okulların çevresi, içerisinde buldukları ekonomik ve sosyal çevreyle bütünleşir. Okulların hem maddi hem de manevi kaynakları, velilerin profili ve

sosyal çevreleri okulların ve öğrencilerin başarısında etkili olmaktadır. Öğretmenler, okulların içerisinde buldukları çevrenin doğal, tarihi, kültürel, ekonomik ve sosyolojik özelliklerini bilerek eğitimleri sürdürmelidirler. Eğitim yöneticilerinin de okul-çevre ilişkilerinde sorumlulukları söz konusudur. Bu sorumluluklar;

Çevrenin okula katılımının sağlanması, çevrenin kalkınmasında okulun katkısı, çevresel baskı grupları ile ilişkiler, okul aile birliklerinin geliştirilmesi ve işlevsel kılınması, eğitimin çevre ile ilişkilendirilmesi ve çevresel desteğin sağlanması şeklinde sıralanabilir (Yiğit ve Bayrakdar, 2016).

Çevreyle İlişkileri Açısından Okul Türleri

Okulların toplumun bir parçası ve açık sistemler oldukları vurgulansa da bazı hallerde bu yargı geçerliliğini kaybedebilir. Mesela okulun, yalnızca mesleki becerilerin öğretimine yoğunlaşmış bir kurum gibi görülmesi toplumdaki izole edilmesine neden olabilmektedir (Erden, 2005). Tezcan (2019), çevre ile ilişkileri bakımından okul türlerini geleneksel, topluluğun bir modeli olarak ve topluluk okulu olmak üzere üç türde sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya ilişkin açıklamalar aşağıda sunulmuştur:

Geleneksel Okul: Bu türdeki okullar bir anlamda teknik özlerinin öğretim olduğu anlayışından yola çıkarak kendilerini bu özel işlevle sınırlandırmış okullardır. Bu tür okullarda eğitimden daha fazla öğretim ön plândadır ve bu anlayışı taşıyan okullar çevreye kapalıdır. Dolayısıyla toplumdaki da nispeten uzaktır.

Topluluğun Bir Modeli Olarak Okul: Bu tür okul modelinde, okullar içerisinde buldukları toplum ve çevresinin küçük bir parçası olarak görülmektedir.

Topluluk Okulu: Topluluk okulları yalnızca öğrencilerin eğitiminden değil, çevrelerinin, toplumun eğitiminden de sorumludurlar. Çevrenin kalkınmasında sorumluluk yüklenmişlerdir. Bu kavram içinde çevreyi ve toplumu etkilerler ve ondan etkilenirler.

Okul-çevre ilişkilerinin ele alındığı araştırmaların ortak düşüncesi okulların toplumsal ve bireysel refahına ve gelişimine hizmet etmeleridir. Uluğ'a (1995) göre eğitimin toplumda etkin bir rol üstlenmesi gerektiği anlayışı ortaya çıkmıştır. Okullar, çevreleriyle etkili iletişim içerisinde bulunarak işbirliği geliştirmeli ve bunu güçlendirmelidir. Sergi, kermes, gezi gibi faaliyetlerde çevrenin de sürece katılması, okulların çevreden maksimum ölçüde yararlanmasını sağlayacaktır.

Okul-Çevre İlişkilerinde Etkili Olan Faktörler

Okul-çevre ilişkisi söz konusu olduğunda araştırmacıların farklı yaklaşımlar öne sürdükleri görülmektedir. 2000'li yılların başlarına kadar literatürde okul-çevre ilişkisi dendiğinde ağırlıklı ailelerin ön planda olduğu değerlendirmelerin yapıldığı görülmektedir. Okulların yakın çevrelerinde ailelerin olmasının etkileri önemlidir. Fakat çağın değişen şartlarına göre okullardan umulan çıktılarının kalitesi değiştikçe okulların yakın çevrelerinin neresi olduğu, bu çevrenin okuldan neler beklediği ve kimlerden oluştuğunun yeniden ele alınması gereken bir konu haline geldiği ifade edilebilir (Kelgökmen İlic ve Yalçın, 2017).

Sanayi devriminden günümüze bireylerin ve toplumların eğitiminde üç aşamadan söz etmek mümkündür. 1900'lerin başından 2. Dünya Savaşı'na kadar eğitim anlayışında, eğitimlerin amaçları ve okullardan beklenen çıktılarda bireylerin eğitim ve öğretim seviyelerinin artırılmasına önem verilmiştir. Ardından gelen zamanda toplumun sosyal yönünün güçlendirilmesi, kültürel bilinç ve tarih, liyakat esaslı eğitim, sorumluluk bilinci gibi bilgi seviyelerinin artırılmasına önem verilmiştir. Burada ortak nokta eğitimin toplumsal refahın artırılmasına hizmet edecek düzeyde her bireye kazandırılmasıdır (Şengönül, 2009). Son aşamaya gelindiğindeyse önceki aşamalardan son derece farklı olarak bireyselleşmenin ve sınıflaşmanın ortaya çıktığı, bilhassa da 2000'lerden sonra kendisini gösteren bir döneme girilmiştir. Önceki dönemler birbirlerini tamamlayan bir niteliğe sahip iken son aşamaya gelindiğinde toplumda öğretim temeline oturtulan bir algının yerleştiği öne sürülebilir.

Okul ve eğitim kavramlarındaki dönüşümler okul ve çevre ilişkilerinin yapısının da değişmesine yol açmıştır. Bununla beraber Şişman'ın (2013) da belirtmiş olduğu gibi modern toplumlarda bireylerin eğitimleri büyük oranda okullara devredilmiştir. Bununla beraber okullar, içerisinde buldukları çevreyle bireylerin eğitimleri hususunda sorumlulukları paylaşmalıdırlar. Fakat üçüncü dönem itibarıyla bakıldığında; sorumluluğun tamamen okullara ve öğretmenlere aktarılma eğilimi gösterildiği söylenebilir. Bu tutum okullarda çevresel etkileri daha da önemli bir hale getirmektedir. Aslında çevresel etkiler çevresel baskılara dönüşmüştür denebilir.

Okulların idari, yasal ve eğitsel faaliyetlerine alışılmış işleyişinin haricinde bazı amaçlarla müdahalede bulunan ya da bunun için çalışan iç ve dış unsurlar baskı grupları şeklinde değerlendirilmektedir. Bu gruplar okullara yardım eden kişilerden oluşabileceği gibi okulları kendi menfaatleri için kullanmak isteyenlerden de oluşabilir. Yiğit ve Bayrakdar'a (2016) göre baskı grupları genellikle kitle iletişim araçlarını kullanan; lobcilik, tehdit, örgütsel faaliyetleri sabote etme, rüşvet gibi davranışlarda bulunan ve temel amaçları

kendi menfaatlerine kazanımlar sağlamak olan gruplardır. Bu grupların ortaya çıkışında dini, politik ve ekonomik nedenler rol oynayabilmektedir.

Okullar, doğaları gereği çevresi ile etkileşim içerisindedirler. Bu sebeple okulların çevresinde okulları etkilemek isteyen pek çok grubun olması da doğaldır (Eilertsen vd., 2008). Burada önemli olan söz konusu bu grupların beklentileriyle okulların faaliyet ve amaçları arasında bir dengenin olmasıdır. Zira baskı grupları okullar için gereken maddi manevi kaynakların elde edilmesinde ve eğitim kalitesinin arttırılmasında önemli katkılar sunabilirler.

Erden (2005), okul ve çevre arasında düzgün ilişkiler kurulup, çatışmaya neden olabilecek durumlarda çevrenin bilgilendirilmesinde fayda olduğunu dile getirmiştir. Okulların karşılaştığı baskıların şiddeti ve yönü toplumsal ilişki yapıları ve toplumun okullardan beklentileri ile ilgilidir. Böyle durumlarda okul yöneticileri ve personelinin hukuki ve idari olarak kapsamı belirlenmiş görevlerini ve sorumluluklarını kötüye kullanabilecek istekler karşısında edilgen tutumlar sergilememeleri gerekmektedir (İnandı, 2016). Aksi durumda sağlıklı kararların alınması, eğitimin öncelikli hedeflerinin gerçekleştirilmesi, okul imajı ve kültürü gibi alanlarda yönetsel olarak zorda kalınabilecektir.

Okul Yönetimine Çevrenin Katkıları

Okul çevresi denildiğinde birçok unsurdan söz edilebilmekle beraber, aslında okulun çevresi toplumdur. Okul çevresi ana hatlarıyla okulun iç ve dış çevresi olarak iki grupta değerlendirilmektedir. İç çevrede öğretmenler ve öğrenciler asli unsurlardır. Okulun dış çevresindeyse aileler başat unsurlar olarak sivil toplum kuruluşları, baskı grupları, siyasi/nüfuzlu kişiler, üst bürokrasi, iş piyasası ve sendikalar sayılabilir (Bursalıoğlu, 2015). Yılmaz'a (2006) göre okullarda etkili bir okul-aile-çevre işbirliği sağlanamadığı zaman çocukların eğitsel gelişmelerinin arzu edilen düzeyde olduğundan söz edilmesi son derece güçtür. Öğrencilerin edindikleri bilgiler, beceriler ve tutumlar pekiştirebilmelerinde aile ve çevre desteği son derece önemlidir.

Okul yönetimleri, merkezi idarece benimsenmiş olan politikalara uygun kararlar verme, personeli yönlendirme, düzenleme yapma, amaçları gerçekleştirme öğrencileri izleme ve kaynakları etkin olarak kullanma gibi görevlerden sorumludurlar. Genel olarak sayılan bu sorumlulukların dışında özel olarsa okul amaçlarını gerçekleştirme ve bu amaçlara giden yolda okulun çevresiyle ilgili iletişimi sürdürür. Başka bir deyişle okul yöneticilerinin genel görevi, merkez idarenin verdiği görevler; özel görevleriye kendi

yöneticilik niteliklerine göre okulun iç ve dış çevresiyle gelişen süreçlere göre iletişim kurmaktır (Çalık, 2007).

Çınar'a (2010) göre okullar eğitim sistemlerinin en önemli unsurlarından birisidir. Zira toplumların değişimlere uyum sağlamaları ve gelişimleri, toplumun ihtiyacı olan nitelikte bireylerin geliştirilmesi, üretkenlik yetilerinin artırılması eğitim sistemiyle mümkün olabilmektedir. Eğitim sistemlerinin alandaki uygulayıcıları olan okullarda bu sürecin iyi bir şekilde yönetilmesi, çevreleriyle etkili iletişim kurmalarıyla gelişen okul-çevre ilişkisi toplumların istenen eğitim amaçlarına ulaşmalarını sağlayabilir.

Okul Yönetimlerini Etkileyen Baskı Grupları

Bu kavram ilk defa 1925'de bir gazeteci grubu tarafından Amerika Washington'da dile getirilmiştir. Baskı grupları, bir menfaat üzerinde birleşen ve bu menfaatlerini elde edebilmek amacıyla güç merkezlerini etkilemeye çalışan gizli ya da açık olarak bir araya gelmiş kişi ya da gruplardır (Kapani, 2007). Fakat Kuzu'nun (1985) da belirtmiş olduğu kabul gören görüşe göre, örgütlenmemiş olan topluluklar da baskı grubu olarak kabul edilebilir şekilde düşünceler söz konusudur. Bu hususta örgüt-grup ilişkisinin içeriğinin önemi vardır. Bu düşünceye göre; bütün grupların örgüt olarak kabul edilemeyeceği, kendiliğinden ortaya çıkan grupların tersine, sadece ilgili ülkelerin yürürlükte bulunan mevzuatları çerçevesinde belirlenmiş olan kurallar ile şekillenen gruplar örgüt sayılabilir.

Herhangi bir grubun, baskı grubu sayılabilmesinde iki şartın var olması gereklidir. Bu duruma göre, grubun üyelerinin kendilerini ortak menfaatlere sahip olan bir topluluk olarak görmeleri ve grubun hedefinde sisteme yönelik isteklerinin olması gerekir. Tanımda belirtilen menfaatin hedefinde sistemin olması şartı; bununla birlikte, baskı grubu kavramına yakın olan "menfaat grubu" kavramıyla arasındaki farkı da ortaya koyar. Zira bir grubun hedefinde sisteme yönelik bir isteğinin olmaması halinde, o grup bir baskı grubu değil, "menfaat grubu" olmaktadır. Dolayısı ile belli menfaatleri savunmak amacıyla bir arada bulunan "menfaat grupları", örgütlenip sistemli faaliyetlerle giriştikleri ve karar alıcıları farklı yollardan etkilemeye başladıklarında baskı grubuna dönüşürler (Bilgici, 2010:13-14).

Baskı gruplarının yapıları incelendiğinde homojen bir yapıda olmadıkları, farklı yönlerden farklı kategorilere ayrıldıkları görülmektedir. Bu gruplar oluşumları itibarıyla kendilerine has özellikler taşır. Farklılıkları olan baskı gruplarına ilişkin tüm toplumlar için geçerli bir sınıflandırmanın yapılması mümkün olmamaktadır. Fakat genellikle baskı grupları ortak tutumlar ve ortak menfaatler üzerinde toplanmış olan gruplar olarak iki türde

değerlendirilmektedir. Birlikler, meslek odaları ve sendikalar ortaklaştıkları menfaatler üzerinde toplanan gruplar için örnek olarak verilebilir. Ortak tutumlar üzerinde toplanan gruplarsa maddi veya mesleki menfaatlerden çok ortak bir amacın, bir davanın ya da korunmak istenilen manevi değerlerin etrafında toplanmışlardır. Baskı gruplarının üyeleri çok farklı çevrelerden oluşabilir. Bu gruplar toplumsal ya da grubun menfaatleri için kamusal alanı etkilemeye çalışan sivil unsurlar şeklinde de görülebilir (Kuzu, 1985:131). Bu grupların temelinde hedefledikleri sistemi etkileyerek kendileri ya da toplum için bir değer veya bir durum hakkında yönlendirmeye çalışmak amacı bulunmaktadır. Dolayısı ile Bursalıoğlu'nun (2015) belirttiği üzere bu grupların gösterdikleri faaliyetler ya da sergiledikleri tutumlar daima bozucu etkiler yaratmayacağı gibi iyi niyetli de olmayabilir.

Eğitim kurumlarının baskı gruplarıyla ilgili durumlarını anlamak için, bu baskı gruplarının yapılarına ve yöntemlerine bakılmalıdır. Bu grupların okuldan elde edebileceği maddi menfaatlerden (kırtasiye, servis, kantin gibi işletmeler) kişisel menfaatlere (görevlendirme, öğrenciye yönelik talepler gibi) kadar birçok hususta olabilmektedir (Özcan, 2014). Bu nedenle okullarda sosyal, eğitimsel, siyasal ve ekonomik anlamda bu grupların etkinliği görülebilir.

Bürokrasi

Baskı grupları olarak bürokrasi iki şekilde değerlendirilebilir. Bunlardan ilki Milli Eğitim Sistemi içerisinde yer alan il-ilçe milli eğitim müdürleri, şube müdürleri, bakanlık gibi kademelerdir. Diğeriyse Milli Eğitim camiası ile organik bağının olmamasıyla beraber okullar üzerinde etki yapabilen orta ve üst kademe yetkili kişilerdir. Sayılan bürokratik grubun müdahaleleri okulların işleyişlerinde bozucu etkiler yaratabilmektedir (Yılmaz ve Beycioğlu, 2017:3-4).

Okullarda önemli bir yeri olan eğitim bürokrasisinin temel görevi eğitim politikaları, eğitim sistemini ve uygulamalarının gerçekleştirilmesi ve denetlemesidir. Bu görevler olması gereken asli görevlerden olup okulların yönetimlerinde ihtiyaç görülen alanlarda idari ve yasal düzenlemelere göre devreye girmelidir. Eğitim bürokrasisinin temel görevlerinin haricinde kalan görevler için okul yönetimine müdahalelerde bulunması baskı oluşturmak anlamına gelmektedir. Okul yönetimlerinin alacakları kararlara müdahale edilmesi, kayırma taleplerinin olması, planlamalarda müdahale edilmesi, öğrenci veya personel nezdinde bazı özel taleplerin olması baskı unsurları arasında sayılabilir. Bürokratik baskıda bulunan gruplarının etkileri okulların buldukları yere göre (merkez veya taşra) değişebilmektedir (Bursalıoğlu, 2015:71).

Birçok okul yöneticisinin tecrübe ettiği bürokratik baskıların nedeni, yetki sahibi olanların idarecilik statüleri bakımından kendilerinden alt pozisyondaki okul yöneticileri üzerinde otorite baskısı kurmalarıdır. Bürokratik baskılar, şayet okul taşradaysa ilçe nezdinde bulunan yerel idarenin başındakilerden, milli eğitim yöneticilerinden, diğer kurumların üst yöneticilerinden kimi zaman istek, kimi zaman da üst perdeden olabilmektedir. Merkezi yerlerdeyse bu tür etki ve baskıların daha çok görülmesi mümkündür (Yılmaz ve Beycioğlu, 2017:3-4).

Aileler

Aileler, okul yöneticilerinin en fazla ve en sık ilişkide oldukları gruptur. Veli grupları olan aileler, kendi bakış açıları ve değerlendirmelerine göre okul yönetimlerinden beklenti içerisinde olabilmektedir. Velilerin kendi beklentilerine göre okul yönetimleri ve öğretmenler üzerinde baskı kurmaları ya da beklentilerinin karşılanması konusunda ısrarcı davranmaları halinde bundan en fazla zarar görecektir olan öğrencilerdir (Bursalıoğlu, 2015:50-52).

Ailelerin okul yönetimlerine ve öğretmenlere karşı oluşturdukları baskıların genel olarak çocuklarının “özel” olduğu düşüncesinden kaynaklanmakta olduğu görülmektedir. Ailelerle okul yönetimleri arasındaki ilişkilerin baskıya döndüğü bir yapıda eğitimin herkese eşit bir şekilde sunulmasında bazı sorunların yaşanması doğaldır. Bu nedenle taleplerin karşılanması noktasında aile-okul-öğretmen iletişiminin geliştirilmesi yararlı olacaktır. Aksi halde, Güneş ve Günbayı'nın (2017) yaptıkları çalışmada da belirttikleri gibi ülkemizde okul-toplum-aile işbirliğinin geliştirilmesi için kurulmuş olan “MEBİM 147” telefon hattı şikâyet merkezine dönüşmüş, arayan kişilerin kişisel bilgilerinin gizliliği nedeniyle asılsız ihbar ve şikâyetler okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin motivasyonlarında düşüşler yaşanmasına neden olmuştur. MEBİM 147 telefon hattı uygulaması bu nedenlerden dolayı kaldırılmıştır.

Kamuoyu

Bu kavram siyaset biliminin çalışma konularındandır. Tanımıyla ilgili üzerinde varılmış bir görüş birliği bulunmamaktadır. Maigret (2013) kamuoyunu şöyle izah etmiştir: Kamuoyu devletin güçlerinin davranışını ve uygulama yöntemlerine yön veren bir dizi normdur. Sosyal bilimlerdeyse kamuoyu, bireylerin davranışlarını, kanaatlerini ve çalıştıkları iş yerleri, aileleri ve içerisinde yaşadıkları yakın çevreleriyle ve toplumun tümünü kapsayan sosyal grubun davranışları ve kanaatleriyle ilişkili olduğu değerlendirilmektedir.

Kapani (2007) kamuoyunu belirli bir zamanda, belirli bir tartışmalı sorunlara karşı, bu sorunlarla ilgilenen kişiler grubuna ya da gruplarına hâkim olan kanaatti olarak tanımlamıştır.

Kavramın alt unsuru olan “yerel kamuoyu” ise okulların muhatap oldukları çevreyi ifade etmektedir (Asiliskender, 2004:86). Bu bakımdan değerlendirildiği zaman kamuoyu, istenen bir durumun oluşturulması ya da tartışmalı bir hususta herhangi bir gruba üye olanların birbirleriyle karşılıklı etkileşimleri neticesinde ortaya çıkar. Dolayısıyla “kamuoyu”nun hem soyut hem de somut bir “grup” olarak değerlendirilmesi mümkündür (Ertaş, 2010:33).

Sendikalar

Sendikanın temel kuruluş amacı çalışanların özlük haklarıyla çalışma koşullarının iyileştirilmesini sağlamak, haklarını ve menfaatlerini korumaktır. Çalışanlar adına yeni kazanımlar sağlamak ve çalışma yaşamında oluşabilecek sorunlara çözümler getirmek amacıyla olan sendikaların eğitim alanında da önemleri ve işlevleri her geçen gün artmaktadır (Demirtaş, Özer, Atik ve Kırbaç, 2015).

Okullardaki baskı söz konusu olduğunda sendikalarla ilgili tartışmalı ve geniş bir alan ortaya çıkar. Sendika ve yönetim ilişkileri Koray’ın (1996) ifade ettiği gibi temelinde bir menfaat çatışmasına dayanan, ancak birbirlerinin varlığına ihtiyaç duyan tarafların oluşturduğu bir pazarlık ilişkisi söz konusudur. Bu ilişki çalışanlar ile işverenlerin yöneticileri arasında gerçekleşmektedir (Gemici, 2008).

Çalışanların menfaatleri için çaba gösteren sendikalar aynı zamanda bir güç olma eğilimi de göstermektedirler. Politik bir duruşları olduğundan bazen yanlı tutumlar sergileyebilmektedirler. Bu nedenle eğitim alanında faaliyet gösteren sendikalar, eğitim sisteminde, okullarda, eğitim çalışanlarının emeği alanında kendi uğraş alanları ile ilgili olan hususlarda muhatapları üstünde baskı kurabilmektedirler (Öztürk, 2013).

Diğer Baskı Grupları

Önceki başlıklarda sayılan baskı gruplarına ilaveten diğer baskı gruplarında bir yanı sosyolojik, diğer yanı politik ve eğitimle ilgili gruplardan söz edilebilir. Bu baskı grupları arasında vakıflar, dernekler, işveren birlikleri meslek odaları, holdingler, tarım kooperatifleri, çiftçi birlikleri, cemaatler sayılabilir (Kitapçoğlu, 2013). Bu gruplar ile beraber aileler/aşiretler, hemşeri grupları, zümreler, etnik gruplar, politik ve ideolojik gruplar da baskı grupları arasında sayılabilir. Sözü edilen bu grupların okullara yararları oldukları kadar kaygıya neden olacak derecede zararları da olmakla beraber, bu gruplar

kendi görüşlerine ve bakış açılarına göre okul yönetimleri üzerinde baskılar yapabilmektedirler.

Sonuç

Okul yönetimlerini etkileyebilen baskı gruplarının bürokratlar, aileler, yerel yöneticiler, aşiretler, ticari yapılar, kanaat önderleri, öğretmenler, sendikalar ve diğer okul yöneticileri, siyasi parti temsilcileri, yerel basın olduğu görülmüştür.

Okulların buldukları sosyal ve ekonomik çevreye göre okullardan talep edilen konular ve baskı grupları farklılık göstermektedir. Yapılan literatür taramasına göre baskı gruplarının taleplerinin genellikle okul yönetiminden sınıf seçme, öğretmen tercih etme, devamsızlıkların silinmesi, daha fazla kurs ya da etüt sağlanması, kayıt alanının dışında ikamet eden öğrencilerin kayıtlarının yapılması şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Baskı gruplarının personel işleri ile ilgili olarak da okul yönetiminden tayin, öğretmenler için resmi olmayan izin isteme, daha iyi bir okulda görevlendirilme gibi taleplerinin olduğu söylenebilir. Bununla beraber sendikaların tanıtım toplantıları yapma, üye kazanmaya yönelik taleplerinin olduğu da ifade edilebilir. Ticari baskı gruplarının ise okuldan öğrencilerin ya da velilerin kendilerine yönlendirilmesi ve tanıtım–reklam–satış yapma, kantine yönlendirme, servis, bakım–onarım ihalelerini alma gibi isteklerde buldukları görülmüştür.

Kaynaklar

- Asiliskender, B. (2004). *Kimlik, Mekan ve Yer Deneyimi, Kültür ve İletişim*. Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Mezunları Vakfı.
- Aydın, A. (2015). *Sınıf Yönetimi*. (18. baskı). Ankara: Pegem A.
- Aytaç, T. (2013). *Eğitim Yönetiminde Yeni Paradigmalar/ Okul Merkezli Yönetim*. (2. baskı). Ankara: Nobel.
- Balcı, A. (2016). *Açıklamalı Eğitim Terimleri Yönetimi Sözlüğü*. (3.baskı). Ankara: Pegem A.
- Başar, H. (1999). *Sınıf Yönetimi*. (3. baskı). İstanbul: MEB.
- Başaran, İ. E. (1996). *Türkiye Eğitim Sistemi*. (3. baskı). Ankara: Yargıcı.
- Bilgici, Ö. (2010). *Baskı Grupların Siyasi Karar Alma Organları Üzerindeki Etkisi: Türkiye Barolar Birliği Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Bozkurt, E., Bayar, A. ve Üstün, A. (2018). "Okul Yöneticilerinin Okul-Çevre İlişkileri ile İlgili Sorunları ve Çözüm Önerileri". *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,11 (3), 2561–2574.
- Bursaloğlu, Z. (2015). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. (19. baskı). Ankara: Pegem A.
- Celkan, H. (2016). Eğitim ve Toplum. M. Ç. Özdemir (Ed.), *Eğitim Sosyolojisi* içinde. Ankara: Pegem A.

- Çalık, C. (2007). "Okul-Çevre İlişkinin Okul Geliştirmedeki Rolü: Kavramsal Bir Çözümleme". *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27 (3), 123-139.
- Çınar, O. (2010). "Okul Müdürlerinin İletişim Sürecindeki Etkililiği". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 267-276.
- Dalin, P. (1993). *Changing The School Culture*. London: Cassell.
- Demirtaş, H., Özer, N., Atik, S. ve Kırbaç, M. (2015). "Sendikal vatandaşlık Davranışı ve Sendikal Kimlik İlişkisi: Öğretmenler Üzerine Bir Araştırma". *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 77-93.
- Eilertsen, T., Gustafson, N., ve Salo, P. (2008). "Action Research and The Micropolitics In Schools". *Educational Action Research*, 16 (3), 295-308.
- Elmacıoğlu, T. (2009). *Başarıda Aile Faktörü*. İstanbul: Yakamoz.
- Erden, M. (2005). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Epsilon.
- Erdoğan, İ. (2002). *Eğitimde Değişim Yönetimi*. Ankara: Pegem A.
- Ertaş, H. (2010). *Kamuoyu ve Kamuoyu Oluşturma Yöntemleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gemici, Y. (2008). *Eğitimde Sendika-Yönetim İlişkileri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gül, G. (2004). "Birey Toplum Eğitim ve Öğretmen". *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 223-236.
- Güneş, İ., ve Günbayı, İ. (2017). "BİMER, ALO 147, CİMER Gibi Kurumlara Yapılan Şikâyetlerin Okul Yönetimine Etkisine İlişkin Yönetici Görüşleri: Bir Durum Çalışması". *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6 (3), 1-10.
- Hoy, W. K., ve Miskel, C. (2015). *Eğitim Yönetimi: Teori, Araştırma ve Uygulama*. S. Turan (Çev.). Ankara: Nobel.
- İnandı, Y. (2016). Okula Toplumsal Katılım. R. Sarpkaya (Ed.), *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi* içinde (5. baskı). Ankara: Anı.
- Kapani, M. (2007). *Politika Bilimine Giriş*. (19. basım). Ankara: Bilgi.
- Kelgökmen İlic, D., ve Yalçın, B. (2017). "Y Jenerasyonunun Farklılaşan İş Değerleri ve Liderlik Algılamaları". *Journal of Yaşar University*, 12 (46), 136-160.
- Kitapçioğlu, T. (2013). "Baskı Grupları ve Demokrasi". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 106, 357-392.
- Koray, M. (1996). *Endüstri İlişkileri*. (3. baskı). İzmir: Doğruluk.
- Kuzu, B. (1985). "Kamu Yönetiminde Baskı Gruplarının Rolü ve Memleketimizdeki Duruma Kısa Bir Bakış". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 51 (1-4), 65-136.
- Maigret, E. (2013). *Medya ve İletişim Sosyolojisi*. Çev. H. Yücel. İstanbul: İletişim.
- Oral, I., ve McGivney, E. J. (2014). *Türkiye Eğitim Sisteminde Eşitlik ve Akademik Başarı Araştırma Raporu ve Analiz*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.
- Özcan, K. (2014). "Çevresel Baskı Gruplarının Okul Yönetimine Etkileri:Adıyaman İli Örneği". e-*International Journal of Educational Research*, 5 (1), 88-113.
- Özdemir, S. (2012). Türk Eğitim Sisteminin Yapısı, Eğilimleri ve Sorunları. S. Özdemir (Ed.), *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi* içinde. Ankara: Pegem A.
- Özdemir, S. (2013). *Eğitimde Örgütsel Yenileşme*. (7. baskı). Ankara: Pegem A.

- Özden, Y. (1998). *Eğitimde Dönüşüm: Yeni Değer ve Oluşumlar*. Ankara: Pegem.
- Öztürk, M. (2013). "Sendikal Demokrasinin Örgütlü Hareketler Açısından Önemi". *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 18 (2), 269-285.
- Sapancalı, F. (2005). "Avrupa Birliği'nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri". *Çalışma ve Toplum*, 6 (3), 51-106.
- Şengönül, T. (2009). "Sosyal Sınıf Kökeni, Eğitimsel Kazanım ve Dikey Sosyal Hareketlilik İlişkisi". *Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 2 (3), 1-26.
- Şişman, M. (2013). *Eğitimde Mükemmellik Arayışı: Etkili Okullar*. (4.baskı). Ankara: Pegem A.
- Şişman, M. ve Turan, S. (2004). Eğitim ve Okul Yönetimi. Y. Özden (Ed.), *Eğitim ve Okul Yöneticiliği El Kitabı* içinde. Ankara: Pegem A.
- Tezcan, M. (2019). *Eğitim Sosyolojisi*. (19. baskı). Ankara: Anı.
- Uluğ, F. (1995). "İlköğretimde Okul-Çevre İlişkileri". *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 181-196.
- Yavuzer, H. (2000). *Okul Çağı Çocuğu*. İstanbul: Remzi.
- Yılmaz, A. İ. ve Beycioğlu, K. (2017). "Okullardaki Bürokratik Yapıya İlişkin Öğretmen Görüşleri". *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 1- 23.
- Yılmaz, V. (2006). *İlköğretim Okullarının Etkili Okul Özelliklerini Sahip Olma Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Yiğit, B. ve Bayraktar, M. (2016). *Okul-Çevre İlişkileri*. Ankara: Pegem A.

An Evaluation of Canvas LMS through Universal Design for Learning Principles and IMS Standards

Evrensel Tasarım İlkeleri ve IMS Standartları Kapsamında Canvas LMS'in Değerlendirilmesi

 Mehmet Akın Bulut

İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye
akin.bulut@ihu.edu.tr

Received: 08 November 2022

Accepted: 13 December 2022

Published: 31 January 2023

Abstract: Universal Design for Learning (UDL) is an educational framework that aims to make learning accessible to all individuals, regardless of their abilities or disabilities. This framework is based on the principle that by designing educational materials and environments with a wide range of learners in mind, more inclusive and effective learning experiences could be created. One key aspect of UDL is the use of technology, particularly e-learning, to create flexible and adaptable learning materials and environments. With e-learning, students can access course materials and participate in online activities and discussions at their own pace and in a way that works best for them. This can include using text-to-speech tools, video captions, and other assistive technologies to make course content more accessible to students with disabilities. UDL also emphasizes the importance of providing multiple ways for students to access and engage with course content, including through different media (such as text, images, video, and audio), as well as multiple methods of expression (such as writing, speaking, drawing, or presenting). This allows students to choose the learning approaches that work best for them and helps to ensure that all students have an equal opportunity to learn and succeed. This paper presents an evaluation of Canvas learning management system taking into account the UDL principles, and IMS Global Standards for e-learning tool implementation.

Keywords: Canvas LMS, Universal Design for Learning, IMS Standards, Technology-Enhanced Learning, Digital Teaching

Öz: Öğrenme için Evrensel Tasarım İlkeleri (ETİ, en: UDL), yetenekleri veya engelleri ne olursa olsun öğrenmeyi tüm bireyler için erişilebilir kılmayı amaçlayan bir eğitim çerçevesidir. Bu çerçeve, eğitim materyalleri ve ortamlarının geniş bir öğrenci yelpazesi düşünülerek tasarlanarak daha kapsayıcı ve etkili öğrenme deneyimlerinin yaratılabileceği ilkesine dayanmaktadır. ETİ'nin önemli bir yönü, esnek ve uyarlanabilir öğrenme materyalleri ve ortamları yaratmak için teknolojinin, özellikle e-öğrenmenin kullanılmasıdır. E-öğrenme ile öğrenciler ders materyallerine erişebilir ve

çevrimiçi etkinliklere ve tartışmalara kendi hızlarında ve kendileri için en uygun şekilde katılabilir. Bu, ders içeriğini engelli öğrenciler için daha erişilebilir hale getirmek için metin okuma araçlarının, video altyazılarının ve diğer yardımcı teknolojilerin kullanılmasını içerebilir. ETİ aynı zamanda öğrencilere farklı ortamlar (metin, resim, video ve ses gibi) ve birden çok ifade yöntemi (yazma, konuşma, çizim veya sunum) tasarlanmasında da rehberlik etmektedir. Bu, öğrencilerin kendileri için en uygun öğrenme yaklaşımlarını seçmelerine olanak tanır ve tüm öğrencilerin öğrenmek ve başarılı olmak için eşit fırsatlara sahip olmasını sağlamaya yardımcı olur. Bu makalede, ETİ ilkelerini ve e-öğrenme aracı uygulaması için IMS Küresel Standartlarını dikkate alarak Canvas öğrenme yönetim sisteminin bir değerlendirmesi sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Canvas LMS, Evrensel Tasarım İlkeleri, IMS Standartları, Teknoloji-Destekli Öğretim, Dijital Öğrenme*

1. Introduction

E-learning has gained extensive popularity in recent decades due to its benefits such as low-cost implementation and running, opportunity for higher level of diversity of learners and instructors, asynchronous and synchronous learning modes, independence from place and time (Means et al., 2013). Advances in e-learning led to a variety of models being offered for effective digital learning implementation, one of the most recognized of them as learning management systems. (Sangrà, Vlachopoulos, & Cabrera, 2012). Hence, educational technology integration into the e-learning systems (Robyler, 2006) has paved the way for learning management systems (LMS) to be an actively used tool that brings several components of e-learning in one place. Among countless LMS platforms, a number of them have stood out with their instructional design characteristics and fitness. Canvas, one of the most-preferred LMS platforms at all levels of education all over the world, complies well with the universal design principles for learning that stem from student-, instructor-, material-related and institutional needs (Ahmad et al., 2018). Canvas has been systemized by internationally accredited consortiums and institutions based on scientific and evidence-informed theories. Parallel to the developments in e-learning, universal design principles have become a focal point in order to meet the needs of special learners, disadvantaged groups, changing demographics and diversity in digital learning environments (Pacansky-Brock et al. 2019; Lee, 2016). In this article, relevant characteristics of the Canvas LMS will be discussed and examined within the framework of Universal Design for Learning principles (UDL) (Burgstahler, 2007) and relevant IMS Global Learning Consortium Standards (Sayago et al., 2006; IMS, 2003).

2. Universal Design for Learning and Canvas Learning Management System

An initial step to examine Canvas LMS is safe to start with the introduction of the three categories of the Universal Design for Learning (UDL):

- Multiple representations of content (Recognition)
- Multiple means of action and expression (Strategic)
- Multiple means of engagement (Affective)

Under three categories, seven principles of UDL have been implicitly placed which are *Equitable Use, Flexibility in Use, Simple and Intuitive Use, Perceptible Information, Tolerance for Error, Low Physical Effort, Size and Space for Approach and Use*.

UDL is based on universal design theory that suggests taking into consideration environments, products, services for optimum accessibility of learners and users (Rao et al., 2015). Commencing with the first component of UDL which is *multiple representations of content*, providing options for perception, language, symbols and comprehension stands out. These options enable customization and alternatives for auditory and visual information which is theorized and evidenced in dual-channel theory put forward by Mayer and Moreno (1998). Canvas LMS meets this criterion by the use of external apps that enable the user to integrate font- and size-changers, text-to-speech applications, different media uploads such as text, audio and video. Apart from these add-ons, Google Translate integration aids learners with the target language problems while rich text editors can bring in external and internal pictures, slideshows, audio and video materials. Moreover, multiple media options will equip learners to benefit from games, self-assessments and plain texts. Furthermore, to activate prior knowledge (Rumelhart, 1980), pre-reading surveys, giving background information via web links, opening discussion boards, sharing the goals and objectives of the course or unit, igniting video-, audio-, text-based discussions among students, collaborative student discussions will enhance the quality of learning and instruction (Dickinson & Gronseth, 2020). In brief, Canvas LMS meets all the criteria within the category of *multiple representations of content* with the integration of external applications into the platform and the LMS's built-in features.

Regarding the second component of the UDL, *multiple means of action and expression*, opportunities for physical and emotional action together with communicative and cognitive functions make an LMS an invaluable platform for active learning and peer-learning (Bonwell & Eison, 1991). Accessibility, presence of assistive technologies, abundance of constructivist learning Web 2.0 tools, goal-setting and monitoring one's

own progress would maximize the learning gains (Noyes, 2019). In convenience with these needs, Canvas LMS includes two forms of interaction for discussion boards: student–student and student–instructor. What’s more, the availability of external tool integration to the platform such as advanced versions of Web 2.0 tools including mind–maps, timelines, gamification elements and interactive videos are within the reach of instructors to be used whenever it fits (Reinle, 2020). Besides, communication tools in Canvas platform allow students, instructors, school leaders and parents to easily and effectively communicate with one another. What’s more important, the presence of self–assessment tools and quizzes turns Canvas LMS into a very effective platform for analyzing student needs and the acquisition of self–regulative skills. As is seen, Canvas LMS fits very well to the UDL category of *multiple means of action and expression*.

The third category of the UDL principles, *multiple means of engagement*, enables LMS platforms to support self–paced, individualized, personalized learning (Yarandi, Jahankhani & Tawil, 2013). To exemplify, giving students surveys before the lessons, supporting the relevancy of course content and goals to real life scenarios and enabling students to choose among a pool of projects are available on Canvas LMS (Instructure, 2017). Furthermore, challenging students with tasks and assignments including multiple media and forms such as audio, video, discussion forums, argumentation and podcasts will assist students to accomplish certain completion goals, research activities, peer collaboration, analysis and synthesis of various resources and information. Following one’s progress in such diverse ways will optimize learning via challenges, goal–setting and gaining responsibility. Apart from all, constructive and timely feedback, aligning tasks and assignments with rubrics, facilitating collaboration and coping skills will boost learners’ self–regulative skills (Zimmerman, 1998) which is an indispensable part of e–learning paradigms such as online, hybrid, blended and asynchronous learning. Students in Canvas LMS can also track their progress aligned with course goals and learning objectives. Use of blogs and e–portfolios (Lane, 2007) is another advantage that Canvas LMS offers as an integrated tool. In the e–portfolio section of the platform, students and instructors can follow the progress and collection of the learning materials and projects that are conducted and accomplished by students (Baran & AlZoubi, 2020). These features enable Canvas to comply with the third category of UDL which is *multiple means of engagement*.

3. IMS Global Standards and Canvas Learning Management System

Canvas LMS has been examined within the framework of UD, however, the principles of UD touch upon the pedagogical aspects of an LMS rather than its technical aspects. To

compensate for the technical side of the Canvas LMS, it is presumed to be viable to benefit from the IMS Global Learning Consortium Standards (IMS, 2003b). According to the standards of the IMS, in order for an LMS to be adequate to meet the global standards and requirements, it needs to comply with a list of credentials such as learner records, security, learning tools, digital credentials and badges, e-Assessment, LTI (learning tools interoperability), accessibility, metadata, e-Portfolio, digital repositories and reusable learning materials (McGovern, 2020). Being in compliance with the IMS standards, the Canvas LMS has been accredited as it offers shareable, reusable objects, presence of e-assessment and e-portfolio options, security systems, learner records such as name, surname, birthdate, affiliations, status, title and with other relevant features. Despite the fact that all the standards are crucial, the LTI feature is considered to be a particularly vital point of essence in LMS ecosystems. In the times of content and information transfer, technical collapse and closing, economical and natural catastrophes, there will be a sudden need to transfer all the courses, users, materials, exams and relevant items to a new platform or backup. This is where an LTI is of use. Through the LTI tools, any content could be saved, transferred and setup in another web platform. Otherwise, in the absence of the LTI feature, all collections and compilations bear the risk of getting lost which is the riskiest scenario for an educational institution.

4. Conclusion

Concluding with the examination of the Canvas LMS, the platform has been under scrutiny within two frameworks: UDL principles and IMS Standards. It is safe to propose that Canvas LMS is a feasible learning platform that any institution can prefer in accordance with their needs. Meeting all the criteria of UD principles and IMS standards, Canvas LMS could be preferred by institutions for their educational operations.

Acknowledgement

Researcher of this study has no affiliation to or receives no funds from Canvas or any other legal entity in writing this paper.

References

- Ahmad, F., Beyene, W., & Giannoumis, G. A. (2018, July). Comparative Evaluation of Accessibility and Learnability of Learning Management Systems: Case of Fronter and Canvas. In International Conference on Human-Computer Interaction (pp. 3-9). Springer, Cham.
- Baran, E., & AlZoubi, D. (2020). Human-centered design as a frame for transition to remote teaching during the COVID-19 pandemic. *Journal of Technology and Teacher Education*, 28(2), 365-372.
- Bonwell, Charles; Eison, James (1991). Active Learning: Creating Excitement in the Classroom. Information Analyses – ERIC Clearinghouse Products (071). pp. 3.

- Burgstahler, S. E. (2008). Universal design of instruction: From principles to practice. In S. E. Burgstahler, & R. C. Cory (Eds.), *Universal design in higher education: From principles to practice* (pp. 23–43). Cambridge, MA: Harvard Education Press.
- Center for Applied Special Technology (CAST). (2011, February 1). Universal design for learning guidelines full-text representation version 2.0. Retrieved from <http://www.udlcenter.org/aboutudl/udlguidelines>
- Dickinson, K. J., & Gronseth, S. L. (2020). Application of universal design for learning (UDL) principles to surgical education during the COVID-19 pandemic. *Journal Of Surgical Education*, 77(5), 1008–1012.
- IMS (2003). IMS Website. Retrieved April 19, 2020, from <http://www.imsglobal.org/>
- Instructure, Inc. (2017). Advance the cycle of student engagement. Retrieved March 20, 2019 from <https://bit.ly/2wilGx7>.
- Lane, C. (2007). "The Power of 'e': Using e- Portfolios to Build Online Presentation Skills". *Innovate*. 3 (3): 5.
- Lee, C. A. K. O. (2016, June). Universal Design Best Practices: Recommendations for Blended and Online Learning in Higher Education with Instructure Canvas. In EdMedia+ Innovate Learning (pp. 1808–1813). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).
- Mayer, R. E., & Moreno, R. (1998). A split-attention effect in multimedia learning: Evidence for dual processing systems in working memory. *Journal of Educational Psychology*, 90(2), 312–320. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.90.2.312>
- McGovern, T. (2020, June). Exploratory Study: Digital Badging. In InSITE 2020: Informing Science+ IT Education Conferences: Online (pp. 185–204).
- Noyes, D. (2019). Examining the usability impact of content in Canvas: HTML vs. PDF.
- Rao, K., Edelen-Smith, P., & Wailehua, C. U. (2015). Universal design for online courses: Applying principles to pedagogy. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*, 30(1), 35–52.
- Reinle, M. N. (2020). Faculty-Designers' Experiences with Universal Design for Learning Principles in Canvas (Doctoral dissertation, Capella University).
- Rumelhart, D. E. (1980). "Schemata: The Building Blocks of Cognition." *Theoretical Issues in Reading Comprehension*, ed. Rand J. Spiro, Bertram C. Bruce, and William F. Brewer. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Sangrà, A., Vlachopoulos, D., & Cabrera, N. (2012). Building an inclusive definition of e-learning: An approach to the conceptual framework. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 13(2). Retrieved from <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/index>
- Sayago, S., Martínez, J., Blat, J., García, R., Griffiths, D., & Casado, F. (2006). Design and evaluation of a simple eLearning authoring tool. In HCI related papers of Interacción 2004 (pp. 81–88). Springer, Dordrecht.
- Yarandi, Maryam & Jahankhani, Hossein & Tawil, Abdel-Rahman. (2013). Towards Adaptive E-Learning using Decision Support Systems. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET)*. 8. 44–51. 10.3991/ijet.v8iS1.2350.
- Zimmerman, B. J. (2000). Attaining self-regulation: A social cognitive perspective. In M. Boekaerts, P. R., Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation* (pp. 13–39). San Diego, CA: Academic Press.

Pandemi Süreci ve Yardım Etme Davranışı: Nitel Bir Çalışma (Aksaray İli Polis Memurları Örneği)

Pandemic Process and Helping Behavior: A Qualitative Study (Example of Aksaray City Police Officers)

 Elif Kara

AHBV Üniversitesi, Türkiye
e.kara@hbv.edu.tr

Geliş Tarihi: 15 Kasım 2022

Kabul Tarihi: 17 Aralık 2022

Yayın Tarihi: 31 Ocak 2023

Öz: Bu çalışmada pandemi sürecinde gösterilen yardım etme davranışının psikolojik yönleri incelenmiştir. Araştırma yardım etme davranışını incelemek üzere polis memurları ile nitel yöntemlerle yürütülmüştür. Çalışmaya gönüllü katılan 15 kişiye pandemi ile ilgili düşünceleri ve başkalarına yardım etmeyle ilgili görüşleri ile ilgili yarı yapılandırılmış 3 soru sorulmuştur. Veriler betimsel analiz ve içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; katılımcılar pandemi ile ilgili olarak stres, kaygı gibi olumsuz duygular yaşamışlardır. Yardım etme davranışı huzur, güven, güç, kontrol duygusu, empati, motivasyon sağlamıştır. Bu araştırma bulgularına dayanarak, pandemi sürecinde yardım etme davranışının ruh sağlığına olumlu etkilerinin benzeri kriz durumlarında geçerli olabileceği düşünülmektedir ve yardım etme davranışının kapsamı ile ilgili toplumun bilgilendirilmesi gerektiği temel önerimizdir.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, COVID-19, Prososyal Davranış, Yardım Etme, Ruh Sağlığı.

Abstract: In this study, the psychological aspects of helping behavior during the pandemic were examined. The research was conducted with police officers using qualitative methods to examine helping behavior. Three semi-structured 3 questions were asked to 15 people who voluntarily participated in the study, about their thoughts on the pandemic and their thoughts on helping others. Three semi-structured questions were asked of 15 police officers who voluntarily participated in the study. The data were evaluated by descriptive analysis and content analysis. According to the finding obtained from the research; participants have experienced negative emotions related to the pandemic, such as stress and anxiety. Helping behavior made one feel peace, confidence, power, a sense of control, empathy, and motivation. Based on the findings of this research it is thought that the positive effects of helping others in the pandemic process on mental health may be valid in similar crisis situations and it is our basic suggestion that society should be informed about the scope of helping behavior.

Keywords: Pandemic, COVID-19, Prosocial Behavior, Helping, Mental Health.

1. Giriş

Bilindiği üzere 11 Mart 2020 tarihinde COVID-19 virüsünün dünyada birçok ülkeye yayılması ve binlerce kişiyi enfekte etmesi nedeniyle DSÖ/WHO (Dünya Sağlık Örgütü/ World Health Organization) pandemi ilan etmiştir. Pandemi, başta sağlık olmak üzere tüm dünyada ekonomi, eğitim, sosyal hayat gibi birçok alanı olumsuz etkilemiştir. Pandeminin ilan edilmesinden (Mart 2020) günümüze kadar (Temmuz 2022) ölüm sayısı 6 milyonu geçmiştir (WHO, 2020). Bu süreçte salgınla ilgili başta sağlık olmak üzere birçok alanda araştırma yapılmış, salgının insan psikolojisi üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalara önem verilmiştir. Pandemi sürecinde; “stres, korku, umutsuzluk, kontrol kaybı, geleceğin belirsizliğinin neden olduğu kaygı, tükenmişlik, aile ve sosyal bağların kopmasının verdiği üzüntü” gibi birçok olumsuz duygu ve düşünce yaşandığı tespit edilmiştir (Hagger vd., 2020; Israelashvili, 2021; Mazza vd., 2020; Sanderson vd., 2020; Subölen, 2020; Tükel, 2020; Vinkers vd., 2020; Yazıcı vd., 2021; Zeybek vd., 2020).

İnsanlar bu süreçte daha iyi hissetmek için düzenli beslenme, uyku, egzersiz, yemek pişirme gibi evde yapılabilecek aktiviteler, aile veya ev halkı ile hoşça vakit geçirme, başkalarına yardım etme gibi olumlu meşguliyetler edinmeye başlamıştır. Bu davranışlar eve kapanma ile başa çıkmada faydalı bulunmuş, bu yönde tavsiyeler verilmiştir. Bu tavsiyeler içinde yer alan “başkalarına yardım etme” tüm dünyada görülebilen bir davranış olmuştur. İnsanlar bir yandan kendi sağlıkları için endişelenip, dikkat etme telaşında iken diğer yandan hasta olan, yardıma ihtiyacı olan kişilere yiyecek vb. götürme, nasıl olduklarını sorarak ilgilenme gibi duyarlı davranışlar sergilemişlerdir (González-Sanguino vd., 2020; Fegert vd., 2019; Qiu vd., 2020).

Bu dönemde haberlerde, sosyal medyada sıklıkla görülen; hasta insanlara destek olmak için bina dışından, pencereden görüşmek, ihtiyaçlarını sormak, ilaç, yiyecek vb. götürmek yaygın davranışlardan olmuştur. Kısıtlama sürecinde insanlar birbirine destek olmaya çalışmış, stresi azaltma ve iyi hissetme amacıyla balkonlardan şarkı söylemek gibi birlikte yapılan davranışlar, tüm dünyada sevgi ve sempatiyle, olumlu bir şekilde karşılanmıştır. Bu şekilde başkalarına karşı empati hissetmek, sevecen hisler beslemek prososyal davranışlar içerisindedir ve yardım etme davranışında bulunmada etkili bir motivasyondur (Batson, 2010).

Yardım etme davranışı; dayanışma, gönüllülük, işbirliği, başkasına yarar sağlama, sevgi ve anlayış hissetme, başkalarının iyiliğini gözetme gibi, insan ve toplum iyiliği için olan sosyal davranışların tamamını kapsayan “prososyal davranış” çatısı altındadır (Manesi vd., 2017). Yardım etme davranışının ortaya çıkmasında, büyürken aile ve sosyal

çevreden edinilen kültür (Carlo ve Randall, 2002:33; Eisenberg vd., 2006:654–662; Gormley, 1996:582) ve kişinin empatik eğilimleri etkili olmaktadır. Empati başkasının yaşadığı olumsuz durumları anlayabilme özelliğidir (Batson, 2010). Kişi bir olay kendisinin başına gelse ne tepki vereceğini, nasıl hissedeceğini bilerek veya düşünerek başkalarının üzüntülerini, acılarını, öfkelerini, sevinçlerini, ihtiyaçlarını algılayabilir ve kendini onun yerine koyarak yardım etmek isteyebilir.

Yardım etme davranışı toplumsal faydalarının yanı sıra fiziksel ve psikolojik sağlığı olumlu yönde etkilemektedir. Yardım etmek; huzur, mutluluk sağlamakta, kendini çok iyi hissetme gibi duygularla içsel ödül kazandırmaktadır (Post, 2005). Başkalarına yardım etmek, olumsuz olaylar karşısında etkili olabilecek bir şeyler yapılabileceği düşüncesini desteklemekte, bir amaç ve memnuniyet duygusu sağlamaktadır (De Silva 2011:6–9; Qiu vd., 2020). Psikolojik sağlığa katkılarına ilaveten yardım etmenin kalp rahatsızlıkları ve kronik hastalıkları iyileştirme yönünde fiziksel sağlığa katkıları gözlemlenmiştir (Dosey, 2018).

Bu bilgiler ışığında araştırmanın amacı; yardım etme davranışını psikolojik süreçleri dikkate alarak incelemektir. Çalışma pandemi sürecinde etkin bir şekilde yardım etme davranışı gösteren polis memurları ile yürütülmüştür. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın problemi “pandemi sürecinde yardım etme davranışında bulunmak polis memurlarının duygu ve düşüncelerini nasıl etkilemiştir?” şeklindedir.

2. Yardım Etme Davranışı

Yardım etme davranışı birçok kavramla ilişkilidir. Bunlar; yardım etme davranışı ile birlikte özgecilik, empati, gönüllülük kavramları ve bunların hepsini kapsayan “prososyal davranışlar” çatısıdır. “Hiyerarşik olarak prososyal davranışlar bir üst şemsiye, yardım etme davranışı ile özgecilik onun alt kategorisinde düşünülebilir” (Düzgüner, 2019; 366). Aşağıda yardım etme davranışı ile ilgili kavramlar ele alınmaktadır.

Prososyal davranışlar

Bireylerin başka insanlara yönelik faydalı olma isteği, nezaket, sadakat, insanlara önem ve değer verme, şefkat, ihtiyaçlarını gidermeye çalışma gibi olumlu duygu, düşünce ve davranışlar prososyal davranışlar başlığı altında incelenmektedir. Prososyal davranışlar gönüllü, insanlarla işbirliği içinde karşılık beklemeden, empati ile yapılan davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Ağır, 2017:5; Düzgüner, 2019:366; Karadağ ve Mutafçılar, 2009; Manesi vd., 2017; Mateer ve Willover, 1994; Van Dyne vd., 1994; Yavuzer, 2017:107; Zimbardo ve Gerrig, 2012:53).

Özgecilik

Özgecilik, bir kişinin kendi için bir yarar beklemeden başkasına faydalı olmak istemesi ve bu yönde davranışta bulunması (Tekeş ve Hasta, 2017:57) anlamına gelmektedir. Bazı kaynaklarda yardım etme davranışı ve özgecilik birlikte ele alınmakta, özgecilik şöyle tanımlanmaktadır: “olumsuz olaylar yaşayan, sorunları olan ve çözüme ihtiyaç duyan insanların veya hasta/yaşlı kişilerin, gereksinimlerini karşılamaya çalışmak üzere yardıma koşma davranışıdır. Yardım sadece maddi değil manevi yönde de destek olma, zaman ve bedensel güç kaynağını kullanmayı içerir” (Ümmet vd., 2013:313). Diğergamlık olarak da bilinen özgecilik (Tekeş ve Hasta, 2017:57) davranışı, dayanışma, işbirliği, hayır kurumunda çalışma, gönüllülük gibi çok boyutlu yardım davranışını içerir (Benson vd., 1980: 85–88).

Gönüllülük

Gönüllülük; bir kişinin bir işi yapmak için herhangi bir sorumluluğu olmasa bile, isteyerek yapması anlamına gelmektedir (Tekeş ve Hasta, 2017). Yardım etme içtenlikle isteyerek, başkalarının yaşadıklarına duyarlı olarak, karşılık beklemeden, samimiyetle, gönüllü olarak yapılan bir faaliyettir (Unger, 1991; Wilson, 2000). Gönüllü faaliyetlerin motivasyonu ise empatidir (Batson, 2010).

Empati

Empati, genel tanımıyla bireyin kendi dışındaki insanların yaşadıklarını kendi yaşadığında nasıl algılıyor ve hissediyorsa aynı şekilde anlamlandırabilmesidir. Kendisini başkasının yerine koyabilen, başkasının yaşadığı olumsuz olayı hisseden ve azaltmak isteyen birey “empatik uyarılma” (Hoffman, 1978; 227–228) hissetmektedir. Empati duyan insan diğerlerinin acılarına karşı “bilişsel farkındalık” içerisindedir; diğer insanların içinde bulunduğu durumu kendi deneyimliyormuş gibi algılamakta ve duygusal tepki geliştirmekte (Tekeş ve Hasta, 2015:59), başkalarının sorunlarına acılarına, üzüntülerine karşı duyarlılıkla çözüm için yardımcı olmak istemektedir (Karadağ ve Mutafçılar, 2009: 49–50).

3. Yardım Etme Davranışının Motivasyonu

Bir kişiyi diğerine yardım etmeye yöneltenin ne olduğuna dair çeşitli görüşler vardır. Bu görüşler arasında doğuştan gelen iyi olma duygusu (Goleman, 2007:259), empatik uyarılma (Hoffman, 1978: 227–228), içinde bulunulan toplumun kültüründen öğrenme (Carlo ve Randall, 2002:33; Gormley, 1996:582), dini değerlerden öğrenme (Schwartz ve Meisenhelder, 2003) yer almaktadır. Aşağıda yardım etmenin motivasyonu ile ilgili görüşlere yer verilmektedir.

Yardım etme davranışının motivasyonu olarak empati

Empati ve yardım arasındaki ilişkiyi inceleyen Batson (2010), empatinin bireyin kendi yaşadıklarının başkasını anlamada ve başkasının yerine üzülmeye güçlü bir his olduğunu ortaya koymaktadır. Empati kişiyi başkasına destek olma ve yardım etmeye yöneltmektedir. Bu isteğin kaynağı da anlamak ve içselleştirebilmektir. Yardım etmek isteyen kişi herhangi bir dışsal baskı altında değildir; yardım ettiği kişiden bir karşılık beklememektedir (Batson, 2010). Bu bağlamda yardım etme davranışının motivasyonu, empatidir; yani insanların yardıma ihtiyacı olduğunu görebilmek, hissedebilmek, kendini onların yerine koyup, onlar için bir şeyler yapmayı istemektir (Bahadır, 2011: 128-129; Batson vd., 2005: 488-489; Dovidio vd., 1990). İhtiyacı olan bir kişiye şefkat ve sevecenlik duyguları hissetmek yardım etme davranışının kaynağı olabilir (Batson, 2010: 339; Yavuzer, 2017:112). Goleman'a (2007) göre empati yapabilme, doğuştan gelen bireysel bir özelliktir, insan doğuştan iyi olmaya eğilimlidir. Goleman bu durumu şu sözleriyle ifade etmektedir; "sosyal beyin yardımseverlik, hayır işleri ve şefkatli davranışlara yönelik, içimizde doğuştan var olan bir rehberlik sistemi gibi çalışır. Çağımızın çıplak sosyal ve ekonomik gerçeklikleri göz önüne alındığında, bu sevecen sosyal zekâ, duyarlılığının daha da büyük bir getirisi olabilir" (Goleman, 2007:259).

Yardım etme davranışının motivasyonu olarak kültür

Yardım etme davranışının ortaya çıkışı ile ilgili bir diğer görüş bireyin yardım etme gibi duygu düşünce ve davranışları içinde yetiştiği çevreden öğrenmiş olmasıdır. Başta aile olmak üzere, bireyin içinde yetiştiği kültür yardım etme davranışını teşvik ediyorsa çocuk çevresini gözlemleyerek sosyal öğrenme yoluyla davranışı kazanmakta ve içselleştirmektedir (Carlo ve Randall, 2002:33; Gormley, 1996:582).

Yardımlaşma, ihtiyaç sahibini gözetme gibi davranışları, kültüre etki eden dini inançlar teşvik etmektedir. Bazı çalışmalar başkalarına karşı duyarlı olma, şefkatli/merhametli olma, yardım etme davranışını benimsemeye dini inancın motive etme rolünü vurgulamaktadır (Saroglou vd., 2005; Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000: 71).

Post (2011), dini inanca sahip olmanın yardım etme yoluyla psikolojik iyiliğe katkıda bulunabileceğini şu şekilde ifade etmiştir; "insanın bencil ve aç gözlülüğü kendine bakmanın iyi bir yolu değilken; şefkat ve başkalarına iyi davranmak, iyilik yapmak bireyin kendini iyi hissetmesi için başarılı yöntemlerden biri olabilir" (Post, 2011: 826). Benzer bir görüşle Piff vd. (2015) yaptığı çalışmada William James'in "dinin insana büyük bir şeyin parçası olduğu hissini yaşattığı" ile ilgili düşüncesine atıfla; "din kişinin kendisinden daha büyük bir şeyin parçası olma hissi verir, bu sebeple başkalarına yardım etme davranışının psikolojik süreçlerini destekliyor olabilir" görüşünü öne sürmüştür.

İnançların yardım etmeyi teşvik etmesi, inançlı kişilerin bu yöndeki davranışlarını motive etmektedir.

İslam dini iyi bir insan olmak için yardım etmeyi öngörmektedir, birbirine destek olma, yardımlaşma gibi prososyal değerleri tavsiye ve teşvik etmektedir (Akyüz, 2014; Ayten, 2009; Baycar, 2017; Fersahoğlu, 2014; Güner, 2005; Kaya, 2013). Bu bağlamda dini tavsiye olan "infak" kavramı, karşılıksız maddi yardımda bulunma, başkalarına gönüllü olarak yararlı olma gibi anlamları içerir. Bu kavram yardımlaşmadan daha geniş içeriğe sahiptir, toplumun fertlerine karşı sevgi ve saygı ile davranmayı (Kıyak, 2017: 250), selamlaşma gibi manevi iyilikleri de kapsayacak şekilde (Kaya, 2013: 310) tanımlanmıştır. Bu yönüyle dini inanç başkalarının ihtiyaçlarını düşünme noktasında motivasyon sağlamak ve empatik eğilimleri artırmaktadır (Ayten, 2009:166-168).

4. Yardım Etmenin İşlevsel Yönü

Ruh ve beden sağlığı arasında ilişki olduğu birçok çalışma ile desteklenmiş ve uzun süredir kabul edilmiş bir durumdur. Başkalarına karşılığında bir şey beklemeden yardım etme psikoloji ve beden sağlığını olumlu yönde etkileyen davranışlar arasındadır. Başkalarına yardım etmek sadece yardım edilen için iyilik getiren tek yönlü durum olarak değerlendirilmemektedir. Yardım eden kişi bu davranışı, yardım ettiği kişiden bir karşılık beklemeden yapsa da bu davranışın kişiye de faydası vardır. Birine yardım etmiş olmanın verdiği huzur, mutluluk, bir şeyi tamamladığını hissetme gibi düşünce ve duygular, olumlu ruh ve beden sağlığını beraberinde getirir, bu bağlamda başkalarına yardım etme, kişinin kendine de yardım etmesidir (Post, 2005) denilebilir. Yardım etmenin psikolojik kazanımlarından biri kişinin kendini çok iyi hissettirmesi ve içsel ödül almasıdır (Post, 2005). Karşılık beklemeden yardım etmenin ödülü iyi bir insan olmaktır. Başkalarına yardım etme deneyimi sosyal rol kazandırmakta, anlam ve öz değer duygusunu artırmakta ve sağlığa iyi gelmektedir (Post, 2011:825). Kaygılı bireylerde başkalarına gönüllü yardım etme, ilgili ve nazik olma gibi prososyal davranışlar depresyon ve kaygının azaltmasına ve olumsuz duygularla başa çıkmaya destek olmaktadır (Alden, 2013; Snippe vd., 2017:8).

Yardım etme bireyi mutlu ederken beyinde şu yolu izlemektedir; başkalarına yardım etmek beyindeki ödül sistemini aktive eder ve beyin oksitosin, serotonin ve dopamin salgılamasını sağlar. Bu hormonlar iyi hissetmeyi artırır ve stres hormonu kortizolün etkisini ortadan kaldırır (Dossey, 2018; Moll vd., 2006; Waytz vd., 2012). Bu sayede yardım eden kişiler kendilerini iyi hissetmektedirler. Yardım edince hissedilen tatmin edici duygular sosyal bağları ödüllendirmeye ayarlı oksitosin hormonu sayesinde

yaşanmaktadır. Psikologlar bu nedenle bu duyguları “helper’s high” (yardım etmeden dolayı yükselen oksitosin, serotonin ve dopamin hormonlarıyla coşkulu durum içine girme) olarak adlandırmaktadır (Van Der Linden, 2011: 6-26-27; Dossey, 2018). Araştırmacılar, helper’s high olarak tanımlanan bu durumun, başkalarına yardımcı olmaktan dolayı “çok iyi, güçlü, olumlu, coşkulu” hissettirmekten daha fazla etkileri olduğunu tespit etmişlerdir. Yardım eden kişilere yapılan biyokimyasal analizler vücudun bağıışıklık fonksiyonunda olumlu değişiklikler ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra stres hormonlarının azaldığı, kan basıncının düzene girdiğı, kalp sağlığına olumlu etkileri bulgulamışlardır (Brown vd., 2003; Dossey, 2018; Herzog vd., 1998; Hunter ve Linn, 1981).

Bazı araştırmacılar “Yardım etme yardım eden kişi için her zaman olumlu mudur?” sorusuna cevap aramışlardır. Literatürde başkalarını düşünmenin, iyilik yapma isteğinin başkaları tarafından onaylanma, beğenilme, sevilme ihtiyacından kaynaklandığı; dolayısıyla motivasyonunun bencil olduğu (Horney, 1991:45) görüşüne yer verilmiştir. Yardım etmenin kişinin kendi yardım etme kapasitesini aştığı, yardım etmeyi kendine vakit ayıracak, eğlenecek şekilde dengede tutamadığı, hayatına zaman ayıramama gibi durumlarda veya yardım etme eylemi başarıya ulaşmadığında yardım eden kişide stres, tükenmişlik, vb. olumsuz duygular yaşayabilir (Post, 2011:816). Bu nedenle yardım etmek isteyen kişilerin dikkatli olması gereken noktalar şu şekilde tespit edilmiştir:

- * *Yardımcı olurken yardım edilen kişinin sorunlarını içselleştirmemek,*
- * *Karşıdaki kişinin hayatı ile kendininkini net bir biçimde ayırt edebilmek,*
- * *Ne kadar çabalsak da bazı şeyleri düzeltemeye gücümüz yetemeyeceğinin farkında olmak, Kişinin psikolojik açıdan kendini iyi hissedeceği, inanç ve kabullerine uygun manevi uygulamalar yapması,*
- * *Yardım etmenin içerdiği anlamı zihinde tutmak,*
- * *yaşamı dengede tutmak,*
- * *Duygusal tepkileri düzenlemek” (Post, 2011:816).*

5. Yöntem

Aşağıda araştırmının modeli, çalışma planı, çalışma grubu, veri toplama süreci, geçerlilik ve güvenilirlik, verilerin analizi ve yorumlanması ile ilgili bilgiler verilmektedir.

Araştırmının modeli

Araştırmının çalışma planı, çalışma grubu, veri toplama süreci, geçerlik ve güvenilirlik verilerin analizi ile ilgili bilgileri bu bölümde yer almaktadır. Çalışmaya başlamadan önce, gerekli olan etik kurul izni alınmıştır.

Çalışma planı

Bu çalışma, pandemi başlarında her insanın düşündüğü, çevresiyle konuştuğu “Kendimizi korumak için ne yapacağız? ve Çevremiz için ne yapabiliriz?” soruları ile şekillenmeye başlamıştır. Pandemi süreci ilerlerken insanlar yakınlarını telefonla arayarak destek olma, yiyecek ilaç vb. götürme yoluyla yardımlaşma tüm dünyada görülmeye başlamıştır. Sosyal medyada yardım edilen ve eden kişilerin olumlu duygularını paylaşımları üzerine bu konunun prososyal davranışlar başlığı ile çalışılması düşüncesi filizlenmiştir. İnsanlarla görüşmenin pandemi süreci nedeniyle kısıtlı olması çalışma grubu oluşturmak için zorlayıcı görünmüştür. Polis olarak görev yapmakta olan arkadaşlarla pandemi üzerine konuşulurken, Emniyet Müdürlüğü bünyesinde yardım etme ile ilgili birimler oluşturulduğu ve severek çalışıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Böylece yardım etmenin etkileri ile ilgili görüşme yapılabilecek, ulaşılabilecek bir grup olduğu dikkat çekmiştir.

Çalışma grubu

Bu araştırma pandemi süreci devam ederken yürütülmüştür. Bu süreçte düzenli olarak çalışan gruptan biri olduğu ve arkadaş çevresi aracılığıyla erişim sağlamak daha mümkün olduğu için Aksaray İl Emniyet Müdürlüğü'nün salgın/pandemi ile ilgili çeşitli birimlerinde çalışan, yardım etme davranışlarında bulunan polis memurları ile çalışılmıştır.

Çalışma grubunun belirlemede “amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde katılımcılar, araştırmanın amacına probleminin uygun niteliklere sahip olan kişiler arasından seçilmektedir (Büyüköztürk vd., 2022: 92–95). Araştırma için çalışma grubunun temel ölçütü; yardım etme davranışı gösteren polis memurlarıdır. Çalışma grubuna araştırmaya gönüllü olan polisler dahil edilmiştir. Seçim kriteri olarak gönüllü olmaları dikkate alınmıştır. Soruları içeren form Aksaray İl Emniyet Müdürlüğü'nün salgın/pandemi ile ilgili çeşitli birimlerinde çalışan ve yardım etme davranışlarında bulunan polis memurlarına mail yolu ile iletilmiştir. Gerekli görürlerse telefon, zoom ile iletişim kurabilecekleri bilgisi verilmiştir. Toplamda 15 polis memurunun görüşleri temel analiz için yeterince detaylı ve uygun görülmüştür.

Veri toplama süreci

Doldurmaya dayalı testler ve anketlerdeki sınırlı bilgi edinilmesini önlemesi açısından nitel araştırma türleri önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çalışmada veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmanın amacının ve nasıl yürütüleceğinin açık bir şekilde belirtildiği, yarı yapılandırılmış 3 soruyu içeren yazılı görüşme formu kullanılmış olup uygulamalar için ne kadar

dakika/zaman ayıracakları kendilerine bırakılmıştır. Her bir veri formuna numara verilmiştir. Etik duyarlılık gereği katılımcıları isim ve soy isimleri kullanılmamış katılımcılar; “katılımcı” ifadesi kısaltılarak “K” şeklinde ve K1, K2,.. K6 ... K15.. olarak kodlanmıştır. Cinsiyet gibi başka değişkenler anlamlı bir fark oluşturmadığı için kodlama sürecinde dikkate alınmamıştır.

Yardım etme davranışını ve psikolojik etkilerini tespit etmek için şu 3 soru yöneltilmiştir;

1. Pandemi süreci sizi nasıl etkiledi, duygu, düşünce ve davranışlarınızı paylaşmısınız?
2. Bu süreçte insanlara (örneğin hasta, karantinada vb. dışarı çıkamayan kişiler gibi) yardımcı oluyor musunuz, ne tür yardımlar?
3. Yardım etme ile ilgili duygu ve düşünceleriniz nelerdir?

Geçerlilik ve güvenilirlik (çalışmanın inandırıcılığı)

Guba ve Lincoln (1982) iç ve dış geçerlilik, güvenilirlik ve objektifliği sağlamak için geleneksel rasyonalist kriterlere benzer bir biçimde nitel çalışmalar için inandırıcılığın (trustworthiness) sağlanmasında nitel çalışma yöntemine uygun kriterler önermiştir. Bu kriterlerin belirlenmesinde ise bulguların; doğruluk değerinin, uygulanabilirliğinin, tutarlılığının ve tarafsızlığının belirlenebilir olması için 4 başlık belirlemiştir. Araştırmanın inandırıcılığını bu başlıklar altında inceleyebileceğini önerilmiştir. Bu başlıklar; “inanılabilirlik (credibility), güvenilebilirlik (dependability), onaylanabilirlik (confirmability) ve aktarılabilirlik (transferability)” tir (Guba ve Lincoln, 1982:376). Bulguların inandırıcılığı için bu başlıkların içeriklerinden birkaçının sağlanmasını önerilmektedir. (geniş bilgi için bkz. Guba ve Lincoln, 1982).

Sonuçların inandırıcılığını sağlamak için şu şekilde bir yol çizilmiştir;

Bu çalışmada iç geçerliği sağlamada inanılabilirlik (credibility) için objektiflik kullanılmıştır (Guba ve Lincoln, 1982: 377). Araştırmacının “hiçbir yönlendirmede bulunmayacağı, çalışmanın yardım etme konusunda bilimsel veriler elde etme amacıyla yapılacağı, araştırmanın amacı, katılımcı bilgilerinin etik ilkeler gereği gizli kalacağı” bilgisi objektif veri elde etmek amacıyla katılımcılara duyurulmuştur. Yine iç geçerliği sağlamak için katılımcı teyidi alınmıştır. Çalışma bittikten sonra tesadüfi seçilen 3 katılımcıya bulgularla ilgili bilgi sunulmuştur, bulgular katılımcılar tarafından teyid edilmiştir.

Sonuçların inandırıcılığını artırmada güvenilirlik (dependability) sağlamak için yardım etme konusunu içeren çalışmaların benzer sonuçlarına yer verilmiştir. Yine güvenilirliği artırmak için alan uzmanlarından bilgi alınmıştır. Görüşme sorularının hazırlanmasında

soruların kolaylıkla anlaşılması, yönlendirici olmaması gibi ilkelere dikkat edilerek (Guba ve Lincoln,1982: 378–379) güvenilirlik arttırılmaya çalışılmıştır.

Sonuçların inandırıcılığını arttırmada onaylanabilirlik (confirmability) sağlamak için (Guba ve Lincoln,1982: 379) araştırma konusunun seçilme nedeni ve süreci ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Verilerden elde edilen sonuçların birbirleriyle ve alan yazınla ilişkilendirilerek rapor edilmesi, bulgular kısmında görüşme yapılan polis memuru katılımcıların kendi ifadelerini doğrudan alıntılar yapılması ile araştırmanın onaylanabilirliği yükseltilmeye çalışılmıştır.

Inandırıcılığı sağlamada dış geçerlilik için nitel çalışmalarda aktarılabilirlik (transferability) kullanılmaktadır (Guba ve Lincoln, 1982: 379). Bu çalışmada sonuçların başka çalışmalara aktarılabilirliğini sağlamak için örneklem seçiminin nasıl yapıldığı ve katılımcılarla ilgili bilgi verilmiştir. Böylece bu çalışmanın sonuçlarının benzer özellikteki gruplarda görülebileceği, sonuçların aktarılabilir olabileceği ifade edilmiştir.

Verilerin analizi ve yorumlanması

Bilgiler yazılı olarak, mail aracılığı ile elde edilmiştir. Elde edilen bilgiler “betimsel ve içerik analizi teknikleri” ile çözümlenmiştir. Görüşme sorularından temalar ve kodlar elde edilmiştir. “Betimsel analiz; sonuçların, önceden belirlenmiş temalara göre özetlenerek yorumlandığı, katılımcıların ifadelerine doğrudan alıntılarla yer verilen, elde edilen bulguların neden sonuç ilişkileri gözeterek yorumlandığı bir analiz tekniğidir” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256). İçerik analizinde ise; “betimsel analiz ile elde edilen verileri açıklamak üzere kavram ve ilişkiler elde edilmeye çalışılır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259). Her iki analiz tekniği kullanılarak bulgular çözümlenmiştir.

6. Bulgular

Bu bölümde polis memurlarına yöneltilen soruların cevapları temalar oluşturularak ve ilgili temalara ait kodlar oluşturularak çözümlenmiştir. Aşağıda pandemi sürecinde yaşanan duygu, düşünce ve davranışları tespit etmeye yönelik 1. soru ve bu soruya ait tema ve kodlara ait tablo yer almaktadır.

1.Pandemi süreci sizi nasıl etkiledi, duygu, düşünce ve davranışlarınızı paylaşır mısınız?

Tablo 1. Pandemi Sürecinin Duygu, Düşünce ve Davranışlar Üzerine Etkileri Teması

Kodlanmış Duygu, Düşünce ve Davranışlar	Katılımcılar	f
Kaygı	(K1, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K13)	11
Üzüntü	(K1, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15)	14
Korku	(K1, K10, K14, K13)	4
Belirsizlik	(K1, K3, K5, K6, K8, K10, K11, K12, K15)	9
Tükenmişlik	(K3, K5, K6, K8, K11)	5
Çaresizlik	(K1, K3, K8, K10)	4
Engellenme	(K1, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15)	14

Katılımcıların pandemi süreci ile ilgili duygu düşünce ve davranışlarına dair tema 7 başlıkta kodlanmıştır. İfade edilme sıklığı bakımından frekans dağılımı Kaygı (f= 11), üzüntü (f=14), korku (f=4), belirsizlik (f=9), tükenmişlik (f=5), çaresizlik (f=4), engellenme (f=14) şeklindedir.

Bu çalışmada tespit edilen duygu ve düşüncelere dair örnek ifadeler aşağıdaki gibidir;

Kaygı, üzüntü ve korku içeren örnek katılımcı ifadeleri şu şekildedir:

“Aslında etkilemedi, yıktı geçti desek daha doğru olur herhalde. Bu süreç eşimi, çocuğumu benden ayrı bıraktı. Çok bunaldım ve artık bu durumdan kurtulmak istiyorum. Çocuğumu öperken korkuyorum. Bu dönem bana korku ve endişeyi bir arada yaşattı”. K1

“Görmesem kesinlikle inanmayacağım veya inanamayacağım ama tam da içerisinde bulunduğumuz durum. Korku, hüznün ve endişe yumağı her geçen gün büyüyerek ve hızlanarak devam ediyor. En ufak yanlış bir hareketimizin insanların hayatına sebep olacağı bir dönemden geçiyoruz. Artık hiç olmadığı kadar korkuyorum”. K13

Belirsizlik ve çaresizlik duygusuna örnek ifadeler aşağıdadır:

“Neredeyse 2 sene geçti. İnsanın ne yapacağını bilememesi, nasıl davranacağını öngörememesi maalesef bir süre sonra kısır döngü haline geliyor. Bu durum psikolojimi bozdu”. K8

“Evlerimizde hapis hayatı sürdük ve bu şekilde devam ediyoruz. Sonu gelmez bir tünel ve karanlık... Artık tünelin ucunu ve o ışığı görmek istiyorum. Sürecin beni olumlu etkilediğini söylemek mümkün değil”. K15

Tükenmişlik duygusuna örnek ifade aşağıdadır:

“Her şeyden korkar hale geldim. İnsanlarla konuşurken bile kaçır olduk. Sarılmalı, kucaklamalı, öpülmeli ve koklamalı sohbetlerimizin yerini telefonda yaptığımız görüntülü konuşmalar aldı. Ben bu durumun bitmesini istiyorum. Aksi halde psikolojik olarak tükendiğimi hissediyorum. Diğer insanların da benden farklı olduğunu düşünmüyorum”. K11

Engellenme duygusuna örnek ifade aşağıdadır:

“Süreç beni olumsuz etkiledi. En sevdiğim insanlara bile sarılamadım. Aile, arkadaş ve iş ortamlarında insanlardan uzak durmak beni yalnızlaştırdı”. K4

Aşağıda pandemi sürecinde ne şekillerde yardım davranışında bulunulduğuna yönelik 2. soru ve bu soruya ait tema ve kodlara ait tablo yer almaktadır.

2. Bu süreçte insanlara (örneğin hasta, karantinada vb. dışarı çıkamayan kişiler gibi) yardımcı oluyor musunuz, ne tür yardımlar?

Tablo 2. Pandemi Sürecinde Başkalarına Yardım Etme Şekilleri Teması

Kodlanmış Yardım Davranışları	Katılımcılar	f
Yiyecek, ilaç vb. götürme	(K1,K2,K3,K4,K5,K6,K7, K8, K9, K10, K11, K12,K13,K14,K15)	15
Telefonla arama	(K1, K7, K8, K11, K13)	5

Katılımcıların pandemi süreci ile ilgili başkalarına yardım etme şekilleri teması 2 başlıklı kodlanmıştır. İfade edilme sıklığı bakımından frekans dağılımı yiyecek vb. götürme (f= 15), telefonla arayarak destek olma (f=5) şeklindedir.

Yiyecek ilaç vb. götürme ile ilgili örnek ifadeler:

“Genelde alışveriş yapıp istenilen ne ise teslim ediyoruz. İşimiz gereği vatandaşlarımıza yardımcı oluyoruz. İş haricinde de yardımcı olduğum insanlar var, karantinada olduğunu bildiğim kim varsa arayıp eksikleri var mı diye soruyorum”. K6

K6

“İşimiz gereği bunu her zaman yaptık ve yapmaya da devam ediyoruz. İş dışında da yine etrafımdaki insanlara yardım ediyorum. Hasta olan ve dışarı çıkamayan birçok insan var ve bu insanlara yardım etmek hepimizin vazifesi. Bende bu vazifemi yerine getiriyorum. İhtiyacı olanlara istediklerini götürüyorum. Bunlar genelde gıda ve türevleri oluyor”. K10

“Genelde gıda, temizlik malzemesi gibi temel ihtiyaçlar isteniyor. Ne yapacağını bilemez bir halde eve kapanmak yerine bir şeyler yapabilmek iyi bir şey. Birçok meslek grubundan insan, arkadaş tanıyoruz. Bir şey yapamamak onları üzüyor. Biz mücadelenin bir yerinden başladık”. K13

Telefonla arama ilgili örnek ifadeler şu şekildedir:

“Tabii ki yardımcı oluyorum. Uzakta olanlar ile telefonda görüşüyorum destek oluyorum...”. K7

“.... Görüşmemin mümkün olmadığı durumlarda ise telefon ile arayıp yakınlarıma destek oluyorum”. K8

Aşağıda pandemi sürecinde insanlara yardım etmekle ilgili duygu ve düşüncelere yönelik 3. soru ve bu soruya ait tema ve kodlara ait tablo yer almaktadır.

3. Yardım etme ile ilgili duygu ve düşünceleriniz nelerdir?

Tablo 3. Yardım Etme Davranışının Yardım Eden Üzerindeki Etkileri Teması

Kodlanmış Duygusal ve Fiziksel Etkiler	Katılımcılar	f
Huzur	(K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15)	15
Mutluluk	(K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15)	15
Güven	(K2, K7)	2
Psikolojik ve fiziksel açıdan güçlü hissetme	(K1, K4, K5, K13)	4
Kontrol	(K3, K5, K6, K13)	4
Empati	(K1, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K11, K13)	10
Motivasyon	(K3, K14)	2
Anlam bulma	(K5, K7, K13)	3

Katılımcıların pandemi sürecinde başkalarına yardım etmenin ne hissettirdiği ile ilgili tema 8 başlık altında kodlanmıştır. İfade edilme sıklığı bakımından frekans dağılımı huzur (f= 15), mutluluk (f= 15), güven (f=2), güçlü hissetme (f=4), kontrol (f=4), empati (f=10), motivasyon (F2) anlam bulma (f=3), şeklindedir.

Huzur ve mutluluk duymayı içeren örnek ifade şu şekildedir:

“Ben bu insanlara yardım ederken bir an bile yorulduğumu hissetmiyorum. Bu insanların teşekkürleri ve teveccühleri beni fazlası ile mutlu ve memnun ediyor. Görev başında olmasam bile yine aynı şekilde insanlara yardımcı oluyorum”. K12

Güven duymayı içeren örnek ifade şu şekildedir:

“Salgına karşı önlem alarak, karantinadaki insanlara yardım ederek sağlıkçı arkadaşlara daha kolay da olsa katıldığımız bu mücadelede bir şeyler yapabildiğime inanıyorum”. K13

Psikolojik ve fiziksel açıdan güçlü olmayı içeren örnek ifadeler şu şekildedir:

“Yardım ettiğim zaman daha güçlü olduğumu hissettim. Fiziksel olarak, psikolojik olarak bu dönemde hazır olmam gerekiyor ve bende bunu başarmak zorundayım. Benim hazır olmam insanların mutluluğu, insanların mutlu olması da benim mutluluğum anlamına geliyor. Yardımlaşarak bir ve beraber olmak içerisinde bulunduğumuz durumdan daha çabuk kurtulmamıza vesile olacaktır”. K4

“Ben açıkçası kendimi daha iyi ve zinde hissettim. Yardım yaptığım zaman insanların yüzündeki gülümseme bütün yorgunluğumu alıyor. Haliyle mutlu ve huzurlu oluyor insan”. K5

“..... ne yapacağını bilmez haldeydik, yardım etmeye başlayınca enerji doldum birden”. K13

Kontrol duygusu içeren örnek ifade şu şekildedir:

“İnsanlık olarak ne yapacağımızı bilmediğimiz bir durumla karşı karşıyayız. Hastalığa karşı elimiz kolumuz bağlı. Yardımlaşarak hastalıkla savaşmada bir adım attık. Birbirimize destek olarak hastalığa karşı durmamız lazım. Açıkçası yardım ederken mutlu olduğumu hissettim. Ne yapacağını bilmez haldeydik, yardım etmeye başlayınca enerji doldum birden. İnsanların yardımına koşmak, güzel dua ve dileklerini duymak beni hem duygulandırdı hem de mutlu etti. Bilinmezle savaşma yolunda birbirimize destek olarak bir adım attığımızı hissettim. Şunu fark ettim yardım ettiğimiz kim olursa olsun her iki tarafta da gülümseme ve güler yüz hakim oluyor. Sıkıntılarımız bu şekilde azalacak”. K13

Empati hissetme içeren örnek ifade şu şekildedir:

“Hasta olan insanları anlamak ve onların sıkıntısına ortak olmak bile nebze de olsa yüklerini hafifletecektir. Ben de öyle yapıyorum. Empati yapıyorum. Ruhsal durumunu düşünüyorum. Çünkü bu hastalık alışılabilir normal bir hastalık değil. Neye ihtiyaç duyarlarsa da fazlası ile alıp teslim ediyorum”. K11

Motive olma ile ilgili örnek ifade şu şekildedir:

“Hastayken yatakta yatarken ve nefes almaya çalışırken ki halim aklıma geliyor. Birisi bana nefes olsa veya bir ihtiyacımı giderse ne düşünürdüm. Bu şahane değil mi? Ben ayaktayım ve yardım etme sırası bana geldi. Ben bütün varlığımla elimden geleni yapıyorum. Yapmaya da devam edeceğim. Biz bu durumu yardımlaşarak aşabiliriz. Bu duygu muhteşem birşey. İnsana şevk veriyor. Mutlu ediyor ve doğal olarak motive oluyorsunuz. Bir insanın teşekkürü ve minnet duygusu tarif edilemez”. K3

Anlam bulma içeren örnek ifade şu şekildedir:

“Gezegen olarak kötü durumdayız. Hırs öfke bencillik dolu her yer. Belki bu süreçte silkelenip dünyamıza birbirimize kıymet vermeyi öğrenebiliriz”. K5

7. Tartışma

Covid 19 pandemisi, nasıl mücadele edileceği ve ne kadar süreceği bilinmeyen ve tüm insanlığı başta fiziksel ve ruhsal sağlık olmak üzere ekonomi, eğitim ve daha birçok alanı etkileyen ve etkilemeye devam eden bir süreçtir. Bu dönemde pandeminin yol açtığı stres, kaygı, korku, tükenmişlik, çaresizlik, umutsuzluk, kontrol kaybı gibi olumsuz duygu ve düşüncelere dair birçok bulgu ve bu durumla başa çıkma üzerine birçok çalışma literatürde yerini almıştır (Hagger vd., 2020; Israelashvili, 2021; Mazza vd., 2020; Salari 2020; Sanderson vd., 2020; Subölen, 2020; Tükel, 2020; Vinkers vd., 2020; Yazıcı vd., 2021; Zeybek vd., 2020). Bu çalışmanın bulguları bu sonuçlar ile benzer şekildedir. Katılımcıların pandemi süreci ile ilgili duygu düşünce ve davranışlarına dair tema 7 başlıkta kodlanmış ve kaygı, üzüntü, korku, belirsizlik, tükenmişlik, çaresizlik, engellenme olarak tespit edilmiştir.

Pandemi süreci ile ilgili yapılan bir çalışmada pandeminin dinamiklerinin öngörülemezliği karşısında subjektif kontrol kaybı yaşandığı, stres seviyesinin arttığı (Misamer, 2021) tespit edilmiştir. Yardım etme davranışı ile ilgili araştırmalara göre, bireyin stres yaratan durum üzerinde davranışsal, bilişsel ve duygusal kontrolünün olmadığı hissini yaşaması korku ve çaresizliğe neden olmaktadır. Başkalarına yardım etme, kişiye olaylar üzerinde etkili olabileceği düşüncesi sağlamaktadır. Bunun yanı sıra yardım eden kişi yaşamda bir amaca sahip olma ve memnuniyet hisleri kazanmaktadır (De Silva, 2011:6,8,9; Post, 2011: 814; Qiu ve ark. 2020). Başka bir deyişle yardım etme davranışı kontrol duygusu kazandırmakta, olumsuz olaylar üzerinde yapılabilecek bir şeyler olduğu düşüncesini desteklemekte, kaygıyı azaltmakta ve psikolojik sağlığı olumlu yönde etkilemektedir.

Pandemi sürecinde insanların birbirine yardım etmesi ve destek olması psikolojik iyi oluŖa katkı saęlamıŖ, sosyal bağları g¼c¼lendirmiŖtir (Espinosa vd., 2022; Ntontis vd., 2021). Hastalık nedeniyle izole edilmiŖ kiŖilere yiyecek, ilaç vb. g¼t¼r¼lmesi, iletiŖim kurulması onları tamamen yalnız hissetmekten korumuŖtur (Rietschlin, 1998). BaŖkalarına yardım etme davranıŖı yardım eden kiŖiye anlam ve amaç duygusu kazandırmakta daha iyi hissetmesini sağlamaktadır (Post, 2011: 814).

Bu araŖtırmadan yukarıda geçen birçok sonucu destekleyen bulgular elde edilmiŖtir. Katılımcıların pandemi sürecinde baŖkalarına yardım etmenin ne hissettirdiği ile ilgili tema 8 baŖlık altında kodlanmıŖtır. Belirlenen sekiz ana tema; huzur, mutluluk, g¼ven, g¼l¼ hissetme, kontrol, empati, motivasyon ve anlam bulma olarak tespit edilmiŖtir.

Yardım etme, ruh ve beden sağlığı iliŖkisi ¼zerinde yapılmıŖ literat¼r alıŖmaları, yardım etmenin nitel bir alıŖma olan bu alıŖmadan çok daha fazla olumlu boyutu olduğunu g¼stermektedir. Yardım etme sonucunda stres hormonları azalmakta, beynin ¼d¼l sistemi devreye girmektedir ve baęıŖıklık sistemi g¼c¼lenmektedir. Yardım eden kiŖilerin ruh ve beden sağlığı olumlu y¼nde geliŖmektedir (Dossey, 2018; Van Der Linden, 2011).

Yardım etme davranıŖı toplumsal ve bireysel y¼nleriyle birçok alıŖmanın konusu olmuŖtur. Toplumsal açıdan yardımlaŖmanın faydalı olduğu, yardım eden bireyin fiziksel ve ruhsal sağlığının iyi y¼nde geliŖtięi birçok alıŖmanın ortak bulguları arasındadır. Yardım etmenin bireyin kendi maddi–manevi sınırlarını zorlamayacak Ŗekilde olmasının gerekliliği literat¼rde yer alan en ¼nemli tespitlerdendir.

8. Sonuç

Pandemi, bu s¼reci yaŖayan herkes için ¼rk¼t¼c¼, ŖaŖırtıcı ve endiŖe verici olmuŖtur denilebilir. Belirsizlik karŖısında yaŖanılan çaresizlik, ne yapacağını bilememe gibi duygular kaygı ve endiŖeye yol amıŖtır. S¼recin baŖında sadece sağlık camiasının baŖa çıkma yolunda çaba verdiği pandemiye karŖı m¼cadele y¼ntemleri geliŖtirilmiŖ, kısıtlamada ihtiyaç sahiplerine yardım ulaŖtırma, ¼nemli bir m¼cadele yolu olmuŖtur.

AraŖtırmaya katılan katılımcı g¼r¼Ŗlerinden elde edilen sonuçlara g¼re pandemi s¼reci insanlara ¼z¼nt¼, korku, belirsizlik, t¼kenmiŖlik, çaresizlik, engellenme gibi duygular hissettirmiŖtir. Katılımcılara pandemi sürecinde ihtiyaı olan kiŖilere ne Ŗekilde yardım ettikleri sorulmuŖ, yiyecek, ilaç vb. g¼t¼r¼yerek, nasıl olduklarını sormak için telefon g¼r¼Ŗmeleri yaparak destek vermeye alıŖtıkları y¼n¼nde veriler elde edilmiŖtir. Yardım etme davranıŖında bulunmanın ne hissettirdiği sorusunun cevaplarından ise; huzur,

mutluluk, güven, güçlü hissetme, kontrol duygusu, empati, motivasyon, anlam bulma bulguları elde edilmiştir.

Pandeminin psikolojik etkileriyle başa çıkmada yardım etme davranışının insanlara olumlu yönde katkıları olduğu bu çalışmanın sonucu olarak söylenilebilir.

Bu sonuca dayalı olarak; yardım etme davranışının günlük yaşamdaki ve özellikle kriz durumlarındaki sosyal ve bireysel faydaları göz önünde bulundurulduğunda toplumda yardım etme davranışının teşvik edilmesi önerilebilir.

Kaynaklar

- Ağır, M. (2017), Sınıf İçi Sosyal Uyum Davranışlarına Yönelik, Pro-Sosyal Davranışların Kazanımına İlişkin Grup Rehberliği Örneği, *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 1-32.
- Akyüz, İ. (2014), The Effect of Religious Practices in Islam to the Social Solidarity, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 25(1), s.461-482.
- Alden, L.E. ve Trew, J.L. (2013), If It Makes You Happy: Engaging in Kind Acts Increases Positive Affect in Socially Anxious Individuals, *Emotion*, 13(1), 64-75.
- Ayten, A. (2009), *Pro-Sosyal Davranışlarda Dindarlık Ve Empatinin Rolü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi T.C. Marmara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bahadır, A. (2011), *İnsanın Anlam Arayışı ve Din*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Batson, C.D. (2010), Prosocial Motives, Emotions, and Behavior: The Better Angels of Our Nature, *US: American Psychological Association*, 15-34. <https://psycnet.apa.org>
- Batson, C.D., Schoenrade, P. ve Viginia, P. (1985), *Brotherly Love or Self-Concern? Behavioural Consequences of Religion*, *Advances in the Psychology of Religion*, Brown L. D. içinde (185-208 ss.) New York: Pergamon Press.
- Baycar, A. (2019), Dini ve Sosyolojik Boyutlarıyla Dayanışma-Yardımlaşma Olgusu, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(39), 199-225.
- Benson, P.L., Dehority, J., Garman, L.G., Hanson, E., Hochschwender, M., Lebold, C., ve Sullivan, J. (1980), Intrapersonal Correlates of Nonspontaneous Helping Behavior, *Journal of Social Psychology*, 110, 87-95.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Demirel, F., Akgün, Ö. E. ve Karadeniz, Ş. (2022), *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 32. Basım, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Brown, S., Nesse, R.M., Vonokur, A.D. ve Smith, D.M. (2003), Providing Social Support May Be More Beneficial Than Receiving It: Results from a Prospective Study of Mortality, *Psychological Science*, 14(4), 320-327.
- Carlo, G. ve Randall, B.A. (2002), The Development of a Measure of Prosocial Behaviors for Late Adolescents, *Journal of Youth and Adolescence*, 31(1), 31-44.
- De Silva, D. (2011), *Evidence: Helping People Help Themselves*, London: The Health Foundation, <https://www.health.org.uk/>
- Dossey, L. (2018), The Helper's High, *EXPLORE*. 14(6), 393-399.

- Espinosa, J.C., Anton, C. ve Hinestroza, M.P.G. (2022), Helping Others Helps Me: Prosocial Behavior and Satisfaction With Life During the COVID-19 Pandemic, *Frontiers in Psychology*, 13 (762445), 1–9. doi: 10.3389/fpsyg.2022.762445
- Dovidio, J.F., Allen, J.L. ve Schroeder, D.A. (1990), Specificity of Empathy-Induced Helping: Evidence for Altruistic Motivation, *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(2), s.249–260.
- Düzgüner, S. (2019), Pro-Sosyal Davranışlarda Diğerkâmlığın (Özgecilik) Tanımı Ve Konumu, *Bilimname*, (40), 351–373.
- Eisenberg, Nancy ve Fabes, Richard A. (2006), Prosocial Development, (Ed.: N. Eisenberg, W. Damon), *Handbook of Child Psychology: Social, Emotional, and Personality Development*, 646–719. New York: Wiley.
- Fegert, J.M., Vitiello, B., Plener, P.L. ve Clemens, V. (2020), Challenges and burden of the Coronavirus 2019 (COVID-19) pandemic for child and adolescent mental health: A narrative review to highlight clinical and research needs in the acute phase and the long return to normality, *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 14 (20), 1–11.
- Fersahoğlu, Y. (2001), Yetişkinlerin Din Eğitim ve Öğretiminde Yardım Etme Bilinci, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 0(20), 145–159.
- Goleman, D. (2007), *Sosyal Zekâ İnsan İlişkilerinin Yeni Bilimi*, (Çev.: O. Ç. Deniztekin), İstanbul: Varlık Yayınları.
- González Sanguino, C., Ausin, B., Castellanos, M.A., Saz, J., Lopez-Gomez, A., Ugidos, C. ve Munoz, M. (2020), Mental Health Consequences During The Initial Stage of The 2020 Coronavirus Pandemic (COVID-19) in Spain, *Brain, Behavior and Immunity*, 6(87), 172–176.
- Gormley, K.J. (1996), Altruism: A Framework for Caring and Providing Care, *International Journal of Nursing Studies*, 33(6), s.581–588.
- Guba, E.G. ve Lincoln Y.S. (1982), Epistemological and Methodological Bases of Naturalistic Inquiry, *Educational Communication and Technology*, 30(4), s.233–252.
- Güner, O. (2005), İslam'da Sosyal Adalet ve Dayanışma Erdemi, *Köprü Dergisi*, <https://www.academia.edu/38038233>, (26,5,2022).
- Hagger, M., Keech, J. ve Hamilton, K. (2020), Managing Stress During The COVID-19 Pandemic and Beyond: Reappraisal and Mindset Approaches, *Stress and Health*, 36(3): s.396–401.
- Hasta, D. ve Tekeş, B. (2015), Özgecilik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Nesne Psikoloji Dergisi*, 3(6), s.55–75.
- Herzog, A.R., Franks, M.M., Markus, H.R. ve Holmberg, D. (1998), Activities and Well-Being in Older Age: Effects of Self-Concept and Educational Attainment, *Psychology and Aging*, 13(2), s.179–185.
- Hoffman, M.L. (1978), Toward a Theory of Empathic Arousal and Development, (Ed.: M. Lewis, L.A. Rosenblum), *The Development of Affect Genesis of Behavior* içinde vol 1. (s 227–256). Boston, MA: Springer.
- Horney, K. (2017), *Kendi Kendine Psikanaliz*, İstanbul: Totem Yayıncılık.
- Hunter, K.I. ve Linn, M.W. (1981), Psychosocial Differences between Elderly Volunteers and Non-Volunteers, *International Journal of Aging and Human Development*, 12(3), s.205–213.

- Israelashvili, J. (2021), More Positive Emotions During the COVID-19 Pandemic Are Associated With Better Resilience, Especially for Those Experiencing More Negative Emotions, *Frontiers in Psychology*, 12(648112), s.1-6.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Kuşdil, M.E. (2000), Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı, *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), s.59-76.
- Karadağ, E. ve Mutaflılar, I. (2009), Pro-Sosyal Davranış Ekseninde Özgecilik Üzerine Teorik Bir Çözümleme, *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), s.41-69.
- Kaya, A. (2013), Teorik ve Pratik Açından İnfak ve İsar Ahlakı, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(1), s.305-317.
- Kıyak, A. (2017), İslam'ın Yardımlaşma ve Dayanışma Prensiplerinin Sosyal Hayata Aksettirilmesinde Ahiliğin Rolü: Fütüvvetnâmeler Ekseninde, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5), s.2494-2511.
- Manesi, Z., Van Doesum, N. J. ve Van Lange, P. A. M. (2017). Prosocial behavior, (Ed., Zeigler-Hill ve T. K. Shackelford), *Encyclopedia of Personality and Individual Differences*. New York: Springer.
- Mateer, N.H. ve Willover, D.J. (1994), Teacher Altruism: Implications for Administrators, *Pennsylvania Educational Leadership*, 13(2), s.29-31.
- Mazza, C., Ricci, E., Biondi, S., Colasanti, M., Ferracut, S., Napoli, C. ve Roma, P. (2020), A Nationwide Survey of Psychological Distress Among Italian People During The COVID-19 Pandemic: Immediate Psychological Responses and Associated Factors, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(9), s.31-65.
- Moll, J., Krueger, F., Zahn, R., Pardini, M., Oliveiri Souza, R. ve Grafman, J. (2006), Human Fronto-Mesolimbic Networks Guide Decisions About Charitable Donation, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 103(42), s.15623-15628.
- Ntontis, E., Drury, J., Amlot, R., Rubin, G.J., Williams, R. ve Saavedra, P. (2021), Collective Resilience in the Disaster Recovery Period: Emergent Social Identity and Observed Social Support Are Associated with Collective Efficacy, Well-Being and the Provision of Social Support, *British Journal of Social Psychology*, 60 (3), s.1075-1095.
- Piff, P. K., Dietze, P., Feinberg, M., Stancato, D. M., ve Keltner, D. (2015). Awe, the Small Self, and Prosocial Behavior, *Journal of Personality and Social Psychology*, 108(6), s.883-899.
- Post, S.G. (2005), Altruism, Happiness, and Health: It's Good to be Good, *International Journal of Behavioral Medicine*, 12, s.66-77.
- Post, S.G. (2011), It's Good to be Good: 2011 5th Annual Scientific Report on Health, Happiness and Helping Others, *The International Journal of Person Centered Medicine*, 1(4), s.814-829.
- Qiu, J., Shen, B., Zhao, M., Wang, Z., Xie, B. ve Xu, Y. (2020), A Nationwide Survey of Psychological Distress Among Chinese People in the COVID-19 Epidemic: Implications and Policy Recommendations, *General Psychiatry*, 33(2), s.1-3.
- Rietschlin, J. (1998), Voluntary Association Membership and Psychological Distress, *Journal of Health and Social Behavior*, 39(4), s.348-355.
- Salari, N., Hosseini Far, A., Jalali, R. ve Vaisi Raygani, A. (2020), Prevalence of stress, anxiety, depression among the general population during the COVID-19 pandemic: a systematic review and meta-analysis, *Global Health*, 16(57), s.1-11.

- Sanderson, W.C., Arunagiri, V., Funk, A.P., Ginsburg, K.L., Krych, J.K., Limoswki, A.R., ve Stout, Z. (2020), The Nature and Treatment of Pandemic-Related Psychological Distress,. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 50(4), s.251-263.
- Saroglou, V., Pichon, I., Trompette, L.,Verschueren, M. ve Dernelle, R. (2005). Prosocial Behavior and Religion: New Evidence Based on Projective Measures and Peer Ratings, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 44, s.323-348.
- Schwartz, C.E., Meisenhelder, J.B., Ma, Y. ve Reed G. (2003), Altruistic Social Interest Behaviors Are Associated With Better Mental Health, *Psychosomatic Medicine*, 65(5), s.778-85.
- Snippe, E., Jeronimus, B.F., Aan Het Rot, M., Bos, E.H., De Jonge P. ve Wichers, M. (2017), The Reciprocity of Prosocial Behavior and Positive Affect in Daily Life, *Journal of Personality*, 86(2), s.139-146.
- Subölen, S. (2020), Covid 19 Pandemisi Sürecinde Stresle Baş Etme Yöntemi Olarak Sosyal Medyada Mizah Olgusu: cezmikalorifer ve saykodelipaylaşımlarr İsimli Instagram Hesaplarının Analizi, *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 11(42), s.123-142.
- Tükel, R. (2020), COVID-19 Pandemi Sürecinde Ruh Sağlığı, *Türk Tabipleri Birliği COVID-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu*.s. 617-628. <https://www.ttb.org.tr>
- Unger, L.S. (1991), Altruism As a Motivation to Volunteer. *Journal of Economic Psychology*, 12(1), s.71-100
- Ümmet, D., Ekşi, H. ve Otrar, M. (2013), Özgecılık (Altruizm) Ölçeği Geliştirme Çalışması, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26), s.301-321.
- Van Der Linden S. (2011), The Helper's High: Why It Feels So Good to Give, *Ode Magazine*, 26-27.
- Van Dyne, L., Graham, J.W. ve Dienesch, R.M. (1994), Organizational Citizenship Behavior: Construct Redefinition, Measurement, and Validation, *Academy of Management Journal*, 37(4), s.765-802.
- Vinkers, C.H., Van Amelsvoort, T., Bisson, J.I, Branchi, I., Cryan, J.F, Domschke, K., ve Van Der Wee, N.J.A. (2020), Stress resilience during the coronavirus pandemic, *European Neuropsychopharmacology*, 35, s. 12-16.
- Waytz, A., Zaki, J. ve Mitchell, J.P. (2012), Response of Dorsomedial Prefrontal Cortex Predicts Altruistic Behavior, *The Journal of Neuroscience*, 32(22), s.7646-50.
- Wilson, J. (2000), Voluntering, *Annual Review of Sociology*, 26(1), s.215-240.
- World Health Organization (18 March 2020). *Mental health and psychosocial considerations during the COVID-19 outbreak*. 6 June 2022, Retrieved From: <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/mental-health-considerations.pdf>
- Yavuzer, N. (2017), Bir Pro-Sosyal Davranış Kaynağı Olarak Özgeci Motivasyonun İlgili Alan Yazını Işığında Değerlendirilmesi, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14-1(27), s.105-126.
- Yazıcı, H.A., Tosun, F. ve Özdemir, C.M. (2021), Covid-19 Salgının İlk Aylarında Gözlenen Psikolojik Problemler ve Ruh Sağlığı Uzmanlarının Bu Problemlere Çevrimiçi (Online) Yollarla Müdahale Etmeye İlişkin Deneyimleri, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(4), s.1460-1484.
- Yıldırım A. ve Şimşek H. (2013), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınları.

Zeybek, Z., Bozkurt, Y. ve Aşkın, R. (2020), COVID-19 Pandemisi: Psikolojik Etkileri Ve Terapötik Müdahaleler, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), s.304-318.

Zimbardo, P.G. ve Gerrig, R.J. (2020), Psikolojiye Giriş: Psikoloji ve Yaşam, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Book Review

Kitap Tanıtımı

Received: 18 November 2022

Accepted: 27 December 2022

Published: 31 January 2023

Islamic Commercial Law – Contemporariness, Normativeness, and Competence. Mohamed H. Reda. Leiden: Brill, 2018. 208 pages. Brill's Arab and Islamic Laws Series; Volume 12. ISBN 9789004344419.

Commercial activities have always kept their importance in the history of humanity from ancient times to the present, with its function that accelerates the social transformation beyond meeting the physical needs of people, and in parallel with the radical changes in the production and consumption styles, conventional types of commerce have been subjected to radical changes throughout ages. It should not be difficult to guess that the attitude of the propositions of Islam on commercial law in the face of these changes is subject to some criticism. It is an exploitation of gullible and poor Muslims, an outdated system, a mere imitation trial of the conventional banking system, infeasible, non-normative, and so on, these are some of the criticisms that have been cast towards the Islamic commercial system, mainly from the western fraternity and the proponents of the conventional banking system. Therefore, this book's relativity is in trying to assert the relevancy, competence, and feasibility of Islamic commercial law in the contemporary world of economics.

The book 'Islamic Commercial Law: Contemporariness, Normativeness, and Competence' is a 218-page study that was published in 2015 as a Ph.D. thesis from the University of Montreal. Later, in 2018 Koninklijke Brill NV, Leiden in The Netherlands, republished and copyrighted it. It provides insights into why Islamic commercial law has, for so long, been seen as unpredictable and arbitrary, as well as how it has developed into a modern, consistent, and credible body of law. It also looks at why some conventional western bankers have dismissed Islamic Commercial Law as having an overly simplistic or antiquated outdated theological foundation and challenges those

claims by evaluating the normative legal aspects of the law. This work analyses Islamic law's capabilities to structure new financial instruments and restructure traditional financial products to be more equitable.

The author takes a descriptive and comparative approach to answer the questions of normativeness, relativity, logic, and competency of the Islamic commercial paradigm. More significantly, he compares different commercial and financial derivatives of the conventional banking system with their counterparts or correlative Islamic financial elements to demonstrate the applicability and feasibility of Islamic commercial jurisprudence in our contemporary times. Given the vastness of contemporary commercial grounds and their generic structure, the author did not focus on any specific commercial paradigm, framework, or theory on which to base his arguments. Instead, his approach was more concerned with tackling general essential commercial elements while contrasting them with the core principles of the financial and commercial systems under Islamic discourses. To be more articulate and clear, he compares and contrasts various aspects of French Law since the 1420s to the present with different Islamic classical business transactions that the Quran and the teachings of the prophet have endorsed and with conformity with Islamic principles.

This book is of great importance to students who are more attracted to the field of comparative studies of Islamic jurisprudence and Conventional law; moreover, for researchers who want to be well equipped and versed with information regarding how different facets of financial derivatives under conventional economy correlated with similar elements under the Islamic paradigm can find this piece of work pretty seminal.

The author begins by shedding light on what Islamic Law is and how to make its justification in the contemporary world. He attempts the above by tackling some misconceptions of Islamic jurisprudence as a basis of Islamic Commercial Law. Therefore, at first glance, the discussions on sharia law, its sources, and elaborations of Islamic commercial laws that govern financial transactions are prevalent in this piece of literature. He proceeds by discussing some historical materials concerned with the Islamic commercial industry, when the empire of Islam stretched from Turkestan to the Atlantic Ocean and from the Mediterranean to India, Malaysia, and Indonesia. He argued that there had been some rise and fall in the industry of Islamic commerce. However, modern-day development in the Islamic commercial arena has been more profound in Asia since 1940; as a case scenario, in 1950, Muslim bankers formed credit-free enterprises in Pakistan. The Muslim savings cooperative was established in Malaysia in 1963, and the Egyptian savings project started in 1963, then in 1971 integrated into the

Egyptian Nasser Bank. Sophisticated modern funds have been introduced, and there have been recent investments in the Islamic Sukuk and other mutual funds, which expected global financial assets to have reached 3.4 USD trillion in 2018, he maintained. The author then discusses some of the most relevant conventional commercial principles to Islamic finance principles like freedom of contract, good faith, trade usage, and fair dealing, among others, while throwing light on contemporary challenges of Islamic finance, more especially those that were posed by the western professional bankers.

In line with the above narrative, the book attempts to find a viable solution to whether Islamic finance is normative and conforms to moral laws or is just a primitive and simple moral code of conduct. It spends the rest of the time compiling this piece of literature attempting to answer this query and elaborating on the relativity of Islamic Law in a contemporary financial setting. In one of the scenarios, the author argues that the normativeness of Islamic jurisprudence is similar to Jewish jurisprudence. He asserts, “Similarly, a Muslim who follows Islamic Law and living in a Jewish state will be complying with coercive positive state laws, their substance and ultimate normativeness stemming from Jewish law; in this case, Jewish law becomes the authoritative and normative law, and the Muslim resident's behavior becomes its subject regardless of his beliefs” (p. 81). The book also makes a lot of legal comparisons between Islamic jurisprudence, particularly the laws related to financial transactions, with France's legal system throughout the ages. He discusses the illegality of usury and the correlations between the Islamic and French legal systems that date back to 1423, asserting that during the period when canonical laws were normative and supported by state coercion, the goals, and values of Islamic Law precepts were nearly identical in French Law. He asserts that the original purposes and principles behind the relevant civil code articles are similar to Islamic Law precepts in core and origin, despite revisions to the relevant articles in the French Civil Code over many years due to external political and economic forces.

The author spends much of the time elaborating on different kinds of Islamic commercial transactions from the classical era of the prophet to our contemporary times. For many of the instances, his approach is picking an element in the conventional economy and correlating it with its counterpart from the Islamic economic paradigm shedding some light on the possible similarities and differences in the conditions, attributes, and frameworks of the two elements of commerce. However, pointing out the differences between the two systems does not adequately convince in affirming the relativity and the normativeness of Islamic Commercial Law, especially given the controversies surrounding Islamic commercial precepts within different Islamic schools of thought. Therefore, these differences would be more concise and elaborate if they were to be

studied under a specific Islamic paradigm, considering that some Islamic schools of thought regard bank interest as prohibited. In contrast, other schools of thought have ruled its permissibility to the pro-pendant view. We can presume, however, that the book is a rich reference to different Islamic aspects of commerce like Murabaha, Salam, Mudaraba, and others. Nonetheless, the book needed to tackle adequately and convincingly some of the queries raised against Islamic Commercial Law, for example, whether Islamic jurisprudence has the specific competence to manage contemporary multifaceted financial and commercial transactions. While trying to answer a question such as this, the author argued that the claim that the Islamic commercial system is backward and of the dark ages, as maintained by some western bankers in dismissing the Islamic financial system, is invalid. Instead, as he claims, the opposite is true, asserting that the conventional banking system still has much to learn from the Islamic and commercial systems. First, however, the writer needs to give concrete evidence of what is missing in the conventional commercial system that conventional bankers must learn from the Islamic commercial system with feasibility and why there would be such a need to learn from it.

 Jibril Swalleh Mawejje

İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye

jebmaweb@gmail.com

Düzeltilme / *Correction*:

Altay, S. (2019). İbn Haldun'un Metodolojisi / *Methodology of Ibn Khaldun*. İbn Haldun Çalışmaları Dergisi, 4(2), 129-141.

<https://doi.org/10.36657/ihcd.2019.55>

 Sefa Altay

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Türkiye

iam.sefaaltay@gmail.com

Dergimizin 4. Cilt 2. Sayısı'nda Sefa Altay'ın "İbn Haldun'un Metodolojisi" başlığıyla yayınlanan makalesinde dipnot bilgisi sehven eksik bırakılmıştır. İlgili yazının dipnotu şu şekildedir: "Bu makale, ifade edilen tezden üretilmiştir; Sefa Altay, İbn Haldun'un 'İlm-i Umran'ı ile Klasik Sosyoloji Kuramlarının Karşılaştırmalı Analizi: Metodoloji, Toplumsal Yapı, Toplumsal Değişme ve Toplumsal Değerler, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2019."

Footnote information is inadvertently missing in Sefa Altay's "Methodology of Ibn Khaldun" article in Volume 4, Issue 2 of our journal. This corrigendum corrects the missing statement as this: "This article is written from the thesis expressed; Comparative analysis of 'İlm-i Umran' of Ibn Khaldun and theories of classical sociology: Methodology, social structure, social change, social values, Ankara Yıldırım Beyazıt University Institute of Social Sciences, Ankara 2019."